

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Iacobi Brvckeri Regiae Scient. Societatis, Qvae Berolini
Floret, Membri Historia Critica Philosophiae**

A Tempore Resvscitatarvm In Occidente Literarvm Ad Nostra Tempora

Brucker, Johann Jakob

Lipsiae, 1743

Capvt III. De Theosophicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29129

CAPVT III.

DE THEOSOPHICIS.

§. I.

*Theosophici
quales philo-
sophi?*

Mosaicos excipiunt theosophici, mirum philosophorum genus, et a reliquis longe diuersum, ipsisque Mosaicis insipientis philosophiae studio longe deterius. Non his hominibus ratio a Deo intellectui humano indita luxque diuinitus concessa placuit, sed hanc deceptricem esse et tenebris obseptam clamantes lumen aliquod diuinum, supernaturale, internum principium sibi omnis veritatis, et cognoscendae philosophiae diuinius medium delegerunt; contemptaque, si verum dicendum, certe neglecta et ad peregrinos sensus distorta scripturae reuelatione, ea quae ab internis diuinitusque immisissis et in anima latentibus igniculis prodire et quasi scaturire iactabant, mysteria in imaginationis mire foecundae, iudicii vero moderatione non castigatae enata, formata et mire aucta pro theosophia quadam commendauerunt. Arcanam hi crepuerunt, hodieque crepant sapientiam, paucis et dilectis quibusdam Numinis amicis notam et manifestatam, qua et diuina et humana omnia, intimique et diuinae naturae, et rerum omnium aditus patefiant, nec tam sacrosanctum quicquam, tamque sublime est, vt non ipsa eius adyta et recessus referentur. Neque tamen ita huic hominum generi euiluit philosophiae nomen, vt non crederent, naturae penetralia ipsis longe melius patere, quam aliis: quo sine artis chemicae opera eius mysteria ita perspicere tentarunt, vt ad ipsas rerum naturalium essentias pernoscendas peruenirent, quo factum est, vt haut leuem in ea arte excolenda diligentiam adhiberent, et stupenda naturae miracula illius beneficio non nosse tantum, sed praestare quoque posse ostentarent. Quae caussa fuit, vt se philosophos per ignem dicerent, et haec ex singulari diuinae beneuolentiae manifestatione sibi obtigisse orbi persuaderent. Cum autem ignis examini non omnia possint subiici, et ingentia praeter terram coelorum pateant spatia, coelestes incolas naturasque illas medias, earumque cum humanis concentum et concordiam ita se detexisse gloriati sunt, vt magiae, astrologiae et similibus artium ministerio, spiritualia quaecunque sibi patere et obsequi dicerent: et hanc vetustissimam Hebraeorum sapientiam esse, hanc ob orbe condito doctrinam arcanam traditionis vsu ad ipsos peruenisse, vindicato suae philosophiae Cabbalae nomine affirmarent. Et in his quidem characteribus tota illa consentit theosophicorum natio: in ipso doctrinae systemate, quo quis est ingenio promptior, imaginatione vero foecundior, et audacior in recedendo a trita via, eo singularius sibi construit doctrinae aedificium, quod cum incerto commentorum cerebri humani fun-

fundamento nitatur, mirum non est, ipsam hanc gentem inter se non concordare. Id tamen ad vnum omnes acriter tuiti sunt, deserendam esse philosophiam humanam, ideo omnes vehementer sui temporis philosophiam, quae Peripatetica fuit, aggressi inque eam acerbe inuecti sunt: id omnes iactarunt, diuinam sibi sapientiam omni humana superiorem obtigisse. Ideo commune theosophicorum nomen ab illis assertum, et vt ab aliis distinguerentur, in philosophiae et ciuitatis Christianae historia tributum quoque est. Quos hoc nomine tuto quidem nec sine ratione liceret ex hac historia proscribere, cum non philosophiam, sed theosophiam iactauerint, et humanum intellectum non nisi diuino eoque extraordinario lumine collustratum commendauerint, omnem vero rationis vsum in cognoscenda rerum natura damnauerint. Quia vero sui tamen generis doctrinam philosophicam commenti sunt, eorum res, quanta licet breuitate, tangemus, et quae ad philosophiam spectant considerabimus, reliqua diuiniore sapientiae doctoribus examinanda relicturi. Aequum enim est, vt hos audiamus hoc loco, qui licet rationem proscibant, summum tamen rationis apicem se consecutos esse somniant. Hinc multoties ratio ab iis laudata et commendata, quam, caue, philosophiae vsum putes, ex naturalibus cognoscendi principiis, rectisque ratiocinandi legibus conuenienter deductum. Ratio enim istis theosophis principium illud diuinitus immissum est, lux illa interna et diuina, quae cum ex infinitae lucis oceano in intimum animae fundum effluxisset, scintillam diuinitatis quandam in anima deposuit. Cui principio interno et latenti igniculo omnia tribuunt, quotquot in hac palaestra se exercuerunt. Quod ne sine teste dixisse censeamur, audi, Lector, profitentem, qui coryphaeus in hoc agmine habetur, IACOBVM BOEHMIVM^a:

„Quemadmodum a patre et filio procedit Spiritus Sanctus, et tamen est
 „persona per se subsistens in diuinitate, et in patre scaturit emanatque: ita
 „ex facultatibus cordis, cerebri, venarum tuarum scaturit emanatque vis
 „illa, quae totum corpus scaturiando occupat, nempe ex tuo lumine
 „procedit illa facultas, ratio, intellectus, ars et sapientia, qua totum
 „corpus regitur, et discernuntur omnia, quae extra corpus sunt. Et haec
 „duo quidem in animi tui imperio vnum sunt, nempe spiritus tuus, qui
 „indicat Spiritum Sanctum, nam Spiritus Sanctus, qui ex Deo est, in eo
 „Spiritu in te imperat, modo sis filius luminis, non vero tenebrarum“.

Quae ne ab homine idiota, literisque minime tincto imprudentius dicta

M m m m 3

putes,

^a) In Aurora c. 3. pag. 38 39. Dabimus verba Germanica, cum eam scribendi rationem auctor tenuerit, vt difficile sit, alia lingua accurate fatis eius verba referre: „Gleichwie vom Vater und Sohne ausgehet der Heil. Geist, und ist eine selbständige Person in der Gottheit, und waltet in dem ganzen Vater: also gehet auch aus den Kräften deines Herzens, Adern und Hirns aus die Kraft, die in deinem ganzen Leibe waltet und aus deinem Licht gehet

„aus in dieselbe Kraft, Vernunft, Verstand, Kunst und Weisheit den ganzen Leib zu regieren, und auch alles, was aufser dem Leib ist, zu unterscheiden. Und dieses beydes ist in deinem Regiment des Gemüths ein Ding, nemlich dein Geist, und das bedeutet Gott den Heil. Geist, und der Heil. Geist aus Gott herrschet auch in diesem Geiste aus dir. Bis aber ein Kind des Lichts, und nicht der Finsternis.“

putes, (quamuis ille quoque philosophi Germani nomen κατ' ἐξοχήν in hac natione meruerit) legendus est PETRVS POIRETVS, quo nemo φιλοσοφιώτερος hoc doctrinae genus proposuit, et in noua editione *Cogitationum rationalium de Deo, animo et malo*^b, et in *Oeconomia diuina*^c, atque in libro *de Eruditione triplici*^d, cohaerentem aliquam huius theosophiae ideam exhibere conatus est. Is licet ideas rerum umbratiles, et eruditionem superficialiam homini relinquat, et rationem humanam totam eiurasse videri nolit, omne tamen verae rationis et eruditionis fundamentum ponit „in mentis substantialissima atque essentialissima portione vel dote, siue naturae reconditissima radice et substantia, quae sit fundus vel recessus quidam immensus, siue intima nonnulla capacitas, aptitudoue quaedam immensa et infinita, quae ipsam aeternitatem siue Deum aeternum, vnito quodam modo atque simultaneo, et indistincto viuide et plane mirabiliter sine vlla successione et pluralitatis distinctione, et successiua duratione admittere, percipere et possidere valeat“. Huic fundo inesse ait „intellectum immensum, siue capacitatem immensam ac passiuam recipiendi intellectionem siue lucem, siue summum verbum, imaginemque Dei luminosam“. Quae satis manifestum faciunt, alia prorsus significatione vocem rationis adhibere hos homines, quorum maximus labor in eo vertitur, vt rationem humanam abiiciant. Qua de re videtis, quae acute differuit CHRISTIANVS THOMASIVS^e. Valde vero foecunda haec gens fuit, et vario quidem agmine, at iunctis tamen viribus se philosophis opposuit, recensere vero omnes nec possibile nec opere pretium est. Satis erit instituto nostro, eos enarrare, qui principes in ea habiti sunt. Eminent autem Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus cum discipulis, Valentinus Weigelius, Robertus Fluddus, Iacobus Boehmius, Helmontius vterque et Petrus Poiretus.

Notitia Theophrasti Paracelsi unde haurienda?

§. II. Maximam inter philosophos qui hoc philosophiae genus excoluerunt, et imprimis ignis ope ad intimos naturae recessus inspiciendos peruenisse creduntur, famam nactus est PHILIPPVS AVREOLVS THEOPHRASTVS PARACELSVS, vir portentosi ingenii, cui non parum debet ars chemica, at qui nouo philosophandi genere, quantum abfuerit a vera philosophia, satis prodidit. Cuius vitam a nemine haecenus accurate perscriptam fuisse, merito miramur. Quae enim MELCHIOR ADAMVS^f collegit, manca sunt et imperfecta, et quae ab HERMANNO CONRINGIO^g tacta sunt, nec omnia enarrant, nec ab eo profecta sunt, qui ab omni odio immunem erga Theophrastum seruauit animum. Quemadmodum ex altera parte, qui nulli se seruire promisit, GODOFREDVS ARNOLDVS^g, promissi immemor, suspectam fidem suam in enarrandis Theophrasti Paracelsi rebus fecit. Alios, qui historiam eius

b) L. III. c. 16.

c) L. I. c. 8. §. 25.

f) In Viris Medicorum p. m. 28.

d) L. I. P. I. §. 4. p. 257.

ff) De Medicina Hermetica L. II. p. m. 338 seqq.

e) Praef. ad nouam edit. libri de Erud. triplici.

g) Hist. eccles. et haeret. P. II. p. 308 seqq.

eius exposuerunt, quales sunt FREHERVS ^b, TEISSIERIVS ⁱ, ANONYMVS ^k, fimilesque, cum satis noti sint, non moramur, quamuis enim haud pauca attulerint de rebus eius, multa tamen intacta, reliquerunt, et quod praecipuum debebat esse, accuratum et a partis studio alienum iudicium non interposuerunt. Tacemus eos, qui historiam medicinae, fanaticorum et entusiastarum, et huius generis alia enarrarunt, qui raro Paracelsum sicco pede praeterierunt. Nec diffitemur, difficile opus esse, accuratam Paracelsi historiam scribere: quae enim in eius scriptis occurrunt, pauca sunt, et iudicio insuper opus habent: reliqua vel amicorum vel inimicorum eius narrationibus constant, et adeo sibi contradicunt, ut apertissimum sit, multum eos amori odioque dedisse, nec tuto fidem eorum nos sequi posse. Licet autem ea ratione in hoc argumento versari, ut plena Paracelsi historia sistatur, nobis non liceat, instituti legibus cohibitis, dabimus tamen operam, ne quid eorum omittamus, ex quibus, qualis ille vir fuerit, et quam personam in philosophiae teatro effinixerit, cognoscere possimus, ita vero fidei historicae legibus obtemperabimus, ut ab omni partis studio semoti in expendenda verisimilitudine et fide narrationum iudicium adhibeamus et attentionem, sine quibus et friget et errat historia.

§. III. PHILIPPVS AVREOLVS THEOPHRASTVS PARACELSVS, qui et Bombastus ab Hohenheim dicitur, in Eremitio Heluetiorum anno MCCCCXCIII natus est. Sunt qui annum illi natalem alium assignant. Quidam enim apud TEISSIERIVM ^l, annum MCCCCXLIII, vel MCCCCXLIX ponunt, alii apud ADAMVM ^m MCCCCLXXXIII. Fidem tamen non merentur; cum ex subscriptione imaginis eius, quae operibus eius omnibus praefigitur, constet, annos eum tantum XLVII viuendo attigisse, obierit autem, Epitaphio eius teste anno MDXLI, ex quo sequitur, anno demum MCCCCXCIII lucem illum primum aspexisse. De nomine, genere, ortuque eius incerta lis est, nec inter se narrationes scriptorum satis conciliari possunt. Et ipse quidem in fine *Dedicationum* librorum suorum nomen subscripsit, Aureolus Theophrastus ab Hohenheim, utriusque medicinae doctor ⁿ; nec dubium est, nomen Paracelsi et ab Hohenheim synonymum esse, et more illius aetatis ex Germanico patronymico factam fuisse Paracelsi appellationem partim Graecam, partim Latinam. Scriptorum enim titulus id nos docet, in quo eius nomen ita exprimitur: Philippus Theophrastus Bombastus ab Hohenheim, dictus Paracelsus ^o. Theophrasti nomen accepisse se in sacro lauamine, ipse testatur; Aureoli nomen autem unde acceperit, incertum est. Sunt qui hoc sibi adsciuisse nomen volunt ^p, quod apud HIERONYMVM ^q legisset: *Extat Aureolus Theophrasti liber*. Verum nec haec quidem

Natales et nomen Paracelsi.

b) In Theatro p. 1132.
i) Elogior. Tom. III. p. 133 seqq.
k) Gelehrter Criticus P. III. c. 68. p. 997 seqq.
add. REIMMANNI Hist. lit. Germ. P. VI. p. 550 sq.
l) T. II. p. 140.

m) loc. cit.
n) Opp. T. II. p. 149. edit. primae.
o) Fragm. Med. T. V. Opp. p. 134.
p) REIMM, l. c. p. 154. Acta philos. Vol. I. p. 7.
q) L. I. contra Iouianum.

quidem coniectura verifimilitudine se fati commendat. Nam et veteres vehementer contempsit Theophrastus, et tam exiguam eorum notitiam lectionemque habuit, vt credible non sit, Hieronymum, a studiis suis alienum eum legisse, qui artis suae auctores veteres fere ignorauerat. Nisi dicamus, ab alio laudatum Hieronymi locum illi obiter innotuisse. Illi autem, qui vel Aurelium ^r vel Antonium ^s vocant, a memoria decepti videntur. Semper enim in scriptis suis vocatur Philippus Aureolus Theophrastus. Bombasti ab Hohenheim nomen autem gentilitium est, et nobilem familiam denotat, ad quam Paracelsus, originem suam retulit. Qualem familiam equestri dignitate conspicuam ab Hohenheim et Bombast ex Sueuis oriundam in Alsatia consedisit testis est CONRINGIVS ^t. Quae causa est, cur in inscriptione singulis scriptorum tomis praefixa vocetur: *Philippus Theophrastus Bombast Hohenheimensis Sueuorum, ex panagyris nobilium Arpinas, ex confoederatorum Eremita*, in qua appellatione prius ad gentem, ex qua ortum deriuabat, posterius ad patriam, in qua genitus editusque in lucem referendum est. Et hinc lucem illi scriptores capiunt, qui Sueuum fuisse Paracelsum dicunt ^u. Hoc enim non ratione patriae, sed originis intelligendum est. Negauit autem THOMAS ERASTVS ^v, qui inter praecipuos eius aduersarios fuit, Heluetium eum esse, *certe non reperiri vnum aliquem in tota Heluetia, qui vel affinitate vel necessitudine alia illi coniunctus fuerit. Vocare se Eremitam, et nobilem velle videri; at in Eremita Heluetiorum nullos esse Paracelsos, nullos Hohenheimios, nullos Bombastos, nullos denique vel nobiles vel ignobiles, qui eum vt sanguine iunctum agnoscant.* Quod testimonium pondus habere censetur CONRINGIO ^w eo quod domesticum sit, Erastus enim patria fuit Aquensis Heluetius; nobis autem parum fidei vel roboris habere videtur, si pro vero assumatur, quod biographi Paracelsi fere omnes, testantur, et HELMONTIVS ^x pater quoque pro vero tradit, patrem nostri Guilelmum, a magistro quodam equitum Teutonicorum, huius nominis ex illegitimo concubitu fuisse genitum. Quod vbi admittitur, vt sua constat verifimilitudine, facile fieri potuit, vt pater Paracelsi per aliquod tempus in Eremita medicinam faceret, huncque filium aduena generaret. Hunc vero patrem suum, ipse THEOPHRASTVS scribit ^y, duos supra viginti annos in Carinthia vixisse, et Status eius regionis beneuolentiam vsque ad mortem quamplurimam illi fuisse testatos. Mors vero Guilelmi ante MDXXV accidere non potuit, si verum est, filium eum Theophrastum apud Eremitas suscepisse.

§. IV.

r) ADAM l. c.

s) IO. FABRIC. Hist. Bibl. suae P. V. p. 32.

t) loc. cit.

u) COLBERG. in Christianismo Platonico-Hermet. P. I. c. 5. p. 180. 192.

v) Contra Paracels. P. I. p. 237.

w) loc. cit. p. 340.

x) In Histor. Tartari Opp. T. I. p. 143. Conf. Acta Testamento Paracelsi adiecta a MICH. TOXITTE, ex quibus constat, affines Paracelsum apud Eremitas habuisse, et ex Hohenheimensi familia oriundum esse. Conf. CLERIC. Hist. medic. p. 797.

y) In Dedic. ad Status Carinthiae Tom. III. Opp. p. 143.

§. IV. Puero exactos fuisse a milite testes, cum anseres in Carinthia pasceret, fide ERASTI* constat, qui hoc sibi narratum esse scribit, HELMONTIUS*, triuium sus castrauisse, ait: vtrumque valde suspectum, et prudenter a CONRINGIO in medio relictum est, cum traditionis istius testis ex aduersariorum numero sit, qui, quot poterant opprobriis et contumeliis Theophrasti vitam commaculauerunt. Nec a verisimilitudine abit, fabulam ideo excogitatum fuisse, quia Paracelsus fuit *μισόγυνος*, nec in vita licet dissoluta Veneri litasse compertum est, vt ex scriptis eius, et amanuensis, Oporini, testimonio liquet^a: in coelibatu etiam vsque ad mortem vixit, cuius tamen in vita vaga et transultoria alia quoque causa esse potuit. A patre ipso humanitatis literis imbutus, et imprimis medicae artis mysteriis initiatus est, qui cum bibliothecam insignem haberet, filius autem ingenio praestantissimo, memoriaque stupenda floreret, mature doctrina ab eo haud vulgaris comparata est. Certe memoria adeo felici fuisse testatur ADAMVS^b, vt integra Galeni loca memoriter et expedite recitaret. Quod si verum est, mentitus esse videtur Paracelsus, qui neminem veterum scriptorum se legisse affirmavit. Quamuis autem Galenum, et qui eum sequuntur, inspexisse ob dictas causas sit verisimile, tantum tamen abest, vt Galenicam medendi methodum probaret, vt potius contenta arte vulgari totus ad referenda naturae arcana inclinaret, hocque sine arti chemicae, aliisque quae ad hos circulos pertinent, scientiis totum se traderet. Cumque immensum discendi desiderium et curiositatem animi in abditos naturae recessus penetrandi patriae eruditionis fundi non satis pascerent, itinere longo, multiplici et vario, multisque periculis cincto, quicquid naturae artisque a cuiuscunque generis hominibus noscere posset, discendum sibi esse statuit. Certe Europae, Asiae, Africaeque folia se volutasse, ipse THEOPHRASTVS scribit^c, qui alio loco calamitates sibi obiectas esse ait^d, carcerem ter experto, militiae labores, rixas et verbera toleranti &c. Curiosus autem peruestigator Germaniam, Italiam, Hispaniam, Daniam, Hungariam, Moscouiam peragrauit, et, fato licet aduerso, inde in Asiam translatus est. Narrante enim Io. BAPT. HELMONTIO^e, „sub annum vigesimum varias minerarum Germaniae fodinas in-„quirens in Moscouiam tandem venit, in cuius finitimis a Tartaris captus „ad Chamum deductus est, inde cum principe Chami filio Constantinopo-„lin ablegatus“. Dubitat tamen de itinere Aegyptiaco et Arabico, in quo toto decennio eum haesisse nonnulli volunt, CONRINGIUS^f, cum eius ipse Paracelsus, licet rerum suarum gloriosissimus, non meminerit, constetque nec in Arabia nec in Aegypto medicinam aliqua eximia in laude fuisse: quae tamen rationes nondum euincunt, fictitia ista Asiae itinera fuisse,

*Educatio es
itineris
Theophrasti.*

2) loc. cit. CONRING. l. c.

3) loc. cit.

4) Conf. Opp. T. IV. p. 110. T. V. p. 319.

5) l. c. Sua vero is haucit ex Pantaleone et

Erasmio, quibus Theophrastus Basileae innotuit.

c) De morbis Tartar. c. 2. Opp. T. II. p. 253.

d) Praef. libri de Morbis Podagricis Tom. IV.

Opp. p. 289. e) l. c. p. 144. f) l. c. p. 341.

cum diferte THEOPHRASTVS ff testetur, se Asiae et Africae angulos perreptauiſſe; nulla autem tam vilis regio, tam contemptus illi locus fuerit, in quo non arcana naturae discendi occaſionem captauerit. Facile tamen concedimus Conringio, contendenti, plura iactauiſſe Paracelſum de itinere ſuis, quam reuera fuit; oſtentatorem enim ſatis impudentem fuiſſe, nonnunquam tamen ita ſui oblitum, vt mendacium proderet, negari non poteſt. Nemo autem fuit adeo contemptae fortis et abiectae conditionis, quem medicinam vel experientia facientem vel artis tentamine, non conſuleret; locus nullus, vbi minerarum curam eſſe nouerat, quem non adiret, bibliotheca monaſteriorum nulla, in qua non libros chemicorum arcanos exquireret. Maxime vero celeberrimos artis et naturae interpretes adiit, libellos Lullii, Villanouani aliorumque *χρυσοποιήσεως* laude celeberrimum perquiſiuit, immo nec balneatores, Iudaeos, agyrtas, cerdones, anus et quoscuque myſterium aliquod iactare nouerat, vitauit, curioſus explorator eorum, quorum arcana ſe poſſidere gloriabantur. Praecipue inter eos, ex quibus ſe profeciſſe fatetur, praeter parentem Wilhelmum ab Hohenheim, laudat g Scheytium, epiſcopum Seccouienſem, Erhartum epiſcopum Lauantinum, Nicolaum epiſcopum Hipponenſem, Matthaeum Schachtium ſuffraganeum Frifingenſem, Trithemium abbatem Sponhemſem, et abbates doctoresque alios; item artis metallurgicae peritiſſimos viros, inter quos extollit Sigismundum Fuggerum, qui eo tempore fodinas Schwarzenſes in Tyrolenſi comitatu poſſidebat, quo loco Theophrastum aliquantisper conſediſſe, eſt veriſimile. Non tacebimus tamen, in hac Paracelſi narratione dubium occurrere et narrantis fidem ſubleſtam videri. Seccouienſis enim epiſcopus, quem nominat, anno MDIII, Lauantinus MDX viuere deſiit, quo tempore Paracelſus vix nuceſ reliquerat. Aut itaque iactantius, quam verius, iſtis nominibus gloriatus eſt, aut, quod ſuſpicamur, de praeceptoribus mortuis quoque intelligendus eſt, ex quorum ſcriptis arcanis et tentaminibus profecit; id quod eo magis nobis perſuaderi patimur, quia iſto loco etiam epiſcopi Lauantini anteceſſores inter eos refert, ex quibus profecit. Vnde coniiicimus, patrem noſtri, quem in arte chemica plurimum valuiſſe ex filii teſtimonio conſtat, cum in Carinthia viueret, cum laudatis illius regionis epiſcopis familiariter viſiſſe, et in naturae operibus mirandis eorum opibus et auxilio ſuffultum multa detexiſſe, quae cum filio poſtea communicauerit. Quod autem cum vulgi ſece conuerſari et agyrtam atque circumforaneum quemcunque curioſe explorare conſtituerit, ne vagantibus quidem Scholaſticis, Cingaribus et huius furfuris hominibus aliis exceptis, non magnopere in eo culpandum eſt. Non enim alio id fine ſuſcepit, quam vt eorum experientiam examinaret, et quae ab illis annotata erant, ſelecta a quiſquiliis nugisque in vſus ſuos vocaret: oppoſuitque hos potiſſimum praeceptores ſuos profeſſoribus medicis, quibus atrox cum Paracelſo bellum intercedebat, oſtenſurus

ff) Vid. not. (c)

g) Praef. Chirurgiae magnae Tom. II. conf. CONRING. l. c.

furus arcaniora se interdum a contemptis homunculis didicisse, quam tunc quidem sciebat tota schola Galenica. Neque tamen a veterum lectione eum totum abstinuisse, ex antecedentibus constat, et ipse quoque fatetur, monet autem, se mature eos abiecit, ob magnos errores, et exiguam, quam ex illis ceperit, vtilitatem. Id quod facile quidem credimus, at nec diuturnam, nec accuratam eam lectionem fuisse, ex eo concludimus, quod valde iuuenis itineribus obeundis se accinxit, Graece et Latine vero parum doctus fuerit^b. Vnde facile illi, si de veteribus rei medicae scriptoribus intelligatur, credimus, asseueranti^c, intra decennium, ne paginam quidem vnam se legisse, et totam bibliothecam suam ne sex quidem folia comprehendere, sed omnia ingenium suppeditare. Et hinc magnus ille veterum medicorum contemptus ortus est, quos vbique fere fugillat, ridet, exagitat, et omnibus pene paginis exhibilat: quamuis ita quoque illius temporis professores et medicos in iram et rabiem aduersus se actos mordere, et aegre illis facere voluerit. Nec alia forte causa fuit, cur Auicennae opera Basileae publice cremauerit^d. In quo thraconifinum quendam inepte se effequentem rei peritus manibus palpabit. Et hinc iudicari potest, quo sensu verum sit, quod multoties iactabat, se *αὐτοδίδακτος* nulloque academico ductore instructum ad intima naturae penetralia peruenisse. Quod vero de iuuentutis eius disciplina ERASTVS^e habet: „Adultiorem factum in „Hispaniam abiisse, ibique magicis prius initiatum chemica didicisse, a qua „cum operam et oleum se perdere in ea exercenda animaduertisset, ad me- „dicinam transierit“, id velut ab aduersario profectum, et nullo teste nixum merito explodimus.

§. V. Miram hoc pacto tum in inspiciendis naturae mysteriis, tum in arte salutari addiscenda felicitatem Theophrastus expertus est: qui cum ea, quae tot vigiliis, laboribus, molestiis didicerat, in vsum transferret, et ad artem medicam exercendam animum adiceret, dici non potest, quanta hominem nullis, quae eum magnopere ornare poterant, eruditionis academicae decoribus conspicuum fama secuta sit. Nempe reiectis longi tae-
dii methodo et medicaminibus, quae Galenica schola adhibebat, ad artis chemicae arcana recurrebat, quaeque eius ductu parauerat medicamenta noua tum et inaudita, saltem paucissimis cognita, aegris suppeditabat: cumque experientia haud vulgari niteretur, deploratae salutis restitutione et quidem breuiori plerumque tempore aegros haud raro recreabat. Quae res ei immortalem gloriam peperit, et velut miraculum multos in stuporem dedit, tandemque ad cathedram medicam apud Basileenses promouit, licet ab iis artibus esset minime instructus, quae in publico doctore requiruntur. Nempe grauissimo dolore circa talum dextri pedis cruciabatur Ioannes Frobenius, cui artis typographicae praestantia immortalem famam peperit; quem cum mirum in modum augerent medicorum remedia, et

*Theophrasti
in medendo
felicitas et
collata idco
professio me-
dica.*

N n n n 2

eo

h) T. IV. Opp. p. 372. T. V. p. 309.
i) loc. cit. p. 133.

k) T. IV. Opp. pag. 374.
l) loc. cit.

eo vsque nonnulli procederent, vt refecandum pedem esse statuerent, Paracelsus aduocatus, non dolorem modo sedauit, vt et tolerabilis esset, et somni cibique sumendi permitteret facultatem: sed et ita aegrum confirmauit, vt bis equo proficisceretur Francofurtum, malo in dextri pedis digitos relegato, quos solos flectere non poterat, teste, qui haec in *Frobenii Vita* narrat MELCH. ADAMO ^m. Quae tamen curatio valde postea reprehensa est, cum exacto anno Frobenius apoplexia correptus interiret, cuius funus ipse Paracelsus iuuentuti studiosae indicauit ⁿ. Sane Erasius ^o, „Erasium euentum docuisse, *scribit*, quam periculoso curationis genere „vsus fuerit, pharmacis adhibitis illis viribus praeditis, quae magna violentia „cogunt naturam vitiosos humores exturbare: sed ita interim vires debili- „tant ac prosternunt, tamque maligna post se venenatae suae conditionis „vestigia relinquunt, vt nec illa sese recolligere, nec impressas veneni reli- „quias abstergere possit“. Quod vtrum ita se habeat, medicorum filii expendendum relinquimus, id obseruantes, hanc vt alias quoque, curationem praestitisse Paracelsum Laudano suo; cuius virtutem sedatiuam, at euentus quoque haud raro tristes, nisi cautissime adhibeatur, exempla quam plurima docuerunt, dudumque monitum est a ^p praestantissimis medicis. Nec tacendum, quod ADAMVS refert, Frobenium medico monenti vt a frigore sibi caueret, non obsecutum se ipsum nouo periculo obiecisse. Quodcunque autem curationis Paracelsicae pretium fuerit, eo certe tempore tanta eius fama fuit, vt innumeri ad eum aegri conuolarent ^q, quos vel dolorum cruciatus in desperationem egerant, vel medicorum inscitia sine solatio reliquerat. Quorum plurimis magna felicitate sanitatem restituit, ita „vt audeat HELMONTIVS ^r scribere, „eum grauiorum morborum „myriades passim velut falce demetendo, Herculis claua trucidauisse“, et „quamuis eius apologum agere recuset, fateatur tamen, „illum potuisse „per remedia ad vnitatis symbolum ascendentia sanare lepram, asthma, „tabem, paralyfin, epilepsiam, calculum, hydropem, podagram, can- „crum atque eiusmodi vulgo incurabiles morbos, licet eius medicamina „arcana non respexisse vitam longam, qui ipse in aetatis flore obiit, sed „sanam, moneat“. Sed vt ex diuerticulo in viam redeamus, isto artis specimen meruit, vt ad obeundum physicae professionis atque poliatri munus a proceribus Basileensibus vocaretur, quam vocationem quoque suscepit. Eo enim anno MDXXXVI, quo obitum Frobenii, vulgato programmate indicauit, hoc nomen subscripsit: *Theophrastus ex Hobenheim vtriusque medicinae doctor et physicus Basileensis*. Insertum quoque programma illud Paracelsi operibus est ^r, quo nouum munus est auspiciatus, quod tamen cum Latine scriptum sit, emendationem ab alio passum videtur. Munere suscepto, et amicos sibi nonnullos comparauit, atque inter

m) Vit. Philosoph. pag. 69.
n) T. VII. Opp. in limine.
o) P. III. p. 211.

p) Conf. T. V. Opp. p. 134. Non tamen omnes morbos se sanare posse fateatur, p. 177. 181. 182.
q) loc. cit. r) Tom. VII. pag. 5.

inter eos Nicolaum Clauserum, praestantis famae medicum ^s; et iuuentem arti salutari inuigilantem magno studio ab ore suo vidit pendentem. Narratque ADAMVS, magna primum cum admiratione et numerosa sectatorum, etiam eorum, qui sapientiae et eruditionis medica in arte eximiae laude celebres fuissent, esse professum. Docebat autem inusitato, isto quidem tempore, modo, lingua vernacula, ita tamen, vt Latina nonnulla immisceret, vt ex eius scriptis quoque passim disci potest. Parum enim Latine doctus erat, fuitque eius oratio more illius aetatis, qua pauci adhuc vivebant Erasmi et Rhenani, barbara et squalore infecta. Et licet ex libro *de Morbis ex Tartaro*, quem Latino sermone dictauit ^s, constet, non prorsus ignarum eius linguae fuisse, et interdum in ea quoque docuisse, verisimile tamen est, ea quae Latine conceperat, a famulo, Oporino, fuisse emendata. Nec magnopere mirandum, Paracelsum ab his humanitatis ornamentis valde imparatum fuisse, eos enim vitae annos, quibus ista lingua disci solet, itineribus consumserat; multa quoque tradebat noua, et partim veteribus ignota, partim studiose barbaris nominibus ab eo celata, quae Latii nitorem omnia respuebant ^l. Ipse magis ad chemicarum artis peritiam, et curationum felicitatem, quam ad theoriam medicam respiciebat, licet postea eam quoque attigerit. Hinc factum, vt arcana nonnulla medicamina artis chemicarum opera detecta in vsu adhiberet, quibus stupenda sanandi specimina praestitisse, eius cultores volunt. Inter ea Laudanum est, quo non celebrius in schola Paracelsi φάρμακον est, quo eum desperatissimos morbos paucarum horarum interuallo expulisse adductis exemplis, quorum nonnulla collegit ADAMVS, eius sectatores comprobant ^r. Sed et aliud vniuersale medicamentum aegris exhibuit, Azoth ab eo dictum, quem esse lapidem philosophorum medicinalem iactare solebat. Vnde inter scripta eius quoque vnum occurrit, cui nomen *Azoth seu de ligno et linea vitae* inscriptum ^u: Paracelsi discipuli autem magnifice de hoc mysterio sentiunt, eumque lapidem philosophicum medicinalem in

N n n n 3

veram

s) Vid. Dedic. tr. de Gradibus et compositionibus receptorum et naturalium, T. VII. Opp.

l) T. III. Opp. p. 207.

ff) Vid. ADAMI l. c. REIMM. l. c. p. 583. not. 3. conf. T. II. Opp. p. 108.

t) Laudanum Paracelsi quid sit, valde olim disputatum est, coniecerunt tamen nonnulli, esse opium, quam tamen opinionem falsam esse ait ADAMVS l. c. p. 33. Verum compertum postea est, recte illos coniecisse. Ex OSWALDI CROZ-
ZII, (quo vix doctiorem affectam Paracelsus habuit,) Basilica Chymica enim p. 173 seq. patet, parari hoc famosissimum φάρμακον ex Opio Thebaico, succo hyoscyami, speciebus diambrae et diamoschi, mumia trasmarina, sale perlarum et coralliorum, liquore succini albi, osse de corde cerui, lapide Bezoardico, unicornu animali et genuino auro potabili, vel in eius defectu, oleis nonnullis aromaticis. Ex qua laudatissimi

medicaminis descriptione constat, praeter confortantia et bezoardica, opium et hyoscyami succum propter virtutem sedatiuam primum vsu praestare. Cum autem ob sulphur narcoticum et naturae inimicissimum valde periculosum sit, defoecandum et purificandum esse vtrumque succum seruo monent. Quod vtrum sufficiat, vt hos miraculosos effectus, quos Paracelsus praestitisse dicitur efficiat, nostrum non est discipere. Sed conferendi sunt viri summi, qui de Opio commentati sunt. Vnde vero Laudani nomen Paracelsus desumerit, vtrum a laudando, quod satis laudari nequeat, an a Ladano, vnguento Arabum veterum, de quo vid. ESCHENBACH. de Vnguent. gent. c. i. Disp. Acad. p. 376. THEVENOT. Itinerar. P. I. p. 142. dici non potest. Mire enim in eiusmodi excogitandis nominibus ingenio indulgit Paracelsus.

u) Tom. X. Opp.

veram tincturam corporis humani gratia diuina in his vltimis temporibus nobis donatum esse contendunt: id quod peculiari tractatu demonstrare conatus est ELIAS IOANNES HESSLINGIUS *. Quae autem miracula illius medicaminis ope effecerit, hoc loco enarrare nimis longum est †, quae an vera sint, Lectori ad singulas circumstantias attento iudicandum relinquimus.

*Paracelsi
vita vaga et
obitus.*

§. VI. Exoptatissimum Basileae nidum inuenerat Paracelsus, locumque opportunum artis singularis specimina non sine magna laude et lucro edendi. Verum cum ferre medicos ceteros non posset, et acerbe in eos inueheretur, atque inscitiam, defidiam, et quaecumque probra occurrerant, illis obiiceret, nec vlli homini, etiam magno et meritis illustri parceret †, omnes fere reipublicae illius literariae ciues in se armauit, qui vt par pari referrent, magna contentione Theophrastum aggressi sunt †. Id quod vehementer viri acris et iniuriae impatientis animum vulnerauit, qui, quo magis alios velut stupidos et ignauos prae se despiciebat, eo minus se ab illis contemni ferre potuit. Maxime tamen mordebat eum, quod lucrum tantum, quantum curationum suarum felicitas promittere videbatur, ex arte sua non caperet, essentque ingrati multi, qui cum paucorum medicaminum vsu, intra dies haud ita multos se sanitati restitutos cernerent, magnam ei ob breuem operam praestitam mercedem se non debere censerent. Quod cum virum ambitione elatum et magnifice de se sentientem mire exacerbasset, tandem occasionem suppeditauit, amplissimum quo apud Basileenses fungebatur, munus deferendi. Rem ita † enarrat ADAMVS: „Erat Basileae, quidam canonicus nobilis Cornelius a Lichtenfels deploratae valetudinis. Eum Theophrastus, pactus † pretium centum florenorum, quos vltro offerens numeraturum se canonicus pollicebatur, tribus pilulis Laudani sui, medicamenti genere, quo † in extrema tantum necessitate utebatur, salua subacti, feliciter restituit. † Canonicus tam breui spatio, et quidem re, vt videbatur, exili sanatus, † pactis stare noluit. In ius igitur Theophrastus ambulat, vbi cum solita † et a magistratu ordinata solutio decerneretur, Theophrastus tam vile † pretium suae arti statui aegre ferens, importunius in praetorem est inue- † ctus, ita vt laesi magistratus poena metueretur. A quibusdam igitur † magnae auctoritatis viris, qui honori ipsius studebant, monitus The- † ophrastus, vt se subduceret, in Alsatiam descendit, relictis Ioanni Opo- † rino, quo quasi promo-condo utebatur, vasis chymicis“. In Alsatiam cum se subduxisset, Oporinum illuc aduocauit †, quo ministro in parandis medi-

x) Edidit hic pastor ecclesiae Vracensis in agro Wirtembergico Theophrastum rediuuium, i. e. vsu practicum Azothi, Francof. 1660. 4. vbi miracula huius medicaminis ope praestita mirifice extollit.

y) Vide quae narrantur in dem gelehrten Critico P. III. p. 1002 seq.

z) Exempla passim in eius libris inueniuntur, vid. T. V. Opp. p. 133 seq.

a) Valde de his iniuriis conqueritur l. c.

b) Conferenda cum his vita Oporini breuiter ab ADAMO in Vitis Philos. p. 243. conscripta, prolixius ab ANDR. IOACISCO enarrata, quam Vitis Selectis inseruit CHRIST. GRYPHIUS, p. 615 seqq. Hoc ammannensi utebatur, et discipulo fidissimo, conf. WURSTEISEN Chron. Basileens. L. VII. c. 19. p. 1527.

medicamentis arcanis carere non poterat. Ibi medicinam faciendo cum haud paucos satis feliciter sanasset, magnam apud nobiles et alios homines opibus conspicuos opinionem famamque consecutus est, et haud parum nummorum corrasit. Verum ut fieri solet, vita dissoluta mores, quod infra probabimus, corruptit. Ex Alfatia, in qua biennium fere, inter nobiles aliosque opibus et facultatibus conspicuos commoratus est ^c, in Heluetiam abiisse, et per illius regionis tractus vagabundum discurrisse, inde constat, quod eo tempore nonnullos Heluetiorum theologos, maxime Henricum Bullingerum, conuenerit. Quibus autem terrarum locis ab anno MDXXX ad annum MDXLI commoratus sit, dicere non possumus, et dubitandum non est, quin animi mutabilis et morae vno in loco impatientis impulsu passim discurrerit. Ex quibusdam subscriptionibus librorum intelligitur, diu eum in Moravia atque Carinthia confedisse; quemadmodum ex variis scriptorum eius locis constat, eum in Austria, Bavaria, et Suevia fuisse, et medicinae faciendae causa ad Angelopolitanos, Landsbergenfes, aliosque inuitatum fuisse. Quam vitam vagam non negat ipse, sed excusat, causando ^d, indolem animi sui et officium medicum eam requirere, quem deceat in omni terra naturae librum euoluere. Tametsi autem exercendae arti salutari praecipue industriam suam isto tempore tribuit, ita, ubi poterat, peculiarem, quam sibi confinxerat, doctrinam disseminare conatus est ^e, conquerentibus multis, clanculum eum et in angulo doctoris munus affectare, et nouam quam commentus erat, theologiam tradere. Tandem anno MDXLI Iuuuui confedit ^f, cum archi-episcopus ei praeclare faueret. Quo loco et itinerum et vitae metam posuit, in Xenodochio S. Sebastiani, quod Salisburgi est, viuis ereptus, et in eo coemeterio sepultus. Quo loco epitaphium hoc ei positum hodie legitur ^g: *Conditur hic Philippus Theophrastus, insignis medicinae doctor, qui dira illa vulnera lepram, podagram, hydropisim, aliaque insanabilia corporis contagia mirifica arte sustulit: ac bona sua in pauperes distribuenda collocandaque erogauit. Anno MDXLI, die XXIV Septembris vitam cum morte commutauit. Laus Deo, pax viuis, requies aeterna sepultis.*

§. VII. Diuersissimis virorum doctissimorum iudiciis iactata est Theophrasti fama. Qui enim ab his in coelum extollitur, et inter naturae miracula numeratur; ab illis adeo deprimitur, ut nec vita nec doctrina mereatur inter doctos probosque viros referri. Et fatendum omnino est, superba esse elogia laudesque prorsus inuidendas, quas in Paracelsum illi cumulant, qui vel partibus eius adhaeserunt, vel doctrinam eius probarunt. Quas hoc loco coaceruare ideo minus opus est, quoniam vbique

*Laudes
Theophrasti.*

^c) Oporinus Ep. ad Wierum de Moribus praeceptoris.

^d) Opp. T. V. p. 320. Clericus l. c. p. 795.

^e) Conf. Colberg. l. c. p. 180.

^f) Opp. T. V. p. 107. 109.

^g) Additum est eius Operibus, vnde plerique

repetunt, qui de Theophrasto agunt. Scriptum esse a monacho vel sacrificulo quodam parumque ponderis habere iudicat Clericus Hist. medic. 802. Ex hoc Epitaphio liquet, errare eos, qui 48. annos natum obiisse dicunt, Reusnerus, Bailletus, Mollerus conf. Reimm. l. c. p. 551.

fere apud scriptores seculi XVI occurrunt, et haud indiligentem in eo operam posuerunt THOMAS POPE BLOVNTIVS^g, EHREGOTT DANIEL COLBERGIVS, GOD. ^hARNOLDVSⁱ, IOAN. FABR. ^k, aliique qui res literarias, medicas, ecclesiasticas seculi XVI attigerunt, quos adire illos oportet, qui plenis cyathis haurire cupiunt. Nos ad fidem dictis faciendam vno alteroque contenti, patientia Lectoris non abutemur. Primo vero loco inter elogia Theophrasti Paracelsi illud ponimus, quod imagini eius plerisque operum tomis praefixae adiectum legitur, in quo dicitur *Philosophus paradoxus, mysteriarcha, artium magister, medicinarum professor, Musarum mechanicarum Trismegistus Germanus*. Adduntur singulis tomis more illius temporis carmina varia laudum Theophrasti plena, quae tam eo loco euolui, quam heic legi, malumus. Singulare autem elogii genus est, quod a sectatoribus nonnullis Lutheri partes sequentibus alter Lutherus appellatus est, eo quod arti salutari illud praestitisset, quod Lutherus doctrinae ecclesiae praestiterat. Ipse vero Paracelsus parum aequo hanc comparisonem tulit animo. Licet enim de Luthero pronunciauerit, neminem eum inuidia odioque prosequi, nisi cui culinam perdidit, quique fanaticus sit^l: abhorruit tamen a communione Lutheri^m, eo quod non obstante peculiari, quod sibi finxerat theologiae systemate, ab ecclesia Romana secessum non fecisset, maxime vero quod crederet, insipidos esse reformatores ecclesiae, seque eos prudentia et rerum cognitione longe superare, et si idem saxum voluere voluisset, longe felicius in eo stadio cursurum fuisse. Indignabatur etiam, quod, qui ferre eum non poterant, et transuersis oculis intuebantur, ista appellatione apud hostes Lutheri inuidiam illi conflare videbantur. Sane impotenter „satis ob hanc comparisonem ita stomachatur“: „Putatisne, me solum esse Lutherum? qui praeter Christiani hominis officia, munera gero supra Apostolum exsurgentia, nempe medicinae, philosophiae, astronomiae, alchymiae? et ita me in Lutheri conditionem detruditis? Ego sane et illi et vobis ea proponam, ad quae frustra responderitis. Probe noztis, mihi non esse rem cum Luthero? ille sibi causam suam agat, mihi ne corrigias quidem calceorum soluet. Cur itaque istis me oneratis? Nempe, quia speratis cum Luthero Theophrastum quoque rogo esse addicendum“. Verum quod inuidiae declinandae causa in vita ferre Theophrastus noluit, post mortem aeternae nonnulli inter maximas eius laudes retulerunt, quo iure, quae iniuria? hoc loco dispicere non licet. Nihil vero famam Paracelsi magis ad astra extulit, quam constans, sectatorum eius traditio, fuisse eum lapide *χρυσόποιον* potitum, cum vigesimum octauum aetatis annum egisset, eiusque beneficio pro lubitu metalla mutauisse^o.

Cuius

g) Cenf. Cel. Auct. p. 598. h) l. c. p. 179.
 i) Hist. eccles. et Haer. P. II. p. 309.
 k) Hist. Biblioth. suae T. V. p. 33.
 l) Opp. T. V. p. 184.
 m) Paracelsum Heluetiorum doctrinam secutum fuisse, cum inter eos viueret, tum ex mu-

nere Basileensi, tum ex testimonio Bullingeri, conquerentis, nunquam se eum sacris publicis intantum vidisse, colligit CLERICVS l. c. verum eum nullam prorsus externae professionis notam curamque prae se tulisse, rectius inde concludimus. n) T. V. Opp. p. 165. o) l. c.

Cuius rei exempla aliquot adducunt, qui rebus eius fauent, et ad testimonia fide digna prouocant. Inter quae Oporini eminent, qui narrat: *Pecuniae adeo prodigum profusorem fuisse, ut ea saepe destitutus ne obolus quidem superesset, crastino statim mane rursus crumenam bene instructam se habere ostendisse, ita ut non raro admiratus fuerit, unde ei fuisset suppeditata.* Haec enim aliter fieri non potuisse, nisi istius artis beneficio, eius sectatores colligunt. Clarius pro Theophrasto militat epistola Francisci cuiusdam, quam Germanice suae *Geographiae* MICHAEL NEANDER adiecit, Latinam *Defensionem alchemiae transmutatoriae* inseruit ANDREAS LIBAVIVS ^p. Ille Franciscus enim testimonio suo affirmavit, vidisse se Paracelsum Basileae prope libram integram argenti viui in aurum commutasse. Similem narrationem exhibet auctor *Vitae Io. Bapt. Morini*, a TEISSIERIO ^q adductam, Neofelii apud Hungaros Theophrastum cuprum in aurum transmutauisse, et notissima ibi fama constare, cum ad Transylvanos abitum pararet, hospiti aurifabro debitum isto auro soluisse, huncque rei memoriam picta in pariete domus suae imagine Theophrasti conseruauisse. Et similia quoque alia afferuntur, ex quibus, qui ista probant, concludunt, reuera istam artem *χημικοποιητικὴν* Paracelsum exercuisse, quale est, quod singulis mensibus nouam vestem sibi confici curauerit, veteri proximo cuius donata, etc. Quae omnia ita quidem eludit CONRINGIVS ^r, ut deceptum esse istum Franciscum, dicat, contendat autem, potuisse ab alio eiusmodi puluerem *χημικοποιόν* habuisse Theophrastum, forsitan genio aliquo nonnunquam eum suppeditante. Quod vtrum vim testimoniorum frangere satis valeat, aliis expendendum relinquimus. Non diffitemur tamen, veritatem rei nondum istis exemplis et testimoniis probari, cum sola traditione vnus hominis, qui et falli potuit et fallere, nitantur, nec iis requisitis gaudeant, quae ad fidem certam, vel verisimilitudinem, necessaria sunt, praecipue cum haud vna ratione suspicandum sit, Theophrastum, in vendendis fumis et proiciendis iactantiae bullis mire foecundum, hisce artibus gloriatum fuisse, ut de se opinionem hominis admirandi auget: quid enim de transmutatione metallorum senserit, in libris suis, maxime de *Tinctura physicorum* ^s prodidit, ex quo patet, quam gloriose de his thesauris suis dicere consueuerit. Meliori forte iure inter chemicarum artis principes referatur, quam ei laudem ne aduersarii quidem denegant, sectatores autem, stupenda curationum exempla medicamentorum chemicorum opera ostendisse, vno ore clamitant, et desperatos atque incurabiles morbos sustulisse affirmant: maxime tincturam quandam vniuersalem ei tribuunt. Imo illi potissimum acceptum referendum esse contendunt, quod medentium multitu-

p) L. II, p. 153.

q) Elog. T. III. p. 139.

Hist. philos. Tom. IV.

r) l. c. p. 357. conf. BVDDEVS Diff. an alchymistae in republica sint tolerandi? §. 17.

s) T. VI. Opp. p. 364.

multitudo infinito aegrorum damno hactenus infaniens nugari desierit. Id quod ipse Theophrastus ambitiose multoties iactauit *f*, et cum munus professoris apud Basileenses auspicaretur, similia ostentando inuidiam multorum meruit: neque male ideo multatus ab ea iactantia destitit, indignatus aduersariis suis, quod eos sapere docuerit. Singularem quoque laudem spirat, quod sectatores eius valde extollunt *ff*, signaturas rerum naturalium, de quibus peculiarem libellum conscripsit *g*, eum ita inspexisse, siue humanae sint, siue archeum respiciant, siue astrales dicantur, ut ex iis primo intuitu de viribus rerum naturalium earumque essentis accurate certeque iudicare potuerit. Quae omnia ita artis salutaris et mysteriorum naturalium peritum nobis Theophrastum sistunt, ut par alter in mundo inuentus haud sit. His castitatem morum ab omni impuritate illibatam, liberalitatem, facilitatem et inferuendi promptitudinem nonnulli addunt, ut animo quoque commendetur, qui ingenio existeret maximus.

*Reprehen-
siones Paracelsi.*

§. VIII. Summas esse has laudes et encomia immortalitate digna omnino fatendum est. Verum non reticendum quoque, haud pauciora habere eius aduersarios, quae in eo vituperent. Parum eos mouent adducta exempla curationum mirificarum, quarum fidem valde eleuant, contententes, testes eos produci, qui vel ab eo decepti sint, vel ob commoda sua atque emolumentum, ex iactata arte Paracelsica hauriendum Graeca fide talia confinixerint. Cuius rei fidem ut faciant, ad tristes euentus earum curationum prouocant, quibus Paracelsus admirationem sui temporis meruit *h*. Talia enim pharmaca aegris propinasse, aiunt, quibus tandem subitanea et inopinata mors illis accelerata fuerit. Multus in eo argumento demonstrando est THOMAS ERASTVS *i*, qui licet per biennium in Theophrasti disciplina fuisset, integro tamen libro has eius imposturas detegere, orbemque medicum ab hac contumelia vindicare aggressus est. Testatus quoque est Ioannes Crato in *Epistola ad Zwingerum*, Paracelsum in Bohemiam vocatum leuiter aegrotantes suis medicaminibus ita corrupisse, ut epilepsia, coecitate, paralyfi postea enecarentur: in aula Caesarea autem, ubi cum Iudaeis ex vilissimis hominibus ei semper negotium fuerit, ita fidem decoxisse, ut eum imperator mendacissimum et impudentissimum impostorem, qui cum doctis hominibus nunquam conuersari voluerit, nominauerit. Alia ab Erasto ex epistolis celeberrimorum medicorum adducta praeterimus. Ex his vero non sine verisimilitudine colligunt, Theophrastum inter agyrtas magis et circumforaneos

f) Vid. Opp. T. V. p. 134. add. ADAMVS l. c. p. 34.

ff) Vid. ADAM. l. c.

g) Est is inter Libros nouem de rerum natura nonus, T. VI. opp. p. 329. Tres signaturas has eo loco ponit, vnam hominis, secundam archei, tertiam spiritus astralis, hancque in chiromantia et physiognomia quaerit. Felicius in signaturis rerum mineralium versatur, eas enim accurate

nouerat. Hinc tincturam rubram et albam p. 353. laudat, in quam astra solis et lunae se conclusisse gloriatur. De arcano eius steganographico ex sanguine humano confecto, vide MORHOVIUM Polyhist. T. I. L. I. c. II. §. 15. p. 100.

u) Vid. TEISSIER l. c. p. 138. et quos laudat.

x) l. c. cum sequitur CONRINGIVS l. c.

neos artibus illicitis, mendaciis, et audacissimo medendi genere, aucupium quaerentes, quam inter medicos et philosophos esse referendum, hancque viri mali notam in tota vita sua probasse. Id quod ipsi Theophrasto obiectum esse ex *Apologia*, quam de *vita sua erratica* y scripsit, constat; in qua recte se agere contendit, quod vagabundus per varias terras oberret, cum et naturam suam ista vita deceat, et hoc pacto ea didicerit, quibus virum se praestare possit: non enim quemquam euadere posse cosmographum, astronomum, philosophum, nisi multas regiones peragrando coeli distributionem, firmamenti inclinationem, terrae thesauros et affectiones et similia didicerit. Quod quam ficulneum sit et ineptum, Lector nobis non monentibus intelligit. Augent haec opprobria, quibus Paracelsi famam onerant aduersarii, eum ex eruditorum albo delendo, et doctrinam omnem illi denegando, adeo ut ne Graece quidem vel Latine quicquam nosset, nec auderet in praesentia virorum doctorum verbum vllum Latinum edere. Id quod non negat HELMONTIVS z, doletque eum iusto nimis computationibus indulgentem coepisse spernere cathedram, immo Latinitatem, vnde poene exciderit ratus, veritatem duntaxat Germanice loqui debere: indeque licet ingenio raro natum tamen dono Azoth, quam indagatione theoriae feliciorum fuisse. Auget hanc obiectam ignorantiam Germanicae linguae, quae tamen illi vernacula fuit, inscitia, quam in scriptis suis ita prodidit, ut manu aliena emendari opus haberent. Nec hos valde mouent illa, quae de inuentionibus Theophrasti magnifice iactantur ab eius asseclis. Pauca enim illa, quae bonae frugis sint, aliis surripuisse contendunt, et turpissimi eum plagii accusant. Quam dicam viuo Paracelso scriptam esse, ipse fassus est a, acerbe de hac contumelia conquestus, et aduersarios prouocans, ut vel vnam inuentionum suarum demonstrarent medico vel philosopho alicui surreptam. Qui tamen facili negotio eorum catalogum contexuerunt, quorum vitulo ingratus arauerit, in quo Ioannis Isaaci Hollandi, Arnoldi de Villa noua, Raymundi Lullii, Ioannis de Rupefcissa, Ioannis Trithemii, Basili Valentini aliorumque, etiam anonymorum b, comparent nomina. Quamuis autem a plagii crimine ita se liberaret, ut se nihil legere, omnia vero ex ingenio deprompta dictare affirmaret, obiecerunt tamen eius obtrectatores, pleraque obscurum chaos esse, barbara nomina, et abyssi tenebras, non lectoribus modo lucem nullam accedentes, sed et fatis prodentes, ex confuso et ordine atque claritate vacuo cerebro omnia promanasse. Neque leuioris ponderis sunt vitia animi, quae in Paracelso reprehenduntur. Inter quae primo loco eminent intolerabilis et stulta arrogantia, omnes etiam eruditissimos et meritissimos viros infra se despiciens, et inaudito fastu, atque rustica

O o o o 2 plane

y) T. II. Opp. p. 173.

z) l. c. CONRING. l. c. p. 353.

a) T. V. Opp. p. 133.

b) Conf. quae ipse scripsit in Praef. Chirurgiae magnae. Add. SENNERTVS de Chymicorum

eum Aristotelicis et Galenicis consensu atque dissensu p. 93. THOMASIVS de Plagio f. 514. p. 229. 230. CRENIVS de Furibus librorum p. 118. aliique. Ipse tamen ad libros nonnunquam prouocauit, conf. REIMANN. l. c. p. 555. not. f.

plane iactantia et dicacitate se aliis praeferens. Cuius si quis luculentum exemplum legerè cupiat, licet omnes fere paginae hanc ferocientis animi intemperiem prodant, illi *Praefatio* libri legenda est, quem *Paragranum* ^c inscripsit, qua nihil potuit scribi vel arrogantius, vel sordidius. Mirum itaque non est, implacabile odium erga veteres Theophrastum fuisse testatum, quos ideo contempsisse aiunt, qui eum culpant, quod eos legere et intelligere satis haud posset. Grauiora sunt *εγκλήματα*, quae a vita eius desumunt, quam omni pietate et reuerentia Dei vacuum fuisse haud contemnendis rationibus probant, et quam negligens fuerit cultus publici, quamque procul a religione abfuerit, multis exemplis docent ^d. Quo pertinet, quod a MELCH. ADAMO ^e narratur, cum Basileae doceret, de incantationibus quoque et exorcismis morborum magicis agere coepisse: eam rem aegre ferentibus viris doctis atque piis in verba prorupisse: *Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo* ^f. Neque mirum parcum pietatis cultorem visum esse, qui totos dies noctesque ita crapulae deditus erat, vt raro sobrius videretur, si vera sunt, quae de eo Oporinus narrat, assiduus eius eo tempore, quo in Alsatia apud nobiles et rusticos oberrauit, comes et minister. Ille enim in *Epistola ad Ioannem Wierum et Reinerum Solenandrum de vita et moribus magistri sui* haec scribit: „Adeo erat totis diebus et noctibus, dum ego ipsi familiariter per biennium fere conuixi, ebrietati et crapulae deditus, vt vix vnā atque alteram horam sobrium eum reperire licuerit: maxime postquam Basilea discedens, in Alsatia inter nobiles rusticos, et rusticos nobiles, velut alter Aesculapius omnibus admirationi fuit. Atque interea tum, cum maxime esset ebrius, domum reuersus dictare mihi aliquid suae philosophiae solebat.“ Et paulo post: „Noctu toto quo ipsi conuixi tempore, nunquam se exiit, plerumque enim non nisi ebrius ad extremam noctem ibat cubitum, atque ita vt erat indutus adiuncto sibi gladio, quem carnificis cuiusdam fuisse iactitabat, in stratum se coniciebat, ac saepe media nocte surgens per cubiculum nudo gladio ita insaniebat, ita crebris ictibus et pauimentum et parietes impetebat, vt ego non semel caput amputatum iri metuerem.“ Hoc autem spiritu ebrius dictante cum philosophia eius genita sit, quid de illa dicendum iudicandumque sit, omnibus constare aduersarii eius clamant. Huic alios testes iungit CONRINGIVS ^{ff}, qui hanc vitae dissolutae turpitudinem *αυτόπτου* testati sunt, qui tamen de eo tempore tantum intelligi debent, quo Basilea se subduxit, nam ad vigesimum nonum aetatis annum vixit abstemius. His, quae in Theophrastum cumulantur opprobriis commoti viri docti eum inter Numinis hostes referunt, eumque vel plane Deum negasse, vel cultum tamen ei et religionem denegasse censent, eaque exemplis

e) Opp. T. II. p. 10.

d) ERASTVS, CONRINGIVS II. cc. Ille ad Bullingerum prouocat, testanrem, sordidum fuisse per omnia et spurcum, raro aut nunquam

ingressum coetus sacros, visum esse Deum et res diuinas leuiter curare.

e) loc. cit.

f) *Hilft Gott nicht, so helfe der Teufel.*

ff) l. c. p. 346.

exemplis probant, quae si vera sunt, impudentissimi oris et impii prorsus animi hominem Paracelsum fuisse euincunt *s*. Neque hoc de moribus tantum impiis, quos expressit, iudicatum est, sed visus quoque est HENRICO MORO *b* systematis, quod sibi construxit, scopo ad deismum et enthusiasum lectores ducere. Ex altera vero parte graue illi crimen magiae obiiciunt, qui eum carpunt, eo quod tum perditissimam disciplinam in scriptis suis defenderit, et media magica commendauerit *i*, tum cum infernali genio commercium detestabile aluerit, et quoties ebrius esset, eo vrgente et instigante pessima dogmata in chartam conicienda dictauerit, et post multos conflictus tandem mercedem infelicissimam ab eo reportauerit. Theologi vero quot et quanta in eo desiderauerint, vt hic prolixè dicamus, nec pagina sufficit, nec instituti nostri leges patiuntur, in annalibus ecclesiasticis autem pluribus enarrandum est *k*. Paucis eo cuncta redeunt, quae graui querela in illo reprehenderunt viri docti et pii, fanaticum eius ingenium ad subuertenda illum sacrae doctrinae capita totumque theologiae aedificium corrupendum compulisse, ita vt rationem et reuelationem confunderet, dogmata fundamentalia conuelleret, et innumera damna ciuitati Christianae inferret: nihil esse sanum, nihil, quod non ipsam doctrinae diuinae indolem laedat, et quae his sunt similia.

§. IX. Grauiissima haec licet sint, et non sine verisimilitudine, et *Excusatio Paracelsi.* fine testibus obiecta, habent tamen, qui Theophrasto patrocinantur, quod ad has obtrectiones respondeant: qui vt audiantur, aequitas postulat *l*. Hi ad testes omni exceptione maiores et fide dignissimos prouocant, ad regum principumque testimonia, ad honores et praemia aularum, et quae alia fuerint publica, licet inuisa aduersariis suis testimonia, quibus certissime constet, inaudita eum curationum exempla edidisse. Ipse *m* omnium terrarum medicos, librosque testes prouocat, qui ea praestare nequiverint, quae eum se praestitisse, principum testimonia et laudes illos conuicerint, adeo in rabiem actos, vt ea diaboli auxilio effecisse calumniari auderent. Inscitiam vero illi obiici ob linguae Graecae et Latinae ignorantiam non posse monent, cum arti chemicae, et medicaminibus generosioribus intentus, et naturae arcanis discendis occupatus, veteres Graecos et Latinos, inutilem ad hoc opus sarcinam, contemnere debuerit, sicque has linguas tandem dedidicerit: et gloriosum esse Theophrasto, quod suo ingenio illa debeat, quae in omnibus veterum libris frustra quaeruntur. Vernaculae autem inconditam rationem ex patriae et temporis illius indole facile excusari posse putant. Obscurum porro et vix intelligibilem docendi scribendique modum eo minus culpandum esse contendunt, quo minus

O o o o 3 obscuro

g) Vid. quos neminant ARNOLDVS l. c. p. 311. COLBERG, l. c. p. 183. REIMMANN. Hist. theismi Sect. III. c. 10. §. 5. p. 499. seqq.

h) De Enthusiasmo §. 45. seq. Opp. philos. T. II. p. 209.

i) Loca collegit CLERICVS Hist. medic. p. 794. qui videndus.

k) Conf. quos laudat COLBERG l. c. OLEARIVS Synops. Controu. P. V.

l) Ipsius Paracelsi Apologia extat T. II. Opp. ad Status Carinthiae.

m) T. V. Opp. p. 134.

obscuritatis causam in Theophrasto haerere putant, sed in lectore mysteriorum chemicorum imperito; nec passam esse rerum nouitatem ante inauditam, ut veteribus cuncta designaret vocabulis, nec decuisse artis praestantissimae nobilitatem, ut nuda vulgaretur, et a quouis prostitui posset. Plagii autem conuinci non posse pertinaciter pugnant, et ut eius specimina ostendantur postulant. Quae autem ambitiose dicta videntur, ita excusant, ut in medicorum acerbissime in artis chemicae culturam satis imperito ore debacchantium iniurias culpam referant, caussantes, duro nodo durum quaerendum esse cuneum. Quam excusationem ipse attulitⁿ, et acerbis inuectiuis ita culpa liberauit, ut diceret, *se patria Heluetum, non delicatule educatum, sed agresti more formatum esse, adeoque ea se humana satis, et ciuilia habere, quae aliis in gynaeceis formatis videantur rustica. Nec sibi verborum curam esse, sed rerum, blanditiis autem ineptum se esse, nec didicisse, se ardelionem quemlibet in sinu gestare. Male vero sibi seruos fugitiuos de sua acerbitate conquerentes obiici, quos perfidia domo sua et familia eiecerit* etc. Porro pietati inimicum seruauisse animum iis potissimum locis negant Theophrasti cultores, quibus satis pie et reuerenter de Deo diuinisque rebus locutus est^o, et quae impietatis specimina narrari solent, inter fabulas referunt, quas genuit inuidia aduersariorum, nutriuit credulitas, amplexa est simplicitas, verum a falso distinguere nescia. Nec ebrietatem ei obiici posse credunt, cum hoc vitium toties magno zelo culpauerit, ita vero pietatem commendauerit, ut hanc primarium fundamentum et columnam artis salutaris esse profiteretur^p. Magiae autem suspicionem rident, eamque superstitionem et ignorantiam genuisse affirmant^q. Paracelsum vero cum magiae imaginem in nonnullis scriptis suis referat, id ideo fecisse dicunt, ut ars ab ignorantium contemptu secunda lateret. Et hanc ob causam, essentias, tincturas, pulueres suos chemicos spirituum nomine insigniuisse volunt, ut stupidus naso duceret, et ab his adytis arceret.

*Iudicium de
Theophrasto
Paracelso.*

§. X. In tanto scientiarum et opinionum de Theophrasto Paracelso diuortio admodum difficile est, arbitri partes sibi sumere, et iudicium interponere rectum. Nec diffitemur, circumstantias historiae Paracelsi non ita omnes patere, ut quod satis faciat legibus fidei historicae statui queat. Dicemus tamen, ita postulante operis nostri indole et conditione, quid nobis, attente et diligenter inter se comparata narratione illa, quam supra dedimus, videatur verisimiliter de Paracelso tenendum esse, si abiecto partium studio et adhibitis ratiocinandi regulis iudicandum sit. Et hanc quidem Theophrasto Paracelso laudem concedendam esse, quod artis

n) T. II. p. 183. ubi patriae rusticitatem accusat, quam tamen nostrorum temporum elegantiae, etiam apud Heluetios caue imputes.

o) Huc pertinet L. IV. Paragrani, qui agit de requisitis medici.

p) ARNOLD. I. c. et Vol. II. p. 421.

q) Vid. NAUDAENS Apolog. magiae accusat. c. 15. p. m. 280. BORRICHIVS de Chemia c. 6. ARNOLD. I. c. Vol. I. p. 311. Vol. II. p. 420. MORHOF. Pol. T. II. p. 112. BVDDEVS Hist. P. I. p. 265. REIMMANN. I. c. p. 567.

tis chemicae peritissimus fuerit, eamque si non penitus ignotam, certe neglectam, et in forulis bibliothecarum, ubi scripti nonnulli de ea arte libelli nec lecti nec intellecti, conseruati sunt, cum tineis blattisque colluctantem, aut ab empiricorum, vulgique manibus versatam ruditer, protaxerit in lucem, in artis formam redegerit, et nouum therapeuticae genus illi inaedificauerit, ne aduersarii quidem eius pertinaciter negabunt, certe tanta veritatis luce radiat, vt contra solem loqui censendus sit, qui id inficias iuerit. Et profecto elogio debito priuandum non est, quod artem hanc incertis antea coniecturis fluctuantem ad certa principia reuocauerit, et experientia velut clauē vsus in naturae arcana ita penetrauerit, vt quos venae terrae, quos fodinae, quos montium abyssi thesauros contineant, apertum fieret, et qua ratione ad hominis conseruationem adhiberi possent constaret. Neque magnopere haeremus, affirmaturi, singularia prorsus et eo tempore insolita curationum felicissimarum et incredibilium exempla edidisse Paracelsum, ubi illi licuit eiusmodi aegrorum subiecta attingere, quibus medicamina sua chemica applicari tuto potuerunt. Haec enim omnia negare velle, idem esset, ac fidem testimoniorum omnem reiicere, et Pyrrhonismo historico vniuersali frigidam suffundere. Quamuis enim Erasus, Conringius alique, qui in Paracelsum insurrexerunt, negationem illis narrationibus simplicem opposuerint, et omnem fidem eas superare, confictasque videri clamauerint, intelligit tamen Lector artis ratiocinandi peritus, id non sufficere, cum viri testes sint Theophrasto, qui et arti huic partibusque illius dediti haud fuerunt, et extra assentationis suspicionem positi sunt, qualis est Erasmus Roterodamus. Ipse Theophrastus cum publica voce aduersarios prouocaret, viros quoque principes nominauit, quibus a medicis relictis mirabili felicitate sanitatem restituit, quos impune mendaciis excitare et in scenam quasi producere ausus haud esset. Ipsa quoque pharmaca ab eo inuenta et in vsus hodiernos traducta, rem hanc extra dubitationem ponunt, et euidenti testimonio comprobant, plurimum Theophrastum in isto medendi genere modoque valuisse. Id quod viderunt tandem Erasus et Conringius, facti in sanandis vlceribus malignis eius peritiam medicam comparuisse. Verum vt omnes se morbos desperatos sanare posse ipse negauit, ita facile nobis persuaderi patimur, haut raro artem Theophrastum deseruisse, et aggressum quidem multa in haut paucis fuisse destitutum. Quod etsi humanae imbecillitati tribui potest, nec tantae artis medicus est, qui non multoties expertus sit, interdum plus docta valere arte malum, verisimile tamen est, causam quoque in nimiam, quam arti suae et medicaminibus tribuebat, fiduciam esse referendam: qua cum noua *Φάρμακα*, et quidem chemica, nisi dextere et magno iudicio applicentur, magnum damnum aegris conciliantia, audacius adhiberet, multoties euentus parum laetos habuit. Hanc enim eiusmodi medicamentorum, qualia Theophrasto in vsu fuerunt, indolem esse,

vt

vt aut cito auxilium afferant, aut cito iugulent, fatis notum est. In qua coniectura eo magis confirmamur, quia Paracelsus, teste Oporino, qui stupenda sanationum miracula eum edidisse ait, aegrotis diaetam non praescripsit, sed vt erat vinosus; laute cum iis vixit, et totas noctes et illos et se vino ingurgitauit. Quod etsi sibi laudi duxit, gloriatus pleno ventre eos cum sanitate in gratiam rediisse, rerum intelligentes tamen conuincere potest, multos ista licentia morbo succubuisse. Nec forte a veritate multum aberrat nostra coniectura, Theophrastum ad tollenda magis morborum atrocium symptomata, quam ad extirpandam internam mali radicem respexisse, hincque factum esse, vt recidiuos haut raro morbos aegri paterentur, vel subitanea quoque morte corruerent. Quam suspicionem confirmare videtur Oporini narratio: internorum affectuum curationem ita administrauisse Theophrastum, vt nullo in loco vltra anni spatium haerere potuerit; quod ipse dicere solitus sit: anno amplius non posse suas artes in vno loco durare. His accedit, quod ex lectione scriptorum eius constat, fuisse eum audacissimum ostentatorem, non alios modo omnes prae se contemnentem, sed et multa iactantius affirmantem, quorum fidem non probauit. Quod qui negant, eos legere iubemus *Praefationem* libri, cui barbaram *Paragrani* appellationem indidit, quo an ineptius, an thrasone impudenti dignius scribi quicquam possit, merito dubitamus. Et hunc thrasonismum, quo ad consequendam opinionem et auctoritatem apud aegrotos opus esse medico censuit Patinus^{s)}, Paracelso plurimum existimationis peperisse, vt insanabiles morbos quoscunque tollere posse crederetur, nobis est verisimillimum. Excusanda tamen quodammodo Paracelsi iactantia videtur, si cogitauerimus, medicos eius temporis Galenica methodo innutritos et chemicae infensissimos suis in Theophrastum inuectiuis viro natura arroganti et iniuriae impatienti, quique probe noverat, altius se naturae mysteria inspexisse, occasionem dedisse, ita se effe-
rendi, et ad hanc insaniam eum prouocauisse. Porro scribendi genus et dictionem Theophrasti totam insulsam, inficetam, et plane viro docto indignam esse, obscuritate autem ineluctabili laborare, omnes librorum eius paginae loquuntur, et plebem, quacum auctor conuersari solebat, vbi-
que spirant. Ita enim verborum ordinem et loquendi modum inuertit saepe, abrumpit, confundit, vt hariolandum sit, quid sibi velit. Cuius causas partim in educationem et disciplinam Paracelsi, partim in viuendi morem licet coniecere^{f)}. Cum enim eo tempore esset natus et in Heluetia educatus, quo nulla prorsus cura sermonis vigeat, patria magis lacticinio quam Musis vacante, mirum non est, ruditatem hanc cum ipso adoleu-
isse. Nec eam itinera mitigabant, sed augebant. Cum enim inter tot nationes linguis, moribus, consuetudinibus diuersas adolecens et iuuenis versaretur, et cum fece vulgi conuersari haud dedignaretur, ratus vetulam, balneatorem, agyrtam, Iudaeum similesque furfuris homines interdum ea
expe-

s) Vid. MENKEN. de Charletan. erud. init.

f) Conf. HYSERVS Praef. Tomi I. Opp.

experientia didicisse, quae academiarum doctores ignorant, mores horum hominum atque linguam eum induisse, mirum haud est. Cum autem relicta professione medica inter rusticos vixerit, et vita sequentis temporis circulatoria et vaga fuerit, impossibile fuit, istos naeuos emendari, qui hoc pacto mirum in modum aucti sunt. Accedit, quod Oporino teste supra retulimus, eum plerosque libros suos ebrium dictitasse, quod adeo verum esse lectio eorum comprobatur, ut nonnulli ebrii capitis confusionem spirent: quamuis verisimile sit, amicos eius nonnulla emendauisse. Obscuritatem vero et artis chemicae conditio, quae a vulgi captu semota verbis communem usum feruantibus exprimi describique non potest, et studium Paracelsi occultandi sua, ne ab indignis in abusum vertatur, excusat. Ita enim ipse in *Dedicatione ad Status Carinthiae* §: *Stilum esse difficilem, itemque nomina, vocabula et ordinem formularum. Non hoc se ob deceptiendum lectorem vel affectandam artem fecisse; sed methodum medicam id poscere, addidisse tamen obscurorum illustrationem, sed eam sibi ceruare non inuidiae causa, sed ne agyrtarum malitiae et abusui patefceret.* Et simili quoque ratione noua vocabula defendit; patebitque legentibus, voces barbaras paraganum, iliadum, iliafter, domor, cagastrum, idechtrum, pagoycum, relolleus, cherionius, euefter, ylech, trames, turban, leffas, stannar, perenda, zenda, dualech, azoth, laudanum, et complura alia eum in finem illum confinxisse. Quae adiecto quidem dictionario in fine operum non nemo explicuit, verum ita, ut nouo Oedippo opus habeat. Par ratio est eorum, quorum nomina quidem fatis nota sunt, at noua ex Theophrasti ingenio accessit significatio. Neque tamen iniuriam facere videntur Paracelso illi, qui eam quoque ob causam obscuritatem inuincibilem illum affectasse dicunt, ut ignotorum et peregrinorum maior esset admiratio:

*Omnia enim solidi magis admirantur amantque
Inuersis quae sub verbis latitantia cernant.*

Multa inuenisse Paracelsum, nemo forte negauerit, qui a partis studio alienum habet animum, noua enim haud pauca eius scripta ostendunt, et usus probauit, cum antea non innotuissent: verum, vni ingenio suo eum debere omnia, illis demum persuadebitur, qui, quae ante eum scripta et arcana custodita sequens tempus in apicum protulit, ignorant. Haec enim cum Theophrasti *εὐρήμασι* comparantibus patere, multa eum a scriptoribus se prioribus accepisse, experientia edoctus testatur SENNERTVS: unde a plagii nota eum totum liberare non audemus. Quo concessio, fatendum quoque est, ambitiosam ostentationem eius bonum virum dedecentem non posse excusari, cum suis se circulis continere, et suo pede metiri debuisset. Nihil vero philosophi moribus magis dissimile est in Paracelso, quam conuiciorum acerbissimorum in quoscunque, qui displicuissent iactorum insolentia. Quam tantum abest ut negare vel excusare contendat, ut potius

ff) Opp. T. II. p. 148.

Hist. philos. Tom. IV.

t) loc. cit.

Ppp p

in *Dedicatione ad Status Carinthiae* * affirmet, aequum esse vt pseudo-medicis par pari referatur, asseratque sibi legem Christi de tolerandis proximi iniuriis latam haud esse, quae ad alium scopum referenda sit, sibi vero concessum esse, dona, quae a Deo acceperit, tueri. Quae si cum amarulentis, quas in aduersarios effutiit inuectiuis comparantur, patebit, frustra esse Godofredum Arnoldum, alias in detegendis naeuis et vitiis aliorum lynceum, qui haec negat, et noluisse detestabilem Paracelsi consuetudinem agnoscere, cum ex omni fere parte eum absolueret constituisset. Quae quoque ratio eum commouit, vt inuitis testimoniis minime suspectis ab ebrietatis crimine eum liberaret, caussatus, ab isto eum vitio fuisse dehortatum. Alia enim nobis Oporinus minime suspectus testis refert, alia viri docti, qui cum eo congressi sunt, quod adeo certum visum HELMONTIO *, vt cum laudare Theophrastum constituisset, doleret, quod iusto nimis computationibus fuerit deditus. Feliciori conatu ab atheismi macula liberari potest, si vox ista de aperto Numinis hoste intelligitur. Nam credidisse Paracelsum, esse Deum, eumque colendum statuisse, ex *Paragrano* eius est manifestissimum. Requirit enim in medico sinceram veramque fidem in Deum, quae totum animum et cogitationes atque sensus omnes ita occupat, vt amore et fiducia in eum homo plenus sit. Et hanc fidem atque amorem effecturum, ait, vt veritatis manifestationem Deus illi non inuideat, sed totum opus diuinum tandem pateat, intelligantque omnes, quomodo illa se erga Deum fides habeat. Quae vt ab impietatis crimine Theophrastum liberant, ita produnt eos, qui atheismum ei obiecerunt, aut de practica quadam vitae impietate loqui, aut more illius temporis ob nouam doctrinam eum in hunc censum retulisse. Interim non negamus, periculosa fouisse Paracelsum dogmata, et ad impietatem viam paratura, si ingenium accedat *επερώδιον*, nec magnopere aduersabimur Moro, enthusiasmum ei ob assertiones nonnullas obiicienti. Ea vero nondum sufficiunt, vt in atheorum, hostiumque Diuinitatis album queat referri. Paulo plus attentionis postulat inlimulatum magiae crimen: cuius accusationis fundamenta vel in doctrina eius vel in vita sita sunt. Et quod ad primum quidem attinet, fatendum est, scripsisse Theophrastum librum de magia, quam *Philosophiam sagacem* vocat, qui *Tomum X Operum* constituit. In eo de vnione hominis cum fideribus agit, et ex illa multas oriri scientias statuit, hucque refert magiam, cabbalisticam, necromantiam, astrologiam, chiromantiam, physiognomiam, substantinam, geomantiam, pyromantiam, hydromantiam, medicinam adeptam, philosophiam adeptam, et mathematicam adeptam, quae omnia tanta confusione et obscuritate explicat, vt Lectori sponte subnascatur suspicio, Paracelsum hunc librum ebrium dictitasse, nec intellexisse, quae in chartam referri iusserit. Multa vero inepta, superstitione plena, et vetulis, quam philosophis digniora in eo tractatu offenduntur †. Tacemus loca alia, in quibus magiam pro arte occulta et suprema omnium scientiarum venditare non erubuit.

Extat

*) T. II. p. 146.

x) loc. cit.

y) Conf. cum his CLERICVS Hist. medic. p. 795.

Extat etiam in *Appendice decimi Tomi Operum* tractatio, quam more suo obscuro titulo: *Archidoxis magica* insigniuisse dicitur, quae tota curationes magicas per amuleta, figilla et similia explicat. Verum vt de hoc libro ipse editor dubitauit, vtrum genuinus Theophrasti foetus sit; ita quae de magia tradidit, recte intelligenda sunt, et ex propriis eius hypothefibus explicanda. Quae si rite confiderentur, facile est, Paracelsum a magiae crimine absolueret. Nempe mundi superioris et coelestis concentum, influxum et operationem in inferiorem statuit, et inuisibilem magnam vim esse in visibilia, et coelestium in sublunaria asserit: quod dogma cum plurimis aliis commune habuit. Quodsi admittatur, facillimum fuit, de operationibus spirituum in res inferiores, vel de mutuo influxu virtutum coelestium in corpora elementaria multa ad excitandam apud rei ignaros admirationem garrere, licet a magia, commercioque cum spiritibus malis auctor immunis fuerit. Eodem enim principio nixi, Pomponatius, Petrus Aponensis, Agrippa aliique eiusmodi magiam naturalem commenti sunt. Accedit Theophrasti ingenium paradoxum et peregrinis somniis excogitandis aptissimum, quod philosophiae nomen sua dignitate non constare, credidit, nisi talia traderentur, quae ab hominum fide et vulgi opinione essent remotissima, et admirationem apud rerum ignorantes excitare apta. Hinc de sylphis et gnomis, de salamandris, nymphis aliisque elementorum incolis multa ineptit et mira tradit, quae inaudita sunt, et fidem omnem superant. Et haec quidem ingenium prodere paradoxum, visionibus indulgens, et somniis atque chimaeris Lectorem pascens, minime disitemur, et vel ex hoc vno dogmate constare putamus, quam longe a vera philosophia Paracelsus abfuerit: at magiam tamen non magis demonstrant, quam astrologorum prognostica futurorum praescientiam, sed fructus sunt animi stolidi et vani, iudicii autem corrupti, et imaginationis insanientis furore correpti. Neque inuiti eorum subscribimus sententiae, qui coniciunt Paracelsum *παράδοξοφιλή* inductum talia sibi selegisse, vel ideo ignota, et insolita crepuisse, vt more suo fumos venderet, et aliis persuadendo, plura et maiora humanis se viribus praestare posse, venerationem atque auctoritatem consequeretur. Quae coniectura valde inde augetur, quod Paracelsus hos libros magicam artem prae se ferentes apud amicos, qui his nugis delectabantur, non scripserit ipse, sed illis dictauerit; hoc enim argumento est, voluisse eum istorum curiositatem talibus gerris otiose pascere, seculum enim XVI philosophiae huius occultae, vel vt noster vocat, sagacis amantissimum fuisse, ex iis, quae supra de Pythagoreo-Platonico-Cabbalisticis diximus, est manifestissimum. Vtrum autem per magicas formulas, figuras et signa, tincturas, essentias, spiritus aliaque praeparata chemica designauerit, quod *NAVDAEVS* contendit, in medio relinquimus. Talismanes enim, amuleta et similia principiis Paracelsicis omnino conformia sunt, magiam autem practicam, eo sensu, quo Theophrasto tribui solet, non euincunt, sed thraasonem et

Ppp p 2

impo-

2) Apol. Magiae accusat. loc. cit.

impostorem demonstrant. Quae vero ex vitae eius circumstantiis afferuntur, v. g. quod discipulis, famulisque malos, qui ipsi seruiuerint, spiritus ostendere promiserit, quod noctu cum illis digladius sit, et quae huius generis alia sunt, prius probanda sunt, vtrum vera sint, et ab aduersariis non conficta, aut ad decipiendos discipulos vanissimis verbis a Paracelfo iactata? vel inter rusticos ebrios ad ludendam imperitam plebeculam ab agyrta ostentata? Similes enim nugas circulatorum excogitare solere, nemo est, qui ignoret. Ceterum valde adulterasse Theophrastum doctrinae diuini castimoniam, adeo non inficias imus, vt potius censeamus, valde suae famae consulturum fuisse Paracelfum, si theologorum pulpita non tetigisset. At cum reformatorem agere constituisset, et se plura vidisse crederet, quam viros illos doctos, qui in emendanda ecclesiae doctrina eo tempore desudabant, cum famae suae dispendio noua quoque in doctrina Christiana dare ausus est. Quae res adeo infeliciter ei cessit, cum iis omnibus destitueretur, quae ad verum rectumque interpretem diuinorum dogmatum requiruntur, vt inde grauissimum consequeretur odium, et inuisus illis quoque redderetur, qui alias chemicae artis peritiam in eo admirabantur. Quae omnia satis prolixè deducta iam designant, quo loco inter philosophos Theophrastus sit habendus.

*Scripta
Theophrasti.*

§. XI. Multa scripsit, vel potiore partem noctu amanuensi dictauit Paracelfus, et quidem, si fides Oporino, haud raro ebrius, ex quo constat, ornatum et elaborationem eius scriptis deesse, nec vbiq; inter se conspirare. Ea vero non edidit ipse Paracelfus, maiorem forte diligentiam in id collaturus, vt emaculate prodirent. Diligentiam autem in tam vago vitae genere merito miramur: Si enim VALENTINO ANTRAPASSO SILORANO credendum ^a, libros philosophicos CCXXXV, medicos LIII conscripsit, vt theologicos fileamus. Plerique autem adhuc in forulis curiosorum latent; quamquam enim viuus adhuc edere nonnullos constituerat, aduersariorum artibus tamen impeditus est, vt ipse conqueritur ^b. Id quod eum commouit, vt carceribus infc. includeret, ex quibus tamen eo infcio famulorum prodicione nonnulli rapti sunt ^c, qui vbi inuenti sint, editor in fronte indicauit. Et ex his foetuum Paracelficorum reliquiis IOANNES HVSERVS, electori Colonienfi a consiliis et tuenda valetudine, quotquot reperire potuit, vno fasce comprehensa XI. Voluminibus anno cfo Io LXXXV, Basileae edidit ^d. Ex cuius collectionis dedicatione ab editore ad Ernestum electorem patet, multos habuisse disciplinam Paracelficam admiratores et sectatores, et complures viros doctos, immo principes quoque scriptis Theophrasti fauisse,

a) In Prologo ad Tract. de Morbis ex tartaro T. IV. Opp. p. 10.

b) T. II. p. 147.

c) VAL. ANTIPRASSYS SILORANVS l. c. p. II.

d) Titulus editionis rarissimae est: Bücher und Schrifften des edlen, hochgelehrten und bewehrten Philosophi und Medici Philippi Theophrasti Bom-

bast von Hohenheim, iest aufs neue mit den Originalten und Theophrasti eigener Handschrift, so viel deyen zu bekommen gewesen, aufs treulichst und fleißigst an Tag gegeben durch Ioannem Huserum Brilgoum, Churfürstl. Cölnischen Rath und Medicum, Basel, gedruckt durch Conrad Waldkirch, 1589. 4.

fauisse, illisque plurimum tribuisse. Praeter electorem enim, comitem Palatinum Rheni Philippum Ludouicum, Status Carinthiae, et inter medicos D. Ioannem Scultetum Montanum physicum Hirschbergensem, D. Io. Homeium Secundum physicum ducatus Stiriae, D. Eliam Roeslinum physicum Hagenoënses, D. Lucam Bathodium archiatrum Palatinum, D. Ioannem Hillerum archiatrum Brandenburgicum Onolsbacensem, D. Melchiorum Wielum, physicum Soloduranum, M. Barth. Scultetum, mathematicum et senatorem Gorlicensem, Franciscum Kretschmayerum medicum Saganensem, Laurentium Dehnum ciuem Augustanum, et Hartmannum Ammanum patricium Bernensem secum, auctor ait, communicasse scripta Theophrasti, et ita aptum reddidisse, vt reiectis corruptis et adulteratis atque suppositis editionibus, veros eius labores inter se collatos edere posset. Ex qua editoris narratione recte colligitur, incertum esse, vtrum omnes illi libri, qui in hac sylloge inueniuntur, ipsi Theophrasto tribuendi sint, eumque parentem agnoscant, nec ne? Errant etiam ARNOLDVS ^e et REIMMANNVS ^f, qui editionem Argentoratensem anni 1600 ^g primam fuisse dicunt. Eam enim, quam indicauimus, nos manibus nostris terimus, aliam Francofurti 1603 editam recenset, et libros in ea comprehensos enumerat ABRAHAMVS MERCKLINVS ^h. Geneuenses autem totam syllogen anno 1608 ⁱ recusatam dederunt. Cum autem fama Paracelsi per omnem Europam longe lateque disseminaretur, et scripta eius mysteria inaudita prae se ferrent, ad explendam exterorum sitim nonnullos eius tractatus Latinos fecit Adamus Bodensteinius, medicus Basileensis, in sequentibus commemorandus, totam collectionem autem Latinam edidit FRIDERICVS BITISCVS ^k. Tradit etiam, quem supra allegauimus Valentinus Antrapassus Siloranus, Cyperinum Haenum scripta Theophrasti Italis Gallisque vernacula, Bebeum Ramdum Graece legenda dedisse. Verum nec hos interpretes, nec has versiones vllibi commemorari, recte monuit Ven. REIMMANNVS ^l. Neque commentator obscuris Theophrasti commentationibus defuit, qui lucem his tenebris accenderet. Edidit enim PETRVS SEVERINVS archiater regis Daniae et canonicus Roskildiensis: *Ideam medicinae philosophicae, fundamenta continentem totius doctrinae Paracelsicae, Hippocraticae et Galenicae* ^m, cui in editionibus Belgarum ⁿ adiectus est commentarius GVILEMI DAVIDSONI ^o. Idem SEVERINVS *Epistolam scripsit, in qua ratio ordinis et nominum, adeoque totius philosophiae adeptae methodus compendiose et erudite ostenditur*; et his scriptionibus tantum plausum meruit, atque philosophiae Paracelsicae eam existimationem comparauit, vt noua pene secta Seueriniana, teste SENNERTO ^p ex ea exsurgeret. Diuersi autem generis et ar-

PPP p 3

gumen-

e) loc. cit.

f) l. c. p. 571.

g) II. Vol. fol.

h) In Lindenio renouato p. 101.

i) 1658. III. Vol. fol.

k) Eam exhibet editio Geneuensis,

l) l. c. p. 574.

m) Basil. 1571. 4. Erford. 1616. 8.

n) Hagae comit. 1660. 8. Roterod. 1668. 4.

o) Conf. MERCKLIN. l. c. p. 906.

p) De Consensu et dissensu chemicorum et Galenic. c. 3. p. 58.

gumentum sunt scripta Theophrasti, ad nostrum vero forum, *Tomus operum octauus, nonus et decimus* pertinent. Hi enim, ut ab editore monitum, philosophici argumenti sunt, agitque primus *de generationibus et fructibus quatuor elementorum*, secundus *de arcanis naturae eorumque origine, causis, indole et affectionibus*, tertius *de philosophia sagace siue astronomia magna*. Caue tamen putes, distinctam atque claram systematis Paracelsici notitiam ex iis hauriri posse, cuncta enim inextricabili obscuritate laborant, et ita male cohaerent, ut Aethiopem lauare censendus sit, qui systema aliquod philosophicum apte connexum ex illis libris eruere conatus fuerit. Maxime vero contaminant eos contradictiones, quibus, quae alibi dicta sunt, euertuntur. Nullo vero in argumento Cimmeriis sua philosophemata tenebris magis texit, quam ubi de spiritibus agit. Tot enim ignota nomina, classes, naturas, ordines fingit, ut clare pateat, aut ebrius istas nugae in mentem venisse, aut data opera lectorem istis laruis et lemurius ludere voluisse. Igitur non expectabit a nobis Lector, ut more nostro ex ipso Theophrasto ideam systematis Paracelsici afferamus; hoc enim nobis quidem, ob dictas causas impossibile videtur: adeo quoque confuso et inordinato dicendi genere, licet Germanice scriberet, usus est, ut qua ratione accurate eius verba Latinis vocabulis explicanda sint, nec ipsi sciamus, nec ab interpretibus discere potuerimus. Germanica tamen potiora alibi ^q dedimus, quae, si tanti videbuntur, consuli possunt. Relicta vero discipulis et sectatoribus eius gloria est, ut systema eius emendarent, et ut viri docti erant, apte connecterent. Vnde eorum potius filium sequentes, qualis philosophiae Paracelsicae facies sit, infra exponemus.

*Discipuli et
sectatores
Paracelsi.*

§. XII. Plurimorum discipulorum cateruam post se reliquit Paracelsus; ex quo enim ille ignis opera rerum naturalium adyta reclusisse visus est, plerique, qui steriles Aristotelicorum, ubique tum dominantium, campos reliquerunt, ad hoc philosophiae genus discesserunt. Quae causa fuit cel. MOSEMIOR, ut omnem philosophorum nationem recentiore in Peripateticos et Chemicos distingueret. Qui licet Robertum Fluddum his potissimum ducem se praebuisse statuit, patet tamen ex fortuna scholae Paracelsicae, seculo iam XVI plurimos philosophos fuisse, qui hanc viam ingrederentur. Multa ad hanc factionem augendam confirmandamque, non obstante graui; qua premebatur, inuidia concurrisset, fatendum est. Nempe noua, insolita, stupenda ostenderat Paracelsus, et vix oculis suis fidem habebant viri docti, cum viderent ignis beneficio ea recludi, quae tot secula ignorauissent. Praeterea magna, quam Theophrastus consecutus erat, nominis gloria multos in admirationem rapuerat, et illustria, quae medendo edidisse dicebatur, miracula ita animos fascinauerant, ut vehementer cuperent arcanas eorum causas cognoscere. Ipsa quoque aemulantium aduersariorum inuidia et calumnia apud multos effecit, ut illud philosophiae genus explorarent, quod tantos in animis fluctus

q) In Germanico hist. phil. opere T. VI. p. 1118. seqq. excerpta ex Philosophia ad Athenienses T. VIII. Opp. p. 1.

r) Hist. Christian. recent. Sec. XVII. c. I. §. 27.

p. 396. Hoc tamen certo tantum sensu valet. Patet enim ex haecenus dictis, ad alia quoque philosophandi genera aliquos deflexisse.

fluctus commouisset. Inde factum, ut viuo adhuc Paracelfo multi discipuli adhaerent, quae tamen schola non semper magistro suo laeta fuit eiusque partes commendauit. Cum enim obscura fatis et difficilis Paracelfi disciplina esset, haud pauci, qui ab eius ore pendeabant, eius mentem nec assequi fatis, nec iusta notione exprimere poterant, id quod Pseudo-Paracelfistas genuit, quos sibi ignominiae et dedecori esse ipse Theophrastus conquestus est^{s)}. Nonnulli per tempus aliquod fatis studiose eum sectati sunt, blanditiisque eius sibi beneuolentiam conciliarunt: cum autem multa essent expiscati, eum deseruerunt, et arcanorum Paracelficorum notitiam iactantes in aegrorum non crumenas modo, sed et corpora inuolarunt: qui cum magnam stragem ederent, eo quod medicaminum chemicorum vim, et usum cautum non satis intellexissent, ipsam Paracelfi famam calumniis onerarunt. Quae res dici non potest, quantam molestiam et aegritudinem Paracelfo concitauerit, qui ideo multis verbis, ut ab iis homines sibi cauerent, monuit. Scribit inter alia: *Cauendos esse discipulos suos Basileenses, qui licet omni blanditiarum genere ipsi placere studuerint, impostores sint, a quorum venenatis consiliis sibi sit cauendum. Non enim expectauisse, donec rite praeparati instructique dimitterentur, sed furis instar dilapsos ante tempus esse.* Alio quoque loco contestatur: „Omnis generis homines, empiricos, chirurgos, balneatores, „alchemistas ad ipsum concurrisse, ea promittentes, quae non potuerint „non sibi esse gratissima, et doctrinam maximam promiserint: at ne vnum „quidem, licet probissimum, ultra trimestre perstitisse, sed exploratis arcanis „suis, abiisse, et aegros ab eo auocando sibi conciliaffe: multo vero minus „rem cum doctoribus in disciplinam admissis successisse: ne vnum quidem „fidum se collegam habuisse, qui non et ipsum et aegros decepisset, eo quod „totam disciplinam non hauserint, sed immaturam deseruerint. Cauendos „ergo esse eos, *inculcabat*, qui se esse discipulos suos dicerent.“ Mirandum itaque haud est, quod alibi narrat, ex Hungaria duos tantum ex Polonia tres, ex Saxonia duos, ex Sclauonia vnum, ex Belgio vnum tantum in magno ceterorum, qui aduolauerint numero veros et genuinos disciplinae suae alumnos censendos esse; eo quod omnes placita et methodum eius suis coniecturis infeliciter attemperauerint.

§. XIII. Inter eos vero, qui sinceram Paracelfi doctrinam assecuti esse visi *Jo. Oporinus*, sunt, certe magistro se probauerunt, vel disciplinam eius auxerunt, emendauerunt, et horridam atque squalentem elegantiori mundo induxerunt, haud obscura sunt virorum doctorum nomina. Et Ioannem quidem Oporinum, amanuensem eius fuisse, supra iam diximus, eumque inter fidissimos discipulos retulit, atque per biennium vitae fatorumque socium habuit. Et hunc tamen magistri vitam moresque ita depinxisse, ut probari illa nemini posset, ex antecedentibus notum est. Cuius tamen eum poenituisse, dicit, qui Latinam scripto-

s) Valde in hos spurios et adulteros Theophrastacos insurgit quoque OTTO CROLLIVS Praef. Basilicae chymicae p. 7.

t) T. II. Opp. p. 169.
u) p. 311.

*Adamus a
Bodenstein*

scriptorum Theophrasti versionem edidit BITISCVS *, quod eius fidei relinquimus. Primus autem, qui Paracelsicam philosophiam et medicinam in cathedra academica tradidit ADAMVS A BODENSTEIN fuit, quem et parens Andreas Bodenstein Caroloftadius in annalibus seculi XVII ecclesiasticis famosissimus, et vita magistri Paracelsi exemplo haud indigna notissimum fecit. Natus anno c1o 1o xxvii y, admodum adolescens patrem amisit, affinium tamen et cognatorum cura ad literas traductus haud infeliciter arti salutari operam dedit, eo euentu, vt cathedrae Basileensi posset praefici. In qua primus, post praeceptorem Paracelsum eius disciplinam et ore et calamo professus est. Cuius exemplo excitatus vitam vagam, et, quod nonnulli addunt, intemperantem amplexus, tandem apud Basileenses anno c1o 1o lxxvii aetatis XLIX viuere desiit, magistro parum annosior, cum pestis eum extinxisset, licet praemunire se theriaca chemice parata posse hominem iactaret. Qui quam scite magistrum retulerit, quosque in eius disciplina mores tenuerit, omnium optime ex epitaphio intelligi potest, quod amici illi posuerunt. Quod hoc loco legere, non iniucundum erit Lectori.

HYGIAE AET.
ADAMVS A BODENSTEIN
THEOPHRASTI PARACELSI
VT PRIMVS
SIC FIDVS SCITVSQVE ET
OPERE ET ORE
INTERPRES
PALMAM VICTORIAE SVAE
REGI TRIUMPHANTI
OBLATVRVS
MORTALITATIS EXVVIAS
NEC METVENS, NEC
OPTANS
SOLO HOC COELOQVE LIBERO
HOMO LIBER
FIDE DEPOSUIT BONA
QVAS
SPE BONA OLIM
REPETAT.
AN. SAS. C1o 1o LXXVII.
AETAT. HEBDOMADE
SEPTIMA.

Nec omnia, nec omnes mihi

Placere: quinam ego omnibus?

Non omnibus Cous senex

Non eremita Spagirus z.

Num tu viator omnibus.

Deo placere cura. Abi.

Ceterum

x) Conf. TEISSIER Elog. T. III. p. 140.

y) Debemus haec MELCH. ADAMO in Viris medic. p. 321. Conf. THUANVS et TEISSIER.

l. c. p. 135. FREHER Theatr. p. 1273. MERCKLIN. Lind. renou. p. 7.

z) Id est Theophrastus, spagirica arte famigeratissimus.

Ceterum de Paracelfo hoc quoque nomine meruit, quod libros eius Germanice, & Latine versos in publicum edidit, et praefationibus commendavit. Ipse pro alchymia in *Epistola ad Fuggeros* acriter dimicavit, eamque artem verissimam esse, lapidem quem vere inuentum, demonstrare conatus est. Eruit quoque ex tenebris ARNOLDI DE VILLA NOVA *Rosarium chymicum*, idque *Isagoge paraphrastica* illustravit, ut taceamus alia ab eo edita, enumerata ab ABR. MERCKLINO ^x. In Gallia Paracelficam disciplinam primus, teste NAVDAEO, disseminavit IACO-^{Jacobus Go-}BVS GOHORY, professor mathematicum regius, in academia Parisien-^{hory.}si, dictus Solitarius, et, quo nomine interdum latuit, Leo Suavius. Cuius Paracelficae eruditionis specimina hodie legimus, librum *de Vsu et mysteriis notarum* et *Commentarium in librum IV. PARACELSI de vita longa*. Obiit cło 16 LXXVI. Is inprimis eo nomine notandus est ^y, quod totam magiam ad chemiam retulit ratus spirituum nomina et commercia parabolice esse intelligenda. Post hos principes magna subito ceterua Paracelficorum exorta est, quorum historiam hoc loco enarrare, institutum vetat, et in speciali chemicae historia faciendum est. Plerosque quos aut nominis fama, aut artis chemicae peritia, aut medendi felicitas extulit, VLRICVS BOLLINGERVS in *Elegia de vera antiqua philosophica medicina ad Oswaldum Crollium* ^z enumeravit, quae elegia ad illustrandam historiam scholae Paracelficae, digna esset, quae hic tota legeretur (rarius enim liber occurrit ^a, cui adiecta est) nisi paginarum id nostrarum angustia vetaret. Nam & summam Paracelficae philosophiae eleganter enarrat, et quos in arte chemica excelluisse nouerat, enumerat. Inter quos

*Primus diuinus Paracelfus in arte monarcha est,
Secula cui similem nulla tulere virum.*

huic socios et sectatores iungit Korndoferum, Phaedronem, Laideccerum, Montanum, Winzium, Mollerum, Bergerum, Vigelium, Muffetum, Ioannem Dee, Tornerum, Ioannem Portam, Scerbetium, Cragium, Gramanum, Arragosium, Platerum, Zwingerum, Gefnerum, Siderocratem, Perietum, Petrum Seuerinum Huserum, Linccium, Dornaeum, Balduinum, Hartmannum, Mosanum, Bodensteinium, Andernacum, Dario- tum, Hornerum, Hillerum, Cretschmerum, Hessum, Maium, Rulan- dum, Toxiten, Suchtenium, Crollium. De quibus tamen omnibus historiae literariae medicinae scriptores, et de scriptis eorum MERCKLI- NVS, consulendi sunt. Nos ex illis celeberrimos modo nonnullos seligi- mus, ut quales isti sectatores Paracelfi fuerint, intelligatur.

XIV. Inter celeberrimos Paracelficae doctrinae interpretes GERAR-^{Gerardus}DVS DORNEVS numerandus est: longus enim scriptorum index est,^{Dornaeus.} quem

x) Lindenio renou. loc. cit.
y) NAVDAEVS Apologia magiae accusat. p. m. 259.

z) Suffixa est Tract. de Signaturis rerum,
a) Vid. Obs. Hal. Lat. T. VI. p. 188.

quem dedit ABR. MERCKLINVS^b, quibus Paracelsicam medendi methodum, & imprimis processus chemicos explicuit. Neque tamen medicina & chemia Paracelsica contentus, ad philosophiam quoque Theophrasti commentariis suis illustrandam se conuertit. Edidit enim *Compendium astronomiae magnae Theophrasti Paracelsi, de naturalium et supernaturalium arcanorum, mysteriorum, Dei quoque magnalium ad artes et scientias adeptas consequendum optima consideratione*, itemque *de luce naturae physica ex Genesi desumpta, iuxta sententiam Theophrasti Paracelsi*, porro commentarios tres *de summis naturae mysteriis, nempe de spiritibus planetarum, de occulta philosophia, et de medicina coelesti, siue de signis zodiaci et mysteriis illorum*. *Dictionario quoque Theophrasti edito, quo obscuriorum vocabulorum, quibus in suis scriptis passim utitur definitiones traduntur*^c, praeclare de magistro suo meruit. Sed et inter polemicos Paracelsi sectatores pertinet. Thomam Erastum enim, quem Theophrastum mire conuiciis proscidisse, supra diximus, reprehendit, edita *Admonitione modesta ad Thomam Erastum, Germanum etiam philosophum ac medicum, de retractandis calumniis et conuitiis in Paracelsum ac suos perperam ac immerito datis in lucem per quatuor tomos de noua medicina*. Quin et contra Gohoryum in arenam descendit, qui Paracelsistas Germanos redarguere et emendare conatus erat, edita *apologetica retorsione veneni, quod Leo, nescio quis, Suauius in Theophrasticos euomere conatur, in proprium pectus eius, quae Gohorii Compendio medicinae vtriusque Theophrasti Paracelsi adiecta est*. Ex quo intelligimus, scholam Paracelsi in partes mature scissam inter se fuisse satis acerbè digladiatam. Dornaeo MICHAELEM TOXITEN iungimus, praeclearum in coelo Paracelsico fidus^d. Qui ex Rhaetis Storingae oriundus Dillingae in familia Ioannis a Stadion, praefecti urbis, haesit, a quo et Christophoro Stadione, antistite Augustano, et post hunc a cardinale Ottone, qui infulam quoque Augustanam gestauit, liberaliter adiutus est, ut metam studiorum arti salutari dicatorem feliciter attingere posset. In Italiam profectus, postquam optimarum literarum, maxime medicarum, fundamenta iecisset, redux in patriam a Hagenoënsi ciuitate poliater constitutus est, creatus post ista a Carolo V comes palatinus caesareus. Tanta vero felicitate in faciendâ medicina usus est, ut a desperatis morbis quales sunt epilepsia atque calculus, haud paucos liberaret. Adhaesit et is Paracelso, ea tamen moderatione, ut neque in Galenum, neque in eius sectatores inueheretur, sed consilia aperiret sua, qua ratione citra veritatis praeiudicium inter vtramque sectam concordia iniri posset et tolli diffidium. Meruit is de Paracelsica disciplina praeter alia, *Onomastico Theophrasti Paracelsi*, hoc est, earum vocum, quarum in scriptis eius solet esse usus, explicatione. *Stribium* quoque eiusque praeparationes chemicas

Michaël Toxites.

b) loc. cit. p. 356. conf. Cat. Bibl. Bodlei. p. 213.
c) Francof. 1582.

d) M. ADAM, Vit. medic. p. 195.

micas contra adspergines Lucae Stenglini^e vindicavit. His suo merito subiungimus OSWALDUM CROLLIVM virum doctissimum, et cui plurimum debet schola Paracelsica, quippe qui confusam ante et fluctuantem disciplinam in certum systema coëgit, et imprimis inventiones chemicas mira luce perfudit. Is auctore VLIRICO BOLLINGERO^f, qui *Encomium Wetterae Athenarum Hassiae* scripsit, virosque eruditos Veteranos eleganti carmine laudavit, post absolutum studiorum academicorum cursum, per Italiam, et Galliam, Germaniam, Hungariam, Poloniam, Bohemiam s^g integro septennio iter literarium fecit, virosque medicae artis excellentissimos adiit, naturam rerum ubique exploravit. Redux Papenheimio comiti vitae morumque magister datus, hincque a Christiano Anhaltinorum principe in aulam ad tuendam valetudinem vocatus est. Meruit is praecclare de philosophia et medicina Paracelsica, edita *Basilica chymica continente philosophicam propria laborum experientia confirmatam descriptionem et usum remediorum chymicorum selectissimorum, e lumine gratiae et naturae desumptorum*; cui in fine additus est tractatus novus de signaturis rerum internis. Quem librum post iteratas aliquot editiones^h pluribus selectis et secretissimis propria manuali experientia approbatis descriptionibus et usu remediorum auxit IOANNES HARTMANNVSⁱ. Bonae frugis plenus liber recte viris doctis visus est, non modo ob artis chemicæ, quae in ea fatis luculenter explicatur, peritiam, sed et ob praefationem admonitoriam ad lectorem candidum, in qua iuxta medicinae chymicae comprobata praestantiam, et hominis microcosmi excellentem dignitatem a paucissimis observatam de utriusque philosophiae gratiae scilicet et naturae mysteriis profundissimis ac reconditissimis agitur. Quamquam enim vix sanioris philosophiae perito illa se philosophia probabit, quam in hac tractatione Crollius statuminat; laudandus tamen magnopere est, quod confusa Paracelsi et sequacium *Φιλοσοφούμενα* in ordinem redegit, obscura illustravit, et concinna luculentaque explicatione proposuit. Quare, qui methodo philosophica Paracelsicam philosophiam descriptam cupiunt, ex his fontibus omnino fitim suam restinguere possunt. Crollio ex academia Lipsiensi iungimus HENRICVM KVN RATH, in ea professorem medicinae publicum, *Henricus Kunrath*. qui ineunte seculo XVII floruit, et a G. ARNOLDO^k inter celeberrimos^{rath} Theosophicos numeratus est. Edidit is librum vernacula conscriptum: *Vom hylealischen, das ist primaterialischen catholischen oder allgemeinen chaos der naturgemaessen Alchimie und Alchimisten wiederholte, vermehrte und verneuerte naturgemaesse alchimisch und rechtlebrende philosophische Confession*^l: itemque *Amphitheatrum sapientiae aeternae solius*

Qq q q 2

e) Vid. Historia nostra ad Oeconum, diss. praelim. §. 12. p. 22.

f) loc. cit.

g) Vid. Praef. Bas. chymicae.

h) Prima satis luculento caractere prodit Francof. 1606. 4. qua nos utimur.

i) Vid. MERCKLIN. l. c. p. 859.

k) Hist. eccl. et haer. Vol. II. p. 11, seqq.

l) Magdeb. 1598.

solius verae Christiano-Cabbalisticum, nec non physico-chymicum, trium catholicum ^m, ex cuius utriusque libri titulo fatis superque lector intelliget, cur in hac classe Auctor reponendus sit. Addi his posset, si Alchemistarum historiam scriberemus, IOSEPHVS FRANCISCVS BVRRHVS, non in annalibus modo medicae artis literariis, sed in ecclesiasticis quoque notissimus, de cuius vitae historia post *relationem fidei actionum, et vitae Burrianae* ⁿ, aliaque, quae res eius ex instituto delinearunt scripta ^o, videndus P. BAYLE ^p, quocum conferendus, qui paulo mitius de eo iudicavit G. ARNOLDVS ^q: ut alios taceamus, qui res eius tetigerunt, quos nominat, et multa ad eius historiam facientia doctissime cumulat Cl. SCHELHORNIVS ^r. Verum cum haec nimis proluxa sint, et ab instituto nostro longius abeant, iis non immoramur. Id modo monemus, in doctrina de spiritibus deque metallorum transmutatione, ut in vita vaga et circulatoria aliisque circumstantiis Burrium Paracelsianum haud raro ingenium retulisse. Qua de re videtis, qui placita eius nonnulla tetigit DAN. GEORG. MORHOIVM ^s.

*Delineatio
philosophiae
Paracelsicae.*

§. XV. Postulant ordo et leges tractationis, ut his systematis Paracelsici delineationem adiiciamus. Verum candide fatemur, nobis hunc laborem videri impossibilem. Quemadmodum enim ipse Theophrastus sibi ipsi non semper constitit, et haud raro vno in loco asseruit, quod in alio iterum evertit, ita tantopere obscurissimarum vocum, cerebrinorum principiorum, et nugarum similibus cumulis sua repleuit, ut fatis appareat, ipsum nesciuisse, quid de omnibus statuendum sit, et claras distinctasque notiones suae philosophiae non habuisse. Quod quibus durius pronuntiatum esse de tanto viro videbitur, eos rogamus, ut vel vnum dogma de mysterio magno, omnibus mysteriis *μυσικολέγω* considerent, quod in *Philosophia ad Athenienses* proponit, et claris nobis verbis atque notionibus enuntient, quid sit illud mysterium, quod nec comprehendi potest, nec figuram, formam, colorem habuit, quod increatum est, et a summo artifice praeparatum, cui nec simile quicquam est, vel erit, quod mater quidem est, creaturarum omnium sensitiuarum & insensitiuarum, quod tamen vegetabilia et animalia in se omnia formata non habuit, ita ut singulis essentis sua mysteria sint ad formam suam inclinantia: et tamen res omnes materiales ex hoc mysterio increato ortae sint, quia a conditore in hoc increato res omnes creatae sint, non formaliter, essentialiter, vel secundum qualitates, sed velut imago quaedam ligno impressa: ex cuius mysterii magni separatione deinde formae ortae sint innumerae, quibus res quaelibet in peculiarem suam substantiam recesserit, et ita substantialis materia apparuerit; ut compacta sint omnia, quae compingi poterunt, reliqua autem vacua manserint. Nempe accedente magy, id est, separationis

m) Hanon. 1609. 1654. Cedro dignum opus audit CROLLIO l. c. p. 33.

n) 1670.

o) La chiave del gabinetto, de cavaliere Giuseppe Francesco Borri, Milanese Col. 1681. 12. Act.

erudit. 1682. p. 40. Item, Vita de cav. Borri, aliaque,

p) Dict. T. I. art. Borri p. 615.

q) l. c. p. 185. seq.

r) Amoenit. lit. T. V. p. 141.

s) Polyhist. lit. T. II. p. 39.

rationis principio, cuius beneficio rebus omnibus accessit particula aeternitatis, ut destrui non possit, usque ad consummationem seculi: quibus verbis rerum omnium materialium principia et origines describit Theophrastus. Quanquam enim non sine veri similitudine conici possit, Paracelsum aliquid de materia prima Peripateticorum audiuisse, indeque hoc principium magnum, ex quo sunt omnia, sibi confinxisse, patet tamen ex proprietatibus et attributis quae illi inesse dicit, ita materiam primam ab eo asseri, ut constare sibi mirumne possit: quo pertinet, quod formas cum materia commiscendo materiae vniuersali, materias separatas singularum substantiarum opponit, quod formas et rationes feminales inter se confundit, et soli separationi formarum inductionem tribuit. Ipse autem cum fateatur, ignorare se, quid sit magy, id est principium separatiuum, nec posse se dicere, qua ratione rerum formae coaluerint, factis prodidit, confusissimas horum omnium notiones se in cerebro confinxisse. Sed ponamus, habuisse Theophrastum in animo distinctum accuratumque doctrinae suae systema, et cuncta iusto ordine comprehendisse, fatebuntur tamen ipsi eius discipuli, tam obscura aenigmata eum exposuisse, ut Oedipo in iis soluendis opus sit. Inde factum ut in diuersa abiret schola Paracelsica, et quilibet, ut erat ingenio promptior, et imaginatione foecundior, propria sibi principia, et quod illis inaedificauit, aedificium construeret. Quae omnia in concordiam redigere, esset laterem lauare, et dealbare Aethiopem. Non negamus quidem esse nonnulla dogmata, huic scholae propria et quasi characteristica, in quibus plerique consenserunt, qui Paracelsicam philosophiam professi sunt, qualia sunt: esse mundorum trium, coelestis, sublunaris, et humani miram inter se concordiam, eamque consensionem certis signaturis posse detegi; ad tria principia chemica, ignis virtute resoluenda, sal, sulphur et Mercurium omnia reduci; inesse ex regno siue mundo astrali quendam rebus omnibus spiritum mundanum vniuersalem, regendae naturae destinatum, quem nonnulli archaicum vocant: omnibus elementis, et imprimis aeri sua inesse principia viua, spiritualia; sed bruta, quae ad recludenda naturae mysteria possunt suo modo adhiberi, et quae sunt similia. Ast haec intestino sensu luminisque diuini illapsu et imaginationis diuinitus excitatae et illuminatae ministerio dum se cognoscere putarunt, in diuersissimas opiniones descenderunt, quas qui in concordiam redigere conatur, gryphes iungit equis. Attamen fuerunt ex hac schola nonnulli viri docti, qui cum clare et ordinate cogitationes suas delineare didicissent, luculentiorum aliquam Paracelsicae doctrinae faciem adumbrare conati sunt. Inter quos cum OSWALDO CROLLIO merito primus locus debeat, ut supra dictum, ex eius introductione, siue praefatione admoni-

Qqqq 3

toria,

t) Conferendus hoc loco MORHOFFVS, Polyhist. T. II. L. II. P. I. c. 16. p. 250. vbi peculiari capite de Paracelso eiusque sectae principiis multa scitu digna pulchre obseruat. Quem tu-

tius legendum commendari posse putamus, quam CONRINGIUM in libro de Paracelsica & Hermetica medicina, satis impotenter in eam inuentem.

toria, *Basilicae chymicae* praemissa, notatu dignissima huc afferemus, vt habeat Lector, vnde sibi huius philosophiae imaginem quandam philosophicam animo concipiat. Cuncta vero, nisi fallimur, huc redeunt:

I. Vera philosophia et medicina, non ab ethnicis, non a creaturis discitur, sed ex Deo, solo arcanorum conditore discenda est, qui proprietates creato cuique indidit.

II. Nasci ergo debet medicus, e lumine naturae et gratiae ab interno et inuisibili homine, interno angelo, luce naturae, quae instar veri doctoris homines instruit, et exercendo confirmatur et in lucem producitur Dei et naturae institutione.

III. Philosophia haec et medicina fundata est non super figmenta humana, sed supra naturam, quam Deus sanctus suo digito sublunaribus, praecipue metallis perfectis impressit, ideo verum eius fundamentum Deus est.

IV. Haec vero medicina seu mumia naturalis et naturae nucleus in sulphure continetur, totius naturae thesauro, et fundatur in balsamo vegetabilium, cui omnium actionum in natura principium acceptum referendum est; cuius quoque potestate vnica omnes omnium morborum curationes possunt absolui.

V. Fundamentum huius scientiae est, quantum minor mundus, id est homo, cum maiore et externo conueniat mundo.

VI. Ad hanc itaque medicinam opus est astronomia et philosophia; haec enim docet vires et proprietates aquae et terrae, illa firmamenti et aëris.

VII. Philosophia et astronomia faciunt internum et perfectum philosophum non solum in macrocosmo, verum etiam in microcosmo.

VIII. Neceffe igitur macrocosmi tanquam parentis dispositionem microcosmo filio, scilicet homini, accommodare.

IX. Exterior mundus est speculum in quo minor mundus, id est, homo videtur. Conueniunt autem non forma externa, aut corporali substantia, sed in omnibus viribus et virtutibus. Sunt enim vnum et idem in essentia et interna forma, forma saltem externa differunt.

X. Naturae lumen nihil aliud est, quam illius mundi visibilis cum corpore microcosmico diuina quaedam analogia.

XI. Externus mundus est figura hominis, et homo est mundus absconditus, quia visibilia in eo sunt inuisibilia, et vbi fiunt visibilia, tunc morbi sunt, non sanitates.

XII. Quia hominis materia est extractum quatuor elementorum, oportet, vt in se habeat familiaritatem cum omnibus elementis et suis fructibus: imo absque illis viuere non potest.

XIII. Deus creauit in omnibus quatuor elementis ad euitandum vacuum creaturas viuas, inanimatas, (videlicet sine anima intellectuali) quadrupli-

druplices scilicet elementorum incolas, ab hominibus ad imaginem Dei creatis, intellectu, sapientia, artibus, operationibus et mansionibus discrepantes.

XIV. Aquae sunt nymphae, vnderae, melosynae, et harum monstra, seu spuriae, firenes aquae innatantes.

XV. Terrae sunt gnomi, lemures, sylphes, montani, zonnetti, quorum monstra sunt pygmaei.

XVI. Aëris, seu nostri mundi aërei sunt vmbrales, syluestres, fatyri, horum monstra sunt gigantes.

XVII. Ignis seu firmamenti sunt vulcanales, pennates, salamandrae, superi, quorum monstra sunt Zundel.

XVIII. Similiter cor macrocosmicum quadruplex est, igneum, aëreum, aqueum, terreum.

XIX. Coelestis astronomia inferioris est quasi parens et magistra, quandoquidem vtrisque est suum coelum, suus sol, sua luna, sui alii planetae et suae stellae, ita tamen, vt astrologia rerum superiorum, chymologia rerum inferiorum curam habeat.

XX. Prouidentia et bonitate creatoris factum est, vt inuisibilia reliquorum elementorum astra in supremo elemento visibili specie repraesentarentur, motuumque leges et temporum praedestinationes clare explicarent.

XXI. Coelum duplex est, externum, vt omnia corpora in coelo firmamenti, et internum, quod est astrum seu corpus inuisibile ac insensibile in omnibus coeli stellis. Istud corpus est spiritus mundi seu naturae, Paracelso dictus Hylech, diffusus in omnia astra, seu potius est ipse omnia astra.

XXII. Quemadmodum omnia ab intra scaturiunt, et procedunt ab inuisibilibus et occultis, sic etiam visibiles corporales substantiae veniunt ex incorporalibus, spiritualibus, ex astris, et sunt corpora astrorum, et manent in astris, vnum in alio.

XXIII. Hinc sequitur, quod non solum omnia viuientia sed etiam omnia crescentia, et quaecunque in vniuersa rerum natura existunt, spiritu fideo sunt praedita, qui vocatur, coelum seu astrum, faber occultus, a quo omnis rerum procedit formatio, figura et color. Is ens feminis et virtutis Paracelso dicitur.

XXIV. Id autem non est intelligendum de corpore visibili vel inuisibili astrorum in firmamento, sed de cuiuslibet rei proprio astro. Hoc solum in eam influit, non vero illa.

XXV. Astra itaque externa nec inclinant, nec necessitant hominem, sed homo potius astra inclinatur, et sua magica imaginatione inficit. Vtriusque coeli cursus liber est, nec ab altero regitur.

XXVI. Nihilominus fructus astrorum, seu feminum coelestium, aëreorum, terrestrium, aquae, in vnam rempublicam conspirant, eiusdem anatomiae

tomiae ciues: quare societate et actionum grata vicissitudine se inuicem mutuo fouent: hic est annulus Platonis et catena homerica, nempe series rerum diuinae deseruiens prouidentiae, rerum gradaria et concatenata sympathia.

XXXVII. Tria sunt rerum omnium principia, quae in omni composito inueniuntur, nempe, Mercurius seu liquor, sulphur, seu oleum, et sal.

XXXVIII. Sancta triunitas, per suum trium prolatum verbum, fiat, omnia creauit triuna, analyti spagyrica teste.

XXXIX. Deus per verbum fiat produxit materiam primam, quae ratione trium principiorum contentorum primo triplex est, et post hae tres species separatae sunt in quatuor diuersa corpora, seu elementa.

XXX. Vera elementa spiritualia custodes sunt, nutrices, loca, minerae, matrices, et receptacula totius creaturae, immo essentia, existentia, vita et actio entium vniuersorum.

XXXI. Distributa sunt in globos duos superiorem, ignem seu firmamentum et aërem, albumini et testae oui comparandum: inferiorem, aquam et terram vitello oui similem.

XXXII. In his quatuor naturis incorporeis, inanibus, vacuis, lucem et feminales rerum omnium rationes benedictione diuina femel impletas nec in aeternum defecturas, imposuit creator virtute verbi explicantis vnitam multitudinem, et spiritus ille, qui super aquas ferebatur, principia corporum adiungens, quibus ceu vestimentis et domiciliis induerentur, in mundanam hanc scenam progressura.

XXXIII. In elementorum thesauris, tanquam in abyfso delitescunt femina et astra rerum vincula, ab initio creationis collocata visibilia inuisibilibus, summa infimis coniungentia, et destinatis temporibus progredientia, quorum beneficio elementa conspirant, ac totius naturae sympathia custoditur, illorumque ministerio mundana prouincia administratur, et noua suffectione aeternitatem aemulantur.

XXXIV. Semina et principia rerum generationis et multiplicationis vim acceperunt a verbo.

XXXV. Nec femina ab elementis, nec corporum principia ab illis naturae legibus separari possunt.

XXXVI. Minima quaeque femina mundanam oeconomiam aemulantur, et adumbratam elementorum ac principiorum analogiam ostendunt, atque hoc pacto rebus omnibus elementa insunt, eaque miscentur atque conseruantur beneficio balsami et radicalis tincturae.

XXXVII. Ex elementis formatae sunt omnes creaturae; aëri attribuuntur animantia, terrae vegetabilia, aquae mineralia: ignis vnicique dat vitam.

XXXVIII. Corpus elementorum est res mortua et tenebricosa; spiritus est vita, et diuisus est in astra, quae suas crescentias et fructus de se dant: et vt anima suum corpus a se separat, et in illo habitat, ita etiam haec

haec elementa spiritualia in separationē rerum omnium excreuerunt a se corpora visibilia per separationem.

XXXIX. Ita ex corpore igneo emicuerunt astra visibilia, ex corpore aquae crescunt metalla, salia mineralia; ex corpore terrae crescunt arbores et herbae.

XL. Terra est duplex, externa visibilis, quae est corpus elementi, et est sulphur, mercurius salis; interna inuisibilis, quae est elementum, estque vita et spiritus, in quo astra terrae iacent, quae per corpus terrae producunt omnia crescentia: ideo terra in se continet omnium rerum femina feminalesque virtutes.

XLI. Similiter de reliquis elementis pronuntiandum est, quae vel corpus sunt, tribus istis principiis constans, vel elementum, vita et spiritus in qua astra continentur, quae instar matris e sua abyssō proferunt fructus elementorum.

XLII. Ignis noster non est elementum, cum instar mortis omnia consumat; sed quartum et primum elementum reliqua omnia in se continens, quemadmodum testa ouum, est coelum.

XLIII. Nullum elementum altero carere potest, sed semper commixtio elementorum in generatione omnium rerum reperitur.

XLIV. Quatuor dictorum elementorum astra sunt femina in quatuor matricibus, semperque duo sunt simul et vna, utpote corpus et astrum, visibile et inuisibile, corporale crescit e spirituali, manetque in eo, ac ita propagantur virtutes inuisibiles, femina, astra per corporale visibile in multa millena millia.

XLV. Quamprimum vbi fermen vel astrum moritur, et putrescit in sua matrice, tunc astrum progreditur in nouum corpus et multiplicat se. Corruptio enim est causa nouae generationis.

XLVI. Hinc ratio patet, cur chymici opus habeant putrefactione et regeneratione, in qua tria prima se cum suis arcanis viribus manifestant.

XLVII. In quocunque corpore tria prima per vnionem conueniunt, illud sanum iudicari potest, sanitas enim in temperatura consistit: in quo vero non, morbum et mortis primam radicem intrasse statuendum est.

XLVIII. Morbi alii sunt elementares, e femine vel astris producti, alii sunt astrales seu firmamentales, quia oriuntur e firmamento hominis.

XLIX. Homo habet duplicem magnetem ratione corporis, partim enim astra ad se trahit, et ex illis cibum exfugit, sapientiam videlicet mundanam, sensus, cogitationes; partim vero sua vi attractiua ab elementis allicit quotidianum nutrimentum carnis et sanguinis sui.

L. Nempe firmamentum est lumen naturae, quod homini naturaliter influit.

LI. Astra seu elementa, quae spiritus sunt, sunt sine qualitate, sed producta ex ipsis sunt qualitate praedita.

LII. Morbi non curantur per contraria, ac si elementa ex homine essent

expellenda, verum per arcana vel astra, quae medicus beneficio chymiae ex materia vltima in primam reducere potest: eaque nec calida nec frigida sunt actu.

LIII. In medio nostrorum cordium Dei spiritus habitat.

LIV. Nulla cognitio manebit in anima perpetuo, nisi sola illa, quae in abdito intellectu essentiali cognitione intrinsecus recepta est: ea vero non est, ex carne et sanguine, libris, lectione, ratione, sed in ipsa passione diuinorum, non in discendo, sed in patiendo diuina hominis mens perficitur.

LV. Omnia bona naturalia et supernaturalia antea sunt in homine, verum vt per peccatum obtenebratur in nobis diuinus ille character, sic expurgato et expiato peccato rursus ille magis magisque illucescit.

LVI. Concreata est nobis rerum omnium notio, et in meditullio spiritus latent cuncta, saltem opus est excitatione a stertore peccati.

LVII. Humanus intellectus priusquam corpori iungatur, omnium scientiarum plenus est, qui corpore oppressus latet, sed excitatus splendet.

LVIII. Nobis ipsis probe cognitis secundum spiritum et naturam, tunc ostium cordis pulsanti Deo aperuimus.

LIX. Ex hac sui cognitione oritur immediate Dei cognitio.

LX. Nemo recte cognoscere poterit mundi machinam, nisi doctus a Deo. Hinc ethnicorum scripta de Deo plerumque falsa sunt, quibus philosophia deprauata est.

LXI. Omnis ergo vera philosophia e sacris literis fundari debet, et redire in Deum: et ad perfectionem omnium artium requiritur renascentia, et soli Christiani semen ex Deo ad philosophiam beneficio regenerationis habent.

LXII. Qui cognoscit se ipsum, fundamentaliter in se cognoscit omnia, supra se Deum, iuxta se angelos aeuiteros, infra se mundum visibilem et omnes creaturas.

LXIII. Homo mundi copula e limo terrae, seu totius mundi machina visibili e coelo seu coelestibus sphaeris et terra compacta, videlicet e subtilissima essentia totius machinae mundi in vnum corpus concentrata extractus et formatus est a summo spagyro in formam corporalem.

LXIV. Gerit autem homo ex parte corporis imaginem macrocosmi sensibilis et temporalis; ex parte animae imaginem archetypi: ideo in illum ingrediebantur omnes animalium, vegetabilium et mineralium proprietates, et inspirata insuper anima est.

LXV. Sicut Deus est circulus et centrum omnium a se productorum, a quo omnia manant, quod omnia penetrat, quod complectitur omnia: ita et homo ad creatoris imitationem est centrum et circulus creaturarum omnium, ad quem omnes respiciunt et vires suas in eum effundunt.

LXVI. Igitur homo omnes creaturas continet, et omnia ex summo bono manan-

manantia fecum reducit ad fontem aeternitatis, ex quo originaliter singula fluxerunt et emanarunt.

LXVII. Sunt in homine duo spiritus, vnus e firmamento, fidereus, alius venit e spiraculo vitae, et ore altissimi est anima intellectualis a Deo inspirata.

LXVIII. Habet itaque homo tres partes, corpus mortale cum fidereo spiritu, et animam aeuiaeternam quae est domicilium imaginis Dei vel spiritus sancti in homine.

LXIX. Homo habet duplicem patrem, aeternum, et mortalem, ille spiritus Dei est, hic mundus totus cum creaturis omnibus.

LXX. In homine non est membrum, quod non respondeat alicui elemento, alicui planetae, alicui intelligentiae, et alicui mensurae ac numerationi in archetypo.

LXXI. Corpus visibile animae indumentum ac domicilium homo ab elementis habet, corpus inuisibile seu animae currum et vehiculum, quo anima intellectualis cum corpore velut vinculo connectitur, fidereum, aethereum et astrale a coelo seu firmamento possidet.

LXXII. Per hoc aethereum corpusculum anima intellectualis iussu Dei executione intelligentiarum in punctum cordis medium primum infunditur, exinde per vniuersas sui corporis partes membraque diffunditur.

LXXIII. Quia hoc corpus aethereum a coelo participat, eundem etiam cursum tenet cum cursu firmamenti, cuius vires vi quadam magnetica attrahit. Hinc sidera cum suis proprietatibus hominem penetrant, et ex fiderali spiritu possumus omnia naturalia discere.

LXXIV. Vt itaque Deus triunus est, ita et homo vnus in persona, trinus in essentia distincta, anima a Deo inspirata, spiritu aethereo et corpore.

LXXV. Tres quoque in homine mundi seu coeli reperiuntur, et a tribus mundis geritur, vel potius omnis mundi exploratissimum exemplar est.

LXXVI. Porro cum triplici mundo homo ob eam causam communicat, cum archetypo seu deali, intelligibili seu angelico, sensibili seu elementali.

LXXVII. Per communicationem cum Deo seu mente diuina anima intellectualis diuinae animae quaedam particula est, qua Deus mentis suae femina in nobis expressit; hinc nihil est in homine, in quo non fulgeat aliquid diuinitatis.

LXXVIII. Cum angelis homo symbolum habet ratione corporis inuisibilis et animae rationalis, cuius beneficio operatur et conuersatur cum ipsis.

LXXIX. Cum elementis communicat homo, quia accepit corpus physicum terrestre, mortale, ideoque etiam imaginatio spirituum elementarium sunt in homine, sed a ratione hominis velut catena ligantur, vt cum

fua imaginatione quiefcant. Et ob eam quoque cauffam, naturam animalium vegetabilium, mineralium omnium in fe continet.

LXXX. Sidereum corpus eft hominis genius, lar domesticus, daemon bonus, internus Paracelfi Adech, Euestrum praefagiens et propheticum.

LXXXI. Vt omne aſtrum, ſiue corpus inſenſibile, vel ſpiritus viuus licet ratione carens imaginando et formando operatur, ita et in homine.

LXXXII. Hinc imaginatio licet incorporea ac inuiſibilis exaltata tamen et firmiſſimae fidel naturali ſeu ingenitae coniuncta fons eſt et initium omnium magicarum operationum, et abſque aſtralis ſpiritus detrimento poteſtatem habet gignendi et producendi corpora viſibilia, et operationes quacunq; mirabiles praefens, abſens, ſupra humanae rationis captum proferre poteſt. Et hinc tota magia naturalis oritur, quae tamen artis adiuuentum habet, et omnia inuiſibiliter facere poteſt, quae natura facit viſibiliter.

LXXXIII. Cum homo fit maioris mundi quintum eſſe, ſequitur etiam, hominem non ſolum imitari poſſe coelum, ſed illud quoque regere ſuo nutu atque eidem domnari, ſi vult. Omnes enim res habent de neceſſitate motum et efficaciam ad id, quod deſiderat anima, magno exceſſu, attracta virtute ab ipſo archetypo noſtrorum operum, ad quem cum aſcendimus, neceſſe eſt, creaturam nobis obedire totumque nos ſequi coeleſtium chorum.

LXXXIV. Per fidem naturalem ingenitam, qua ipſis ſpiritibus parificamur, omnes magicae operationes atque omnia mirabilia efficiuntur, imaginatione accedente; quae in homine operatur inſtar ſolis, et omnia attrahit.

LXXXV. Efficax autem non eſt imaginatio, niſi prius rem conceptam attrahat per vim imaginationis attractiuam, vt ex ſe quaſi ſpiritum natium imaginationis architectum procreet, poſtea imaginatio quaſi ingrauidata imprimit. Haec eſt ars Gabaliſtica.

LXXXVI. Quicquid oculis videmus in maiori mundo, hoc idem imaginatio poteſt producere per veram Gabaliam.

LXXXVII. Haec magiae pars, quae Gabaliſtica dicitur, tribus columnis nititur, primo, veris precibus, quibus Deus et ſpiritus creatus vniuntur; ſecundo fide naturali ſeu ſapientia in creatione omnibus hominibus aequaliter ingenita, et imaginatione fortiter exaltata, quae corpus quoque alienum transmutare poteſt *.

LXXXVIII. Qui vero imaginatione triſti et diffidentia occupantur cauſam praebent, vt a ſpiritu immundo tententur vel proſus regantur.

LXXXIX. Mens purificata precibus et fide fulminis inſtar penetralia rerum attingit, ſuperatis vmbriſ.

XC. Vera

u) Lepidam in has nugas Paracelficas ſatyram ſcripſit VILLARSIVS abbas im Comite Gabalis, de cuius libri hiſtoria vid, MAEUVILLE Me-

lange de literat. T. I. p. 336. ed. recentiff. ex quo emendari poteſt MORHOFFIVS l. c. ne titulum quidem libri recte afferens.

XC. Vera et specifica medicina morborum materialium est virtus in ipsis feminibus delitescens, cuique rei crescenti in creatione insita, vi verbi; adeoque nec a stellis est, nec ab atomorum congressu, nec a mixtione corporum et forma.

XCI. Tota natura inferior in tres diuiditur partes principales, vegetabilem, mineralem et animale, in quouis regno inexhausta remediorum fupellex est.

Haec ex multis, quae mira breuitate cumulat Crollius, *σύνοψις* placitorum Paracelsicorum, pro nostro instituto sufficere, noscere cupientibus, quid in obscurissimis Paracelsi aenigmatibus lateat. Adplicuit haec omnia ad artem salutarem Paracelsicam, et qua ratione instituenda sit, et imprimis ignis beneficio paranda docet Crollius. Quae tamen cum sphaeram nostram non attingant, non adducimus, Lectoris patientiae taedium ineptis speculationibus non excitaturi. Cuncta enim istis principiis Theophrastaeis inaedificantur, et ad harmoniam macrocosmi et microcosmi reuocantur. Quae omnia tanta magistri admiratione Crollius prosequitur, vt non erubescat asserere, *sic scripsisse, vt nobis spem imitationis abstulerit, in theologicis eius scriptis veritatis pietatisque perfectae e libro gratiae et naturae desumptum inuictissimum fundamentum ingrato et indigno mundo frustra manifestare conatum esse, nempe vt mens nostra ad Deum eleuetur, et oculi nostri ad veritatem erigantur acquirendam, ac per regenerationem ad beatitudinis futurae desiderium. Sine philosophia enim summe pium esse ἀδύνατον, nec philosophari quem summe posse, nisi pium. Quod vtrum verum sit, Lectori inquirendum explorandumque relinquimus.*

§. XVI. Est aliud Paracelsicorum philosophorum genus, hoc loco *Alii Paracel-* non praetermittendum, quod supposita physica philosophiae parte mora-*sici theolo-* lem potissimum et theologiam secundum Theophrasti principia excoluit, *giae theoso-* et theosophiam sensu strictissimo restituisse sibi visum est. Potest id qui-*phicae culto-* dem in nostra tractatione plane omitti, eo quod eius historia in annali-*res.* bus ecclesiasticis solet enarrari. Ast cum multa tamen tetigerit, quae mere philosophica sunt, vnus itemque alter in scenam producendus est, qui in hoc stadio cucurrit, vt ex iis de reliquis iudicium fieri queat. Omnes vero in hac secta nominis celebritate et *παραδοξοφιλία* superauere

AEGIDIUS GVTHMANNVS et IVLIVS SPERBERVS. *Aegidius*

Et illum quidem Sueuia nostra genuit *, ex obscuris autem latebris pro-*Guthmannus.* traxit liber famosissimus, in quo rerum omnium origines secundum principia Paracelsica explicare constituit. Prodiit liber rarissimus, et vt solet fieri, carissimus † hoc titulo: *Reuelatio diuinae maiestatis, qua explicatur, quo pacto in principio omnibus se Deus creaturis suis et ver-*

Rrr r 3

bo

x) Vid. COLBERG. Platon. Christ. P. I, c. 6. p. 288.

y) Vid. quos laudat Cl. VOGT. Cat. libr. rar. p. 432. seq.

bo et factō manifestauerit, et qua ratione opera sua omnia eorumque virtutem attributa et operationes scripto breui eleganter comprehendere rit, atque primo homini, ad suam imaginem ab ipso condito, tradiderit, anno cō IO LXXV exaratus Hanouiae cō IO CXXIX, et abditae arcanaeque sapientiae, praesertim, quae ad transmutationem metallorum pertinet, tantos thesauros comprehendere visus est, vt referat EHREGOTT. DAN. COLBERGIUS ^a, ducem quendam Würtembergicum, aliquot millium numorum impendio sibi hunc librum manu descriptum acquisiuisse, et velut pretiosissimam gazam arcanum custodiuisse. Certe tantae raritatis fuit, vt vel quinquaginta immo centum Ioachimicorum pretio venderetur, testibus viris rerum literariarum peritissimis STRVVIÖ ^b et REIMMANNÖ ^c. Et tollere quidem hanc raritatis causam librumque ob eximiae sapientiae opinionem vulgatiorem facere studuit, Henricus Ammersbachius, pastor Halberstadiensis, anno cō IO CLXXV, qui eodem quo prior editio prodiit, habitu eum recudi fecit. Cum autem omnia exemplaria paucissimis exceptis, quae carcerem euaserant, publica auctoritate supprimerentur, raritas libri non imminuta, isque triginta thalerorum pretio venditus est. Nouimus autem ex cel. CHR. THOMASII ^d relatione, ministerium Tripolitanum, edito contra illud opus scripto, impetrasse, vt fisco addiceretur; fato tamen incerto tandem factum esse, vt exemplaria haecenus vinculis detenta libere distraherentur. Valde conspirant Guthmannus et Paracelsus, vt recte obseruatum viris doctis, qui de hoc libro egerunt: nam totus auctoris scopus est, historiam creationis Mosaicam ad Paracelsica mysteria ita applicare, vt theosophiae principia et effectus mirabiles inde cognoscantur. Ait enim in dedicatione: *Docere se in eo libro velle veram philosophiam, qua discimus, omnia in vno illo centro, ex quo emanarunt, quaerenda et inuenienda esse; itemque tradere se ea media cupere, quibus non solum specifica medicina, astronomia, signaturae rerum, et his similia, sed et tinctura vniuersalis et dona praeclara Spiritus Sancti, ad pernoscendas creaturas omnes et imprimis maiestatem Dei, percipi possint.*

Julius Sperberus.

§. XVII. Alter IULIUS SPERBERVS est, medicinae Doctor et principi Anhaltino a consiliis, vir portentosi ingenii, et praecipue Cabbalae Paracelsicae mirus cultor. Multa is scripsit ad hanc theosophiae partem pertinentia, quae post eius mortem pleraque edita sunt, recensita a GODOF. ARNOLDO ^e: quocum tamen comparandus COL-

BERGIUS

2) Offenbarung göttlicher Mäiästet, darinnen angezeigt wird, wie Gott der Herr sich anfaenglich allen seinen Geschöpfen mit Worten und Wercken geoffenbahret, und wie er alle seine Werke, derselbigen Art, Kraft, Eigenschaft und Würkung in kurze Schrift artlich verfasst, und solches aller dem ersten Menschen, den er selbst nach seinem Bilde geschaffen, überreicht. Conf. ARNOLD. Hist. haer. et eccl. P. III, c. 1. Vol. II, p. 1, seqq.

a) loc. cit.

b) Introd. in hist. lit. p. 455.

c) Cat. Bibl. theol. p. 682. vbi obseruatur, p. 79. non obscura circulationis sanguinis velligia comparere, conf. Hist. Lit. Germ. P. III. p. 415.

d) Cautel. circa Praecognita Iuris Eccles. p. 41 seqq.

e) loc. cit. Voll. II. p. 13.

BERGIUS *f*, qui assertiones eius theologicas recensuit. Vixit is oriente seculo XVII, et enatae paulo post fabulae Rosacruzianorum pars quoque aliqua fuit. Qualis autem mens auctoris de hac diuina philosophia fuerit, ex libris eius, oppido raris et paucis obuiis intelligendum est. Aperuit eam in *Isagoge in veram triunius Dei et naturae cognitionem s*, in qua totius Cabbalisticae sapientiae fundamentum posuit in filio Dei, sapientia Dei Patris, in quam pater ex se progenerando transtulit non solum omnem suam diuinam naturam, nulla circumscriptione determinatam, sed etiam totius mundi veram et viam ideam, siue viuens exemplar cum omnibus viribus, virtutibus, proprietatibus et pulchritudinibus, non mundano ac corporali; sed diuino, spirituali ac intellectuali modo ideas vniuersorum ac singulorum angelorum, ideam expansionis, seu firmamenti, ideas vniuersarum stellarum, elementorum, etc. et rerum omnium per circumferentias ac meditullium ad centrum vsque in mundo postea producendarum et fiendarum (Sperberus haec verba sunt) ideas omnium hominum. Quem cum archetypum omnium entium statueret, in quo omnium rerum ideae substantiales laterent, ad ideas illas cognoscendas sapientiam humanam traducere constituit. Has ideas esse dicit mentales seu intellectuales ac voluntariae seu liberrimae spontis substantias, naturam, vitam, motum, ignem, lucem, virtutem, facultatem, potestatem, proprietatem & perfectionem omnium ac singularum rerum in mundo creatarum; inuisibilesque formas essentielles, quae omnibus ac singulis rebus suum dant esse, sine quibus e creaturarum numero eximuntur, vt nihil sint. Praeter hunc autem Filium, Patrem, ait produxisse mediante Spiritu Sancto mundum, secundum ideam in Filio praeeistentem, et in hunc finem materiam primordiale, siue chaos tenebrosum condidisse, rudem et indigestam molem. Cum autem essentielles Dei proprietates sint ἀμείωτοι, ideo contendit Spiritum S. architectum, Filio loquente, i. e. mysteria idearum reuelare volente, formauisse viuas imagines, viua simulacra, et exemplaria archetypi similitudinem referentia, eaque postmodum materiae primordiali impressisse, inque varia genera et species dispertiuisse: atque ita chaos mortuum animasse vacuum repleuisse, tenebrosum illuminasse, confusum distinxisse, et ordinasse, crudum calore maturauisse. Et hanc idearum processionem et impressionem, vocat processionem Spiritus Sancti a Patre & Filio in mundum. Factam autem porro contendit hanc impressionem idearum per lucem, quam igneum flumen ac spiritualem typum omnium et singularum idearum in archetypo retrusarum a Spiritu S. formaliter effigiatum et in vnum glomeramen coagmentatum nominat, quod ambitu suo per omnem conuexitatem circumfundit. Et ex hac luce ignea, vitam, intellectum, voluntatem, motum, actionem, vegetationem deriuat, eamque animam mundi catholicam, vel naturam vniuersalem appellat, „et

f) loc. cit. P. I. c. 6. p. 286, c. 2. p. 122,

g) Prodiit diu post fata auctoris Hamb. 1675. 8.

„et cum fluuio Eden comparat, ex quo quadruplex anima, rationalis, fen-
 „sitiua, vegetatiua et mineralis emanauerint. Hanc tetractyn Pythago-
 „ream esse, inque ea ita temperamenta elementorum apparere putat, vt
 „prima ignem, altera, ignem et aërem, tertia, ignem, aërem et aquam,
 „quarta, ignem, aërem, aquam et terram, et hae simul sumtae, denarium
 „constituant. Has animas, in multas scintillas Spiritum S. iuxta ideas
 „Filii et in radios multiplices diuisile ait, easque per totum chaos disper-
 „sisse, et hinc pro diuersitate radiorum et scintillarum, diuersa rerum ge-
 „nera species et indiuidua extitisse.“ Et hoc pacto animae notiones Py-
 „thagoricas et Peripateticas, numeri siue motus, naturae, perpetui, et
 „ἐντελεχέας attemperat. Longum esset totam, quam hoc modo exorsus
 „est auctor fabulam pertexere, ostendereque, qua ratione animarum haec
 „quatuor genera pro sex dierum creatione discriminet, et singula suis par-
 „tibus enumeret. Omnia enim ita cohaerent, vt nihil harum nugarum
 „liceat ommittere, si reliqua intelligi debeant, quod patientia Lectoris esset
 „abuti. Sufficit annotasse, facere auctorem angelos et homines ex vno
 „fonte ortos, deriuare, ex influxu astrorum animam sensitiuam, quae sit
 „fluuius firmamentalis, et origo animalis seu carnalis sapientiae ac scientiae,
 „quam in brutis particulariter, in homine vniuersaliter congregatam statuit,
 „et bruta ideo particulariter scire dicit, idque post lapsum hominibus quo-
 „que accidisse affirmat. Quartum autem fluuium, siue animam mineralem,
 „dicit esse centrum quatuor animarum, in quo virtutes illarum omnes con-
 „currant, et conglomerentur. Indeque concludit, quicumque centri na-
 „turam probe cognitam habet, eum nihil eorum, quae in terra coeloque
 „sunt latere, eo quod circumferentia nihil aliud sit, quam centrum euo-
 „lutum et in omnes partes expansum. In hoc centro, si hunc audias, la-
 „tet materia lapidis philosophorum. Eius tres partes essentielles statuit,
 „spiritum siue mercurium, animam siue sulphur, corpus siue sal, illique ani-
 „mam catholicam indit, et huic mysterio alchemiam, magiam et cabbalam
 „inaedificat, eamque aurum philosophorum esse dicit, fixatum, mediante
 „spiritu in terra candida. Ex quo largissima seges enascitur auctori foecun-
 „dissimae imaginationis, vsum lapidis philosophorum multiplicem in refe-
 „randa natura explicandi, et cabbalam hanc ita illustrandi, vt audacissimis
 „allegoriis verba Mosis obtorto ad scopum suum collo rapiat: et vbique
 „thesauros, tincturas, naturarum centra et similia vocabula spargit, in qui-
 „bus omnibus longi esse nolumus. Quia autem scientiam huius mysterii,
 „veram illam Cabbalam esse putat, qua naturae arcana referantur, credit
 „autem, per essentialia Dei nomina, attributa et, quae his innituntur de-
 „precationes et inuocationes flecti certissime Deum posse, ideo *Cabbalisti-
 „cas precatōnes*^b edidit, folis Scripturae S. formulis constantes, quorum
 „vsum mirificum se in *Introduetorio ad magiam coelestem seu diuinam sa-
 „pientiam* explicaturum esse indicat, adiectis magicarum benedictionum
 et

h) Prodiit Magdeburgi 1600. 8.

et maledictionum exemplis miris et efficacissimis. Hac enim arte futura praevidere, secreta inuestigare, veris diuitiis ditari, aegrotos curare, miracula edere, visiones accipere, immo ad ipsum Deum ascendere, eo vniri, et adeste, eius gaudio frui hominem posse contendit. Similia in *Mysterio magno* ⁱ differit, quae cuncta eo tendunt: Deum esse lucem, inque hoc lucis oceano trinitatem esse, et in luce habitare; ex hac luce progressum esse in mundum Filium Dei velut lucem, et ex huius luce animam protoplasti, quae et ipsa lux fit, et lucis instar propagetur, in morte vero carbonis instar extinguitur etc. Quibus multa theologica prorsus *παράδοξα καὶ ἑτερόδοξα* addit, quae heic congerere non licet. Quae omnia rerum intelligentem facile conuincunt, ex Alexandrinae et Cabbalisticae philosophiae riuulis nonnulla auctorem hausisse, et cum Paracelsicis, ad effingendum theologiae corpus nouum et theosophicum coniunxisse: eo, nisi nos ratio destituit, effectu, vt febricitantium somnia videatur enarrasse.

§. XVIII. Post Paracelsum magnos motus seculo XVII Theosophiae cuiusdam assertione excitauerunt scripta VALENTINI WEIGELII. *Valentinus Weigelius.* Is ad theologiam quidem emendandam animum applicuit, et supposito latente igniculo siue scintilla diuinae sapientiae in centro hominis, diuina reuelatione excitata et inflammata, doctrinam genuinam restituere conatus est, ita vero ad philosophiam quandam theosophicam respexit, vt licet memoria eius in annalibus ecclesiasticis soleat plerumque haud parce recoli eiusque historia enarrari ^k, nobis tamen ob nomen, quod factioni cuidam theosophicae dedit, indictus hoc loco non dimittendus sit. Natus est Valentinus Weigelius apud Haynenses, vt ex epitaphio eius constat ^l, anno clo lxxx, errantque, qui Arterensem faciunt, et hoc fundamento nixi multis fabulis Weigelii historiam corrumpunt. Illi enim Valentinum Vigelium, Mansfeldiensem, cuius memoria non apud omnes ob vitae singularis circumstantias, bene audit, cum Valentino Weigelio confundunt. Quod quamuis negent, et Arterae in comitatu Mansfeldensi, editum esse contra epitaphii Weigeliani fidem nonnulli ^m contendunt, indubitatis tamen testimoniis ⁿ constat, reuera Haynensem fuisse, adeoque a Vigelio esse distinguendum. Is tredecim annos litterarum studiis, more et methodo eo tempore in academiis recepta inuigilauit, et philoso-

j) Amstelod. 1675. 8.

k) Multos huc pertinentes laudant MART. LIPENIVS *Bibl. Theolog. P. II. p. 937.* PFAFFIVS *Hist. Theol. Liter. P. II. p. 363.* BYDDIVS *Isagog. Hist. Theol. T. II. c. 7. p. 1366.* feqq. maxime huc pertinet Chronicon Weigelianum, quod eius res secundum annorum seriem exponit, in *Relat. Innoc. 1714. p. 22.*

l) Integrum exhibet ARNOLDVS *Hist. Eccl. P. II. L. XVII. c. 17. Vol. I. p. 589.*

Hist. philos. Tom. IV.

m) His exemplum praeiuit Io. SCHELHAMMERS ministerii Hamburgici senior, qui secum eo anno 1590. Neostadii scholam frequentasse scripsit, in *Refut. Postillae mysticae.* Pro hae traditione pugnant Auctores *Relat. Innoc. l. c.*

n) Vid. *Summe Reu. ERN. SAL. CYPRIANI Catal. Codd. MSC. Bibl. Goth. p. 112.* ZELTNER. *Proleg. ad Hist. Enthusiastici §. 19. p. 19.* Quorum testimonio conuicti auctores *Rel. Innoc. p. 1075.* tandem priorem sententiam dimiserunt.

philosophiae quoque honores accepit. Tandem anno cōsōlō LXVII Tschopauensi gregi pascendo praefectus, et Chemnicensi simul ephoriae adiunctus est. Nec quoad vixit, aut in doctrina suspectus aut vitae minus Christianae actae vnquam accusatus est, immo subscripsit Formulae Concordiae, siue tum cum ea consenserit, siue peculiare opinioniones suas constare, illa salua, posse, sicque pacem et tranquillitatem seruari crediderit. Vnde factum, vt simulatorem eum fuisse quidam illi obiecerint. Illud certum, ad vitae finem, qui Id. Iun. anno cōsōlō LXXXVIII contigit, in munere ecclesiastico mansisse, errareque eos, qui eo exutum ante mortem contendunt. Qui vero viuus tranquille vixerat, sane nemini suspectus erat, post mortem scriptis suis tandem in lucem protractis magnos motus concitauit. Descripserat ea Christophorus Weickartus, cantor Tschopauensis, et post pastoris sui obitum ediderat. In quibus cum a typo doctrinae, in ecclesiis Protestantium sonantis mire deflecteret, dici non potest, quantae inde lites inter theologos enatae sint. Quas tamen hoc loco enarrare, et opiniones eius singulares et paradoxas adducere non licet, sed in recentiori ciuitatis Christianae historia exponendum est. Id tamen narrationis gratia non tacendum, iustum suspicionis locum esse, multa fuisse post Weigelii mortem eius nomini supposita, nec tam mala illum doctrinae ecclesiasticae vulnera infixisse, qualia scripta eius nomen gerentia faciunt. Hoc vero capite ideo nobis tangendus est, quia multa a Paracelso hausit, vt ipse non negat, licet a Lautensackio quoque et Schwenckfeldio, famosissimis ista aetate hominibus, nonnulla acceperit. His praeceptoribus praeuentibus nouam theosophiam reiecta naturali rationis cognitione et philosophia commentus est, quae ex interna luminis diuini reuelatione discenda sit, quam diuinam quandam magiam esse contendit. Multum axiomata παραδόξωτατα et falsa eleuat et excusat morē suo G. ARNOLDVS, ita tamen, vt extra culpam erroris Weigelium ponere totum vix audeat. Nobis opiniones eius ad theologiam spectantes, et toties examini subiectae curae hoc loco non sunt, sed ea tantum asserta notamus, quae ad praesentem tractationem pertinent. Inter ea vero haec eminent: non extrinsecus in hominem descendere scientias artesque, sed earum semina et formas ita in eo latere, vt ab externo principio eas peti neceffe haud sit, exque suo illas fundo homo excitare prouocareque possit. Tres esse partes hominis, corpus constans ex aqua et terra, anima ex igne et aëre, spiritum ex astrali

o) Conf. ARNOLD, l. c. p. 610;

p) Rel. Innoc. I. c.

q) Testes sunt scripta Gerhardi, Himmelfii, Hunnii, Calouii, aliorumque laudat a Jo. OLEARIO in Synopsi Controu. P. V. p. 443. seqq. add. COLBERG, Christianism. Plat. P. I. p. 257. Ven. WALCH, Introd. in Controuers. relig. P. I. p. 633.

r) Dabunt, quod satis ARNOLDVS et COLBERGIVS II. cc. inter se comparati.

s) DIECMANN, Praef. ad ARNDIVM de vero Christianismo.

t) Postill. P. I. p. 195. P. II. p. 257. 266. Guldner Griff. p. 48. 49. ARNOLD, l. c. p. 592. ideo impense laudatur CROLLIO Praef. Bal. Chym. p. 65.

u) loc. cit.

astrali principio compositum, ideoque hominem microcosmum elementa macrocosmi, huncque totum in se comprehendere. Subesse cuiuslibet hominis natiuitatem certo planetae, et ab eius influxu atque constellatione, vitae eius, temperamenti ac actionum rationes pendere. Cognoscens cum cognito, intelligens cum intelligibili essentialiter vniri: duo contradictoria combinari posse in lumine reuelationis, licet id ratio respuat. Maxime vero inuisum eius nomen fuit, quod disciplinas artesque humanas omnes, quae ab interna luminis reuelatione non essent profectae, multis rationibus reiecerit; quod *κρυβιον δόγμα*, in *Philosophia mystica*, in *Arcano aureo res omnes sine errore cognoscendi* *, in *Studio vniuersali*, in *Theologia astrologizata*, aliisque multis, (modo eius foetus genuini sint) disseminauit. Neque id magnopere mirandum est, cum Paracelsica hypothese infectus, ex interno sapientiae diuinae fonte in hominem ex Deo emanante, omnem veram scientiam oriri, et ipsas essentias cognosci statueret. Id enim systema emanatum, quod veras nobis theosophicae sectae origines pandit, postulat. Quae causa fuit, cur illustris LEIBNITIVS †, Weigelio, cui magnum ingenium tribuit, aliquid ex Spinozisticis hypothesebus adhaesisse iudicauerit. Quod tamen, si accurate dicendum, falsum est, effluxus enim siue emanatio essentiarum ex Deo a Spinozismo valde differt. Habuit plurimos affectas haec disciplina Weigelii, inter quos Ezechiel Meth, Elaias Stifelius, similesque famosi sunt. Horum vero historia alibi quaerenda est.

§. XIX. Quod Paracelsus in hoc agmine seculo XVI fuit, id fuit seculo XVII ROBERTVS FLVDDVS siue a FLVCTIBVS, *Robertus Fluddus.* armiger et medicinae Doctor apud Britannos, de cuius vitae historia videndus ANTONIVS WOODIVS †. Natus est in prouincia Cantii anno cōlōlxxiiv, patre Thoma Fluddo, rationum magistro, imperante Elisabetha. Anno cōlōlxxci in academiam Oxoniensem missus est †, ad perficiendas seueriores literas, qua in palaestra literaria et sacra doctrinam didicit, et philosophiae operam impendit: Maxime vero salutarem artem impiger excoluit, et quodcunque arcanum et abstrusum vetus pariter atque recens aetas recondidit, perquirere studiose coepit. Academicorum studiorum curriculo finito iter literarium ingressus est, et Galliam, Germaniam, Italiam totum sexennium peragrando, quicquid natura singulare seruabat, quicquid mysteriorum ars ostentabat, quicquid sapientiae apud viros eruditissimos latebat, expiscaturus nullo labori pepercit nullisque sumptibus. Ita viris summis innotuit, commendatusque est, quorum nonnulli eius institutione vsi sunt. Redux anno cōlōlcv, summos in
Sss s 2 medi-

†) Conf. Cl. GENTZKE Histor. philos. pag.

250.

x) *Guldner Griff alle Dinge ohne Irrthum zu erkennen.*

y) Diss. praelim. Theodiceae §. 9. p. m. 9.

z) Athen. Oxon. Vol. p. 610. Hist. Antiq. Acad. Oxon. L. II. p. 390. seqq.

a) In iuuentute armigeri dignitatem in bello meruisse scribit MERCLINVS Linden, renou. p. 94.

medicina honores apud Oxonienses suscepit, cumque artis chemicae peritia maxime excelleret, facile obtinuit, ut collegio medico apud Londinenses aggregaretur. Quo loco positus multorum admirationem et plausum meruit, cum et singularis, quam affectabat, pietas, eum commendaret, et meditationes obscurae et Cimmeriis tenebris obductae summa mysteria, licet intelligi non possent, promitterent, et arcanorum chemicorum notitia multos illi adduceret, qui capitis sui tutelam ei tradebant; unde magnus aegrotorum ad eum concursus factus est. Obiit anno aetatis climacterico anno *MDCCXXVII*, VI. Id. Sept. in vrbe Londinensi. Dicitur non potest, quam mirum Fluddus ingenium habuerit, nihil enim tam peregrinum, vel a ratione alienum fuit, quod non animo complecteretur, nihil, quod vel cana antiquitas mysterii instar commendabat, vel recentior aetas velut abditam sapientiam extollebat, quod non in sua horrea colligeret. Nactus enim imaginationis vim prorsus extra orbitam vagantem et, si verum dicendum, ex arte insanientem, quodcumque absonum et incomprehensibile nouerat, arripuit, et somnia Paracelsicae, Cabbalisticae, Magicaeque factionis confundendo in vnum, nouam theosophiam explicare aggressus est. Maxime vero, cum arti salutari et praecipue chemicae se totum tradidisset, nouum physicae genus commentus est, singulare prorsus, et non destitutum quidem eruditione et rerum naturalium experientia, at portentosis hypothesebus refertum, et nugis Rabbinarum, Cabbalistarum, Paracelsistarum, & imprimis magicis somniis ita deprauatum, ut dignosci bona vix possint. Duo ponit ^b principia vniuersalia, quibus totam rerum naturalium explicationem inaedificauit; virtutem septentrionalem siue condensantem, et virtutem australem, siue rarefacientem. Quibus nihil noui dixisse, sed principia sectae Methodicorum apud veteres medicos, qui adstrictum et fluens principium posuerunt ^c, recoxisse videri poterat, quemadmodum post eum *KENELMVS DIGBAEVS* ^d fecit, nisi totam physicam suam intelligentiis, spiritibus, geniis repleuisset, et quae mechanica sunt, in principia pneumatica commutauisset. Cuilibet enim morbo daemonem morbificum assignat, et genium auerruncum opponit, immo totas horum spectrorum familias a quatuor ventis cardinalibus arcessit, et iis nescio quas laruas tribuit, quae argumento sunt, febricitantium affectionem eius imaginationem fuisse passam. Ut vero condensationis et rarefactionis signa dignoscantur, thermometerum adhibendum esse statuit, quod vitrum calendarium vocat, et spiritum in eo tubo vitreo comprehensum cum machina mundi accurate conspirare statuit. Id quod nititur principio Paracelsico, a Fluddo quoque admisso, macrocosmi et microcosmi siue hominis arctissimam esse conspirationem et con-

b) Conf. *MORHOF*. Polyhist. T. II. L. II. P. I. c. 15. §. 5. p. 246.

c) Vid. *CELSVS* de Re medica Praef.

SEXT. EMPIRIC. Pyrrh. hyp. L. II. c. 34. p. 238.

d) *Institut. Peripat.* L. I.

concordiam, et vniuersae naturae typum homini esse impressum. Hinc suae inuentioni, quam ex veteri codice D. annorum accepisse iactat, tantum tribuit, vt thermometri scalas vrinarias describat, et alias boreales, alias australes vrinas in eo dignosci dicat: quae, quo loco philosophia naturalis Fluddana habenda sit, fatis produnt. Naturae limitibus enim non contentus in alienas terras vbique diuagatur, et spirituum atque coelorum prouincias, coelum scilicet et terram, miscet, qua ratione hoc hominum genus plerumque philosophari solet, ratum, rerum naturam non posse explicari, nisi vbique magica perforant principia. At hoc pacto confusam et obscuram tractationem exurgere vel puer intelligit. Non magnopere quidem contradicendum esse putamus MORHOFIO ^e, ingenium illi profundum et mathematicum, praesertim mechanicae, notitiam singularem tribuenti: verum nullo iudicandi acumine, nullis ordinis et ratiocinandi legibus castigatam imaginationis delirantis ferociam omnem eius eruditionem corrupisse, et ad artes vanissimas portentosum ingenium seduxisse, omnes eius libri clamant, eorumque soli tituli demonstrant, qui vbique fere Cabbalam, Alchymiam, Magiam, prae se ferunt. Quo fieri non potuit, vt non mille ineptiae inter bona quaedam illi enascerentur, quae cerebrum parum sanum solent prodere. Mirum itaque non est, viros acutos, et accurata philosophandi methodo instructos Fluddum acriter reprehendisse, inter quos praeter Ioannem Keplerum, et pseudonymum Eusebium de S. Iusto, fuere Marinus Mersennus et Petrus Gassendus. Quorum ille cum infaniae Fluddanae adeo irasceret, vt eum *cacomagum foetidae et borrendae magiae doctorem* appellaret, Fluddum ita prouocauit, vt par pari relaturus illi *Certamen sopiae cum moria* opponeret, in quo lapis Lydius a falso structore Marino Mersenno monacho reprobatus, celeberrima voluminis sui *Babylonici in Genesin figmenta accurate examinat*. Mersennus autem cum contentionis ferram reciprocare cum homine dilirantis ingenii nollet, Gassendum exorauit, vt eum castigaret, quem ideo *Examen philosophiae Fluddanae* edidisse in eius vita monuimus. Quod ab iis legendum est, qui sanum de Fluddo et theosophicis omnibus iudicium cupiunt. Hoc vero nouae physicae saxum non vno opere voluit, sed plurima eius generis scripta edidit, ex quorum titulis fatis iam philosophiae Fluddanae vultus conspici potest. Edidit enim *Vtriusque cosmi historiam; veritatis proscenium; anatomiae amphitheatrum; monochordium mundi symphoniacum Io. Keplero oppositum; medicinam catholicam cum integro morborum mysterio et pulsus noua ratione; clauem philosophiae et alchymiae; philosophiam sacram et vere Christianam, seu meteorologiam cosmicam* ^f, et alia, quae ob inauditas, et profanas haut raro opinioniones inter libros vetitos sunt relata, et caro pretio vendita ^g id quod

Sss s 3 impri-

^e) Polyhistor, loc. cit.

^f) Vid. Cat. Bibl. Vffenbach, T. I. p. 683. 255. et quos laudat.

imprimis de illis intelligendum, quae magiae praecepta tangunt ^b. Non vero contentus philosophiam nouis istis laruis induisse, ipsam quoque Mosaicam cosmogoniam suis somniis corruptit, edita *Philosophia Moysaica, in qua sapientia et scientia creationis et creaturarum sacra veraque Christiana, utpote cuius basis, siue fundamentum est unicus ille lapis angularis Iesus Christus, ad amissum et enucleate explicatur* ⁱ. In quo libro ad explicandam cosmogoniam Mosaicam machinam suam experimentalem siue calendarium vitreum, nempe thermometrum in subsidium vocat, et distinctione inter veram et falsam sapientiam allata, rerum omnium principia, cum primaria, tenebras siue materiam primam, aquam seu materiam secundam, et lucem diuinam, quae sit essentia illa centralissima omnia creans, informans, viuificans, mouens, tum secundaria et actiua, frigiditatem et caliditatem, et passiuam, humiditatem et siccitatem explicat, et veram plenitudinis et vacuitatis rationem dare nititur, quaeque condensationis et rarefactionis causa mystica fit, exponit: et tum generationis et corruptionis ortum atque etiam regenerationis atque resurrectionis mysterium detegit: et denique, de ventis, nubibus et pluuiis, niue, fontibus, fulgure et tonitru more suo agit. In qua tractatione tota ita ineluctabilis obscuritas regnat, ut diu lector haereat, quid sibi Fluddus velit: accedit scribendi ratio circumducta, periodi praelongae, et confusae; notiones incertae, indeterminatae, vagae, nihil significantes ^k, disputatio vbiq; contra philosophos suscepta, et familia, quae omnia labyrinthum construunt, ex quo sine errore nemo facile exierit. Pleraque tamen, quantum nos quidem in his tenebris palpamus; ad emanatum systema redeunt: *Libro enim secundo*, sympathiae et antipathiae cosmicae indolem et principia explanaturus, supponit, Deum esse puram, simplicissimam et catholicam illam unitatem, quae multitudinem et numerum omnem in se comprehendit, adeoque omnia in Deo complicitate et idealiter fuisse, priusquam explicite aliquid compareret aut factum esset. Ex hoc vero fonte statuit amabilem et splendidum amoris catholici et viuifici spiritum effulsisse, tenebrasque litigiosas atque odiosas ab obscuro chaos siue abyssi deformis throno remouisse, ut exinde mundus ex nihilo actuali crearetur. Et ob eam causam mundi animam a Stoicis, Pythagoreis, Platonicis transfumit, et in ea omnes animas esse, exque ea procedere, et suas in ea multiplicationes habere dicit: hisque demum contrarietatem tenebrarum et lucis inaedificat, et antipathiae huius rationem inter coelum et terram etc. ostendere satagit. Quae omnia licet obseruationibus, praesertim magnetis roborare nititur, satis luculenter tamen prodidit, Cabbalistarum et Alexandrinorum scrinia se expilasse; nec ad clara principia, sed obscuras nugas omnia reuocasse. Magnetismi vim enim ab irradiationibus angelorum, quis quaeſo philosophus lumen et claritatem in philosophando sectans, deriuat

^h) Monet autem MORHÆIVS l. c. T. II. p. 248. primas editiones esse optimas, in posterioribus autem multa esse omiſſa.

ⁱ) Goudae 1638. fol.

^k) Exemplum esse potest, quando inter voluntatem et voluntatem patris p. 66. distinguit.

deriuauerit? Talis autem cum fuerit Fluddus, mirum non est, fabulae Rosenkrucianae, quae eo tempore ex obscuro et incerto angelo laruata in scenam prodiit actorem eum fuisse. Debemus enim ei, *Apologiam compendiarium, fraternitatem de rosea cruce suspicionis et infamiae maculis aspersam veritatis quasi fluctibus abluentem, et abstergentem*: itemque *Tractatum apologeticum, integritatem societatis de Rosea cruce defendentem, in qua probatur contra D. Libauii et aliorum eiusdem farinae calumnias, quod mirabilia nobis a F. R. C. oblata sine improba magiae impostura, aut diaboli illusionibus et praestigiis praestari possint.* Quae ut reliqua auctoris *Φιλοσοφύμενα* omnia an talia sint, ut suo merito a diuinæ sapientiae cultoribus extollantur, Lectori pio et acuto iudicandum, et quid de hoc G. ARNOLDI ¹ iudicio dicendum sit, expendendum relinquimus. Semper enim labra fuerunt, quae similibus lactuca delectauit. Id nemo forte negabit, a philosophiae hortis ea lolia esse arcenda.

§. XX. Nemo autem ex hac secta vel maiorem strepitum edidit, vel celebriorem inter huius sapientiae cultores famam consecutus est, quam IACOBVS BOEHMIVS, famosissimus ille Germanus philosophus, eo minus a nobis praetereundus, quia hoc potissimum auctore schola theosophica in certam formam coaluisse visa est. Vitam eius amico et sectatori Abrahamo de Franckenberg, equiti Silesio debemus, qui, quae ex consuetudine cum Boehmio cognouerat, et ab aliis fide digna acceperat, collegit, et digessit, soletque haec biographia et operibus Boehmii et nonnullis eius tractatibus praefigi ^m. Praeter hunc et anonymum ⁿ cl. REIMMANNO ^o laudatum, IVSTVS WESSELVS RVMPAEVS ^p et Io. ADAMVS CALO ^r de Boehmii vita rebusque integris dissertationibus egerunt; ut taceamus, qui vel historiam fanaticorum, rerumque ecclesiasticarum seculi XVII tetigerunt ^r, laudati CASP. SAGITTARIO ^s, vel dogmata a fide ecclesiae orthodoxae aliena proscripserunt, et Boehmii deliramenta examinarunt, qui tum consulendi sunt, quando Boehmii de sacris dogmatibus opiniones, et contentiones describuntur. Nobis hoc loco sufficit, philosophi personam in Boehmio contueri, quod nomen illi non sectatores modo κατ' ἐξοχήν tribuunt, sed non inuiderunt quoque antagonistae nonnulli, interque eos Henricus Morus. Sequemur autem Franckenbergii narrationem, cuius fidem tamen, ipse Lector ut examinet, monemus.

§. XXI.

l) Histor. Eccles. I. c.
 m) Comparere in limine Viae ad Christum, et Mysterii magni tradit REIMMANNVS Hist. liter. Germ. P. III. p. 419. In prioris tamen tractatus editione Amstelodamensi 1704. qua nos utimur, non legitur.
 n) In Historia Iacobi Boehmii ex propriis eius verbis concinnata, quae vernacula prodit Hamburgi 1698. 8.

o) I. c.
 p) Susati 1714.
 q) Wittebergae 1707. 1715.
 r) ARNOEDVS Hist. eccl. et haer. P. II. L. XVII. c. 10. p. 618. IARGER. Hist. eccl. et polit. Sec. XVII. T. I. L. I. c. 6. p. 15.
 s) Introd. in Hist. eccl. c. 133. f. 19. p. 899.

Vita I. Boeh-
mii.

§. XXI. Edidit portentofum hoc ingenium Germania, anno cō IO LXXV. Natus enim est Iacobus Boehmius in Lufatia superiori, Palaeo-Seidenburgi, qui pagus est Gorlitz vicinus, parentibus editus rusticis, iisque adeo egenis, vt filium gregi custodiendo adhiberent. Maiori tamen operi eum destinavit prouidentia diuina, si eius laudatores, et imprimis Franckenbergium audias. Contemtum rerum humanarum enim, detecto in spelunca quadam et neglecto magno numerorum aceruo, eum demonstrauiſſe, et ob ingenii praestantiam a parentibus in scholam missum praematuſos ostendiſſe futurae flammae igniculos, narrant. Cum autem praeter rudimenta pietatis et literarum puerilium maioribus eum non destinasset parentum cura, Gorlitz futuri instituendus traditus est. In cuius disciplina cum haereret, nonnemo, ipſi ignotus, de futura quidem famae illius magnitudine, at multis aerumnis, miseriis atque perfectionibus stipata vaticinium edidiſſe dicitur. Quae et alia his similia ab eius ſectatoribus velut oracula tradita credit, qui volet ^t. Nobis enim ea examinare nec opus eſſe videtur, nec magnopere Lectori acuto et attento iucundum. Anno cō IO XCV magiſtri iura in iſta tribu apud Gorlicenſes obtinuit, et matrimonium quoque iniit cum lanionis cuiusdam filia, quacum triginta annos concorditer vixit, filiosque genuit quatuor, quos et ipſos opificio exercendo destinavit. Licet autem in arte ſellularia totam fere vitam tranſegisset, factum tamen, vt eius nomen omni opinione latius ſpargeretur, ſignumque quaſi exiſteret, ad quod contrariae inter ſe factiones concurrerent, et inimicis inter ſe telis digladiarentur. Rem ita accidiſſe eius narrant biographi. Cum valde ſub finem ſeculi XVI controuerſiſ Crypto-Caluinianis exagigaretur Saxonia, multique, quid ſtatuendum et recipiendum eſſet, ignorarent, ipſe quoque, animo vehementer fluctuans ad preces confugit, et diuinum lumen ad capiendam rectam ſemitam a Deo ardenter petiit. Cuius, ipſo narrante ^u, iſ effectus fuit, vt extra ſe per ſeptem dies raptus ſacrum ſabbathi ſilentium experiretur, et ad diuinam intuitionem admitteretur. Quod licet multis incredibile videatur, temperamenti tamen Boehmiani indolem viresque imaginationis ardentis et extra ſe raptae conſideranti, non vero videbitur abſimile, ecſtaſin quandam Boehmii fuiſſe paſſum. Talem enim Plotinum quoque, Iamblichum, Porphyriumque habuiſſe, et intuituae iſtius felicitatis gaudia iactauiſſe, ex iis, quae *Tomo ſecundo* narrauiſmus conſtat, et in huius commatis hominibus, quacumque etiam religionem ſequantur, inſolens haud eſt: vnde autem iſte ſtatus animi oriatur, et qua ratione anima ſuo imperio ſpoliata, commoueatur, et ad inaudita rapiatur, norunt, qui conditionem humani cerebri intelligunt. Conſirmantur haec ſecunda eius ecſtaſi, quam ſibi exoriente ſeculo XVII obtigiſſe, ipſe quoque

t) Conf. Io. CHR. HOLZHAVSEN Capit-
ſtratus Böhmicolarum tabula p. 72. Ven. WEIS-
MANNVS Hiſt. eccl. N. T. T. II. p. 1234.

u) In Aurora c. 19. §. 4. ſeqq. T. I. Opp. p. 230.
ſeqq.

quoque narrat. Nam ex aspectu vasis cuiusdam stannei subitaneo, spiritum suum astralem, ait, per irradiationes Iouiales ad centrum naturae intimum raptum, et a lumine diuino introductum esse, ita, vt ex figuris, lineamentis et coloribus creaturarum externis in ipsos essentiae naturaeque illarum recessus penetrare, et quae vnus cuiusque indoles sit, intelligere potuerit. Nemini tamen hunc infusum philosophiae habitum patefecit, sed suo officio vacauit. Donec anno c^{lo} l^o c^x tertiam diuini luminis collustrationem pateretur, qua tanta sibi mysteria de rerum omnium origine, natura, et constitutione, deque ipsis principiis diuinis naturisque intellectualibus manifestata esse, dicit, vt profundissime iis immergeretur. Quae ne angustae memoriae diffluerent, tandem anno c^{lo} l^o c^{xii} in chartam coniecit, et systema hoc Θεόπνευστον, quo omnis sapientia diuina et humana comprehendebatur, concinnauit, quem librum *Aurorae* titulo insigniuit. Et hic primus quidem ingenii Boehmiani foetus est, qui cum a rerum imperito, vt ferunt, conscriberetur, non potuit non Cimmeriis tenebris fieri obscurior. Cum enim noua sibi principia, nouas notiones, novos terminos et vocabula selegisset, quorum forte ipse distinctam notitiam clarosque sensus ignorabat, non potuit lumen vllum huic scriptioni inesse. Id quod ipsum librum legere, et meditationes eius in ordinem redigere tentaturus manibus palpabit. Nec audemus nos, ea, quam scopus noster postulat, perspicuitate, eo ordine, qui argumentum philosophicum decet, principia Boehmiana ex hoc libro enarrare, cum insuperabili nobis obscuritate latere videantur. Rogamus tamen Lectorem, vt quae in hoc libro, qui symbolicus quasi est theosophiae Boehmianae, dicuntur, praecipue de concentu et connexione macrocosmi et microcosmi, cum Paracelsicis comparet, et sanum ipse iudicium adhibeat. Illud tamen silentio non praetereundum est, rationis lumen Boehmium ad addiscendam hanc philosophiam tum plane eiurasse, frustra esse, qui ad eius regulas et axiomata Boehmiana philosophemata exigunt. Monet enim ^x: *Philosopho et physiologo futuro, Deique essentiam in rerum natura scrutaturo exorandum esse a Deo Spiritus S. immediatam illuminationem. Esse enim haec mysteria carni atque sanguini incomprehensibilia, et obscura atque δυσκιντα manere, etiamsi verba legantur. Eum autem, in quo est spiritus sanctus, qui et Deo inest, et toti naturae, ex quo facta sint omnia, scrutari et penetrare posse, in totum corpus diuinum, quod natura constituit, immo in ipsam SS. Trinitatem.* Hac itaque ratione cum hoc sibi conflasset systema theosophicum, sibi quidem soli sapere constituit, in vulgus tamen res exiit, ipsumque librum pastor gregis Goricensis legendum accepit. Qui rei insolentia commotus ex suggestu auctorem ideo vehementer obiurgauit, et interposita fenatus vr bani auctoritate, librum tolli, prohiberi que scriptionem Boehmio curauit. Et latuisset forte

x) c. 2. §. 11. 12. p. 7.
Hist. philos. Tom. IV.

forte diutius, nisi anno cLo lOc xLi consul quidam vrbs istius librum hunc Marechallo aulae electoralis Saxonicae Georgio Pflugio dono dedisset, cuius concessione prelo tandem Amstelodami exiit. Ipse Boehmius facta scribendi prohibitione septennium quieuit, anno cLo lOc xI x autem arrepto iterum calamo vsque ad vitae finem, quamplurimas tractationes elaborauit. Sunt, qui narrent, nouas et paradoxas opiniones Boehmii commouisse senatum vrbanum, vt ad supremum, quod Dresdae est synedrium ecclesiasticum rem deferret. Boehmium autem illuc citatum comparuisse, factoque a theologis examine, ita causae suae adfuisse, vt non solum magna eius inde existeret existimatio, sed et insons tranquillisque dimitteretur. Alii, vero hanc narrationem inter commenta Boehmianae factionis referunt, acriterque ea de re circa finem seculi XVII disputatum est, inter B. Io. Iacobum Spenerum et Ministerium Ecclesiasticum Hamburgense, cum ille Boehmii scripta damnare recusaret, quod nec lecta sibi essent, nec intellecta. Quae qua ratione gesta sint, hic narrari non possunt, et in annalibus ecclesiae Protestantium exponi solent y. Obiit autem Iacobus Boehmius in communione ecclesiae Lutheranae apud Gorlicenses anno cLo lOc x xI v, nunquam enim ab eius gremio secessum fecit: ita quoque vltima fata subiisse dicitur, vt fidem et pietatem demonstraret z.

*Conditiu et
indoles inge-
nii Boehmii.*

§. XXII. Intelligi ex dictis potest, temperamento gauisum esse Boehmium atra bile referto, subtristi et profundo, quod imaginandi facultatem nutrire solet ardentem, foecundam, mirisque imaginum viuidarum sensusque etiam externos et neruos concutientium cumulis turgentem, quae vbi semel acriori quodam paroxysmo commouetur, ita naturalem intelligendi sentiendique facultatem turbat, vt extra orbitam vagans animus, mirisque visionibus immo raptu quoque et agitatione praeternaturali concitatus, mirabilia videat sentiatque, et ad inauditas insolentesque cogitationes deducatur. Quem ingenii Boehmiani characterem tota eius theosophia loquitur, et ecstases, quibus gloriabatur, produnt, ac tota sartago verborum, terminorum, axiomatum in eius scriptis occurrens luce meridiana clarius demonstrat. Ipsa autem symbola et imagines hieroglyphicae, quae eius libris praefiguntur, testes sunt, imaginandi facultatem, pro gubernatore atque praefide nudatam rem fere omnem absoluerunt. Nec aliunde tota eius theosophia deriuanda est, quam tamen non a doctrina humana se accepisse iactat a, ideoque a philosophis ceteris distingui voluit, ostentando, *se non secundum externum naturae intuitum, sed secundum spiritus dictamen scribere, et quae de natura rerum tradat, de operibus et creaturis diuinis, Deum spiritui suo aperuisse.* Et hoc quidem duce non rerum modo diuinarum, et spiritualium, sed naturalium quoque scientiam infusam diuinitus iactauit, in qua vero lucem et ordinem,

y) Vid. WEISMANN. Hist. eccl. N. T. sec. XVII. T. II. p. 1231. CALO loc. cit. §. 12, seqq.

z) CALO l. c. §. 14. 15. qui mortis circumstantias enarrat.

a) Praef. Aurorae §. 87. 95.

nem, atque iustam assertionum consecutionem frustra requiras. Quae quamuis non sine verisimilitudine futorem auctorem prodere videri queant, suspicati tamen quidam sunt, alieno Boehmii arauisse vitulo, vel virum ^{Boehmii an plagii suspo-} quendam doctum ac theosophiae Paracelsicae studio deditum ea scripta ^{Elus?} genuisse, Boehmii nomen tantum ad excitandam admirationem rei insolitae praefixisse. Immo contendit GVIL. SALDENVS in *Epistola ad Schurmanniam* ^b, eruditam virginem, nomine DESIDERII PACEI data, a Pontificii gregis affecla quodam ea Boehmio esse supposita. His tamen alii ^c testimonia hominum fide dignissimorum opponunt, qui *ἀντίγραφα* Boehmii viderunt, eiusque manum agnouerunt. Qua de re certi quid statui posse non videtur. Fatemur autem, aegre nobis persuaderi, sine alieno vitulo solum propria arua arauisse Boehmii, nec accessisse manum obstetricem, quae somnia hominis delirantis in ordinem aliquem redigeret, mutaretque et refecaret incommoda, et ad quendam disciplinae habitum refingeret. Tot enim notiones terminique ex artium disciplinarumque ambitu desumptae, in eius scriptis reperiuntur, quales sunt, philosophia, astrologia, principium, elementum, qualitas, corpus, forma, substantia, species et similia, vt clare pateat, accessisse calamum philosophiae, quae in scholis tum tradebatur, non expertem, nisi ridiculo commento dicas, Spiritum S. ista Boehmio reuelantem voces ex Peripateticis et Scholasticis circulis ad tradenda mysteria sua mutuas accepisse. Certe illud nobis dubio carere videtur, multa ex docti cuiusdam viri charitis hausisse Boehmii, quae, cum artium ab humanitate nomen fortientium, imperitus esset, deinde corruptit; scribit enim v. c. Mercurius pro Mercurius, Saliter pro Salpetae, et similia. Nec sine graui ratione suspicamur, quicquid in contrarium clamat ARNOLDVS, Boehmii a parastata quodam libros nonnullos Paracelsicos accepisse, et ex iis sua in crustasse: id enim luculenter euincunt dogmata chemicis processibus adaptata, vocesque ex medio igne Paracelsi desumptae; obseruatum quoque viris doctis ^d, ipsa Theopraxi verba interdum apud Boehmii deprehendi. Quod tam manifestum est ex scriptorum eius lectione, vt fassus tandem sit Arnoldus, medicos quosdam ^e Paracelsicos mysteria nonnulla chemica ei tradidisse, legisse quoque eum in vltimis vitae suae annis libros quosdam philosophorum, deque iis cum viris doctis contulisse. Ceterum profunditatem speculationum abditissimarum prae se ferre libros Boehmianos, quicumque demum telam vel exorsus sit, vel absoluerit, negari non potest, mira namque omnibus paginis imaginationis foecunditas proditur. Cui si accessissent iudicandi vis iusta atque solida, quae limites euaganti animo posuisset, et disciplina iustis legibus subacta, dubitandum non est,

T t t 2

quin

b) Vid. BENTHEM. in statu eccles. Holland. P. II. c. 4. p. 427.

c) ARNOLD. l. c. p. 636. WALCHIVS Introd. in Hist. controuerf. theol. P. I. c. 6. p.

639. MORHOF. Pol. T. I. L. I. c. 10. §. 23. p. 93.

d) Hos infra nominabimus.

e) BVDDVS Itagog. L. II. c. 7. p. 1369. Acta phil. Vol. I. p. 609.

quin inter praclarissima recentioris aetatis ingenia potuisset numerari. Verum ab his praefidiis eum fuisse imparatissimum, nec iudicio ad discriminandam rerum veritatem a somniis ferocientis imaginandi facultatis, fuisse usum, omnis autem doctrinae vacuum extitisse, nemo negauerit, nisi Boehmio aut animo aut doctrina suppar. Certe quaecunque fundamenta philosophiae nouae et diuinae affert, non certis et indubitatis principiis atque axiomatibus constant, non iusto veritatum nexu, non aequo et accurato systematis habitu gaudent, sed solas mentis emotae imagines, velut e tripode dicta suppeditant. Quorum demonstrationem si petieris, eodem te spiritu afflandum, eodem lumine collustrandum, id est, eadem imaginandi confusione et ineptiendi somniandique ardore corrumpendum esse clamat. Mirum itaque non est, homines ut iudicio pauperimos ita ad deliria quaeuis foecundissima imaginatione aptos, cum similem viam essent ingressi, Boehmii mysteria pro traditionibus ex diuinae sapientiae abyfso promanantibus habuisse, et hoc pacto deceptos nebulam pro Iunone fuisse amplexos. Sophistarum hoc iudicium esse oggerit Boehmii, obiiciunt asseclae, et carere hos homines, ita iudicantes spiritu diuino afflante et illustrante conqueruntur, magno supercilio affirmantes, diuinam Sophiam non nisi infantibus et simplicissimis tradi manifestarique. Ast clamoribus hic nihil efficit, sed rationum euidentium demonstratione opus esse, quilibet intelligit, qui cogitat, non contradicere et euertere rationis lumen diuinam reuelationem, licet illud multis parasangis supergressam, nec praeter vtrumque principium cognitionis humanae, quorum illud philosophiam gignit, hoc doctrinam diuiniorum, tertium et his vel contradicens vel euertens dari posse: Esse vero pestilens emanationis dogma, quod et rationis axiomata et reuelationis traditionem vehementer conuellit violatque, cardinem theosophiae Boehmianae, adeoque a Deo inspiratum esse non posse, nec velle diuinum spiritum vocibus cassis et sine mente sonis summam sapientiam edocere. Quae omnia si expendantur, consensuros nobiscum esse omnes, quotquot partium studio non ducuntur, confidimus, totam Boehmianam disciplinam esse fructum imaginationis emotae, et delirantis: quamuis haud inuiti fateamur, occurrere apud eum non pauca, quae extra systematis nexum sensumque considerata veritates continent eximias; concedamusque, eorum, quae non intelligimus, iudicium haud facile fieri posse. Non enim hoc loco de singulis eius dogmatibus obscuris sententiam dicimus, sed de generali disciplinae eius habitu, qualis ex manifestis indiciis potest dignosci. His euietis atque suppositis, nulli dubitamus asserere, nihil habere doctrinam Boehmianam, quod philosophiam referat. Extra se enim raptus et incerto atque cerebrino cognoscendi principio innixus, de rebus naturalibus et spiritualibus talia tradere ausus est, quae nec sibi constant et cohaerent, nec vel regni gratiae conditioni respondent. Quid enim series illa emanationum, principiorum, sephirarum, regnorum etc. velit,

ipfi

ipſi Boehmianae diſciplinæ alumni dicere, et negantibus vel dubitantibus demonſtrare nequeunt, ſed ad experientiam et internam illuminationem prouocant, qua nullum adeo delirum ſomnium eſt, quod non ita probari poſſit. His accedit obſcuritas nocti denſiſſimæ ſimilis, quam rerum quidem profunditas genuiſſe his hominibus videtur, ſi verum autem dicendum, ipſa horum myſteriorum vanitas peperit. Cum enim chemico- rum aenigmatum ſymbola, quæ in ſe difficillima et incertiſſimis interpretationibus obnoxia ſunt ad res diuinas ſpirituales, ipſamque diuinam eſſentiam, et intelligentias coeleſtes definiendas tranſtuliffet, quorum omnium ideas alias non habuit, quam quæ ſuppeditatae erant ab imaginandi facultate, neceſſario iſtae tenebrae ob ipſam rei et argumenti naturam obtingere debuerunt *f.* Quamuis autem hanc obſcuritatem ſuis commentariis velut ſtellis quibusdam illuſtrare quidam ſectatores contenderint, quales fuere anonymus a G. ARNOLDO operi ſuo hiſtorico infer- tus *g.*, Auctor *Hortuli Seraphici*, Franciſcus Clingius *h.* alique, fatendum tamen, poſt faces ab illis accenſas nihil plus nos videre, immo magis coe- cutire, quam antea, et ignes nonnullos erraticos pro lucidis fideribus de- prehendere. Ad quod demonſtrandum nihil aliud, praeter lectionem librorum Boehmii et ſectatorum, requiritur; cuncta enim tanta nocte premuntur, vt ipſe ARNOLDVS *i.* fateatur, metaphoras alieniſſimas et figuratam dictionem aenigmata exhibere, nec potuiſſe Boehmium, homi- nem idiotam, clare ſua atque perſpicue enunciare.

§. XXIII. Certius haec cognoscere, et iudicium adhibere ſuum Lector poſſet, ſi, quod haecenus facere conſueuimus, ipſum Boehmii ſyſtema eius oculis liceret ſubiicere. Aſt id nobis impoſſibile eſſe, candide fatemur: cum et res ipſae nulla claritate ſe deſcribi patiantur, et verba Boehmii noua, inuſitata et peregrina ſignificatione detorta Latinis vocibus commode ſatis ne- queant enarrari. Lectorem itaque Boehmianae ſapientiae noſcendae cupi- dum rogamus, vt ipſum Boehmium adeat, et imprimis *Auroram* eius conſu- lat, libellumque in quo *tria diuinae eſſentiae prin: ipia* explicuit. Illa enim obſcuriſſima eſt, et ſine hoc intelligi plane non poteſt *k.*: ipſe quoque Boehmius tractationem *de tribus Principiis* clauem et alphabethum eor- um, qui ſcriptorum ſuorum intelligentiam affectant, ob eam cauſſam appellauit *l.* Fatemur autem, in hoc quoque libello ineluctabilem regna- re obſcuritatem et difficultates inſuperabiles. Dabimus tamen nonnulla ex eo, tentabimusque vtrum Latine loquentem in ſcenam adducere Boeh- mium poſſimus, quia in hoc tractatu paulo clarius prodidit, quo tota theo- ſophia ſua tendat. Ipſe libri titulus ſolito euidentiora loquitur, promit- tit enim, *actum iri de aeterna generatione SS. Trinitatis diuinae prin- cipii*

*Doctrina
theoſophica
Boehmii.*

Ttt t 3

f.) Vol. III. p. 1564. ſeqq.

g.) Amſtelod. 1700. 8.

h.) Conf. Relat. Innoc. 1703. p. 110. ſeqq.

i.) loc. cit. p. 637.

k.) Cauſſas indicat ARNOLDVS loc. cit.

p. 635.

l.) Epiſt. XII. §. 66. p. 87.

cipii experte, et quo pacto per eam et ex ea creata sint omnia, non modo angeli et coeli cum stellis et elementis, sed et essentiae naturales omnes, et quodcumque viuit et crescit, praecipue tamen homo, ex quo creatus sit; quo modo exorta in hoc tempore sint omnia, quae iam fiunt, et quae futura tandem sint omnia. Huic igitur argumento sequentes inaedificauit assertiones.

I. Deus ipse est essentia omnium essentiarum, omnia enim ortum suum habent ex Deo ^m.

II. Cum Deus mundum, et quaecumque in eo sunt, conderet, non habuit materiam aliam, ex qua omnia faceret, nisi essentiam suam ex seipso ⁿ.

III. Spiritus actio alia non est, nisi vt se attollat, scaturiat, se moueat, seque semper generet. Et hac quidem ratione Deus est Spiritus incomprehensibilis.

IV. Tres vero generationis eius formae sunt, amarum, acerbum et feruidum.

V. Fons originalis irae et amoris ex vna scaturigine, ex vna matre est, adeoque vtrumque idem est ^o.

VI. Dicitur non potest, Deum esse ignem, acerbum, amarum et similia, multo minus, esse aquam, aërem, terram, quod vero ex eo haec facta sint, id cernimus. Nec dici potest esse in Deo mortem vel infernum, at haec inde orta esse dicendum est.

VII. Tria sunt in rerum omnium fonte et origine, ex quo exorta sunt omnia, spiritus, vita, actio, comprehensio omnis, sulphur, mercurius, sal.

VIII. Sal, anima est, siue spiritus oriundus, phur prima materia, ex qua genitus est spiritus, praesertim in acerbitate: mercurius quatuor continet species siue formas, acerbum, amarum, ignem et aquam; sal foetus est, quem illa generant, et acerbum est, adeoque caussa est, comprehensibilitatis ^p.

IX. Mercurius acerbus est, et amarus, nempe aqua sulphurea et ignea, res inter omnia terribilissima, verum id omne in spiritu, natura nempe originali, id est, in essentiarum essentia, Deo, natura principii experte, parente naturae huius mundi.

X. Animae origo ex primo Dei principio extat, et a Deo homini, principio tertio, inspirata est, nempe in foetum sidereum et elementarem; tradit autem in hoc primum principium DEI, ex quo, et in quo est, cum sit pars propria essentiae eius ^q.

XI. Ipsi quoque diaboli ex primo principio Dei sunt, illud enim primo-prima origo naturae diuinæ est, at ab altero principio excluduntur ^r.

XII. Anima, quae a Spiritu S. illuminatur, vere ingreditur diuinam naturam, videt enim in diuino lumine et intuetur alterum sanctae et diuinæ
nae

m) §. 1. n) §. 3. o) §. 5. p) §. 7. q) c. II. §. 2. r) §. 3.

nae generationis principium, nempe essentiam diuinam: Spiritus fidereus autem et elementaris, qui ex sanguinis scaturigine progreditur, non nisi matrem intuentur, ex qua progressi sunt, et in qua viuunt ^s.

XIII. In tres species siue formas (*Gestalten*) natura abit, quarum quaelibet aliam gignit, sua qualitate et natura praeditam ^t.

XIV. Fons acerbitalis originalis mater est, ex qua scaturigines aliae quinque profiliunt, generanturque, amarum, ignis, amor, limus, aqua ^u.

XV. Anima vero ex prima patris generatione originali per scaturientem spiritum, qui est Spiritus Sanctus ex patris lumine progressus, homini inspirata est. Ex quo sequitur, animam esse ipsam Dei essentiam.

XVI. In materia aeterna separatio fit aeterna, quae oritur in generatione aeterna, a quatuor anxietatibus, dum ex acerbi et amari congressu ignis gignitur, et in ignis fulmine lumen, ita tamen, vt suum cuius fonti ius et natura sua conferuetur ^x.

Non penetrabimus altius in hanc syluam densissimam, et quo longius mirus generationum et emanationum architectus progreditur, eo obscuriorem. Principia enim et fontes principii et fontibus cumulat, qualitates acerbis, amaras, acidas, dulces ponit, matrices, generationes, foetus et similia excogitat, malos fructus cerebri fomniantis. Quae omnia eo tendunt, vt scaturigines per varias classes, species, et gradus ex Deo emanantes, quibus rerum omnium essentias constare ait, describat. In quo maxime ridiculum est, quod interdum etymologia quaedam inepta, puerilis et absorta occasionem foecundissimae imaginationi Boehmii supeditet noua principia principiataque, nouos fontes, formas et naturas rerum comminiscendi, quo fieri non potuit, vt non entia imaginaria et cerebrina coaceruentur innumera. Similia quoque in *Psychologia*, siue *Quaestionibus de anima* ^y habet, in qua Quaest. I. ^z Globum philosophicum rerum omnium origines depingentem exhibet, Gnosticorum deliriis haud absimilem. Qui libellus, cum a Io. ANGELO WERDENHAGENIO Icto Helmstadiensi Latine versus sit, et frequenter occurrat, Lectorem, harum lautitiarum cupidum ad eum ablegamus. Mirum autem philosophum ipso Heraclito *σκοτεινώτερον*, eas quaestiones tetigisse, quae summos semper philosophos exercuerunt, qualis est, animae propagatio, natura, operatio. Quas ita explicat, vt vel ex hac sola Boehmii psychologia sit manifestissimum, in excludendo hoc foetu accessisse manum auxiliatricem philosophiae in scholis tum agitatae peritissimam; ad cuius terminos et definitiones ita principia Boehmiana applicata sunt, vt noua dogmata constituent. Et tamen in epilogo auctor excusationem praetendit, quod artis ignarus, verbis idiotarum magna haec mysteria inepte enuntiauerit, quamuis ita turgidus, vt haec omnem scholarum sapientiam longe superare

s) §. 4.
u) §. 11.

t) c. III. §. 9.
x) c. IV. §. 19.

y) Vt inur editione Amstelodamensi 1648. 12.
z) p. 28.

rare ostendet. Ex his vero omnibus vt tandem his nebulis Lectorem liberemus, licet satis obscura et incomprehensibilia sint, (vt solent esse, quae imaginatio lasciuiens et ratione non castigata parit) constare tamen palparique a Lectore posse putamus, systema emanatium, secundum quod Deus rerum et essentiarum fons omnis est, ex quo omnia effluerunt, caput cardinemque immo totam animam systematis Boehmiani esse, et huc omnia tendere, vt positis principiis quibusdam secundis, siue principiatis, emanationum diuersitates, modi, discrimina patescerent. Id adeo apertum, et a B. HINCKELMANNO^a tot locis scriptorum eius demonstratum est, vt prolixè probari haud sit opus. Nam non spiritus solummodo, sed omnem quoque materiam ex scaturiente Deo emanauisse, vbique tradit; sic vt non erubescat scribere in *Aurora*^b: *Totam diuinam SS. Trinitatem scaturiendo emanandoque corpus imaginemque ex se configurasse, velut Deum quendam paruum; item c: Naturas et creaturas omnes ex Dei virtute ab aeterno progrediente ortas esse.* Immo verbis satis claris obscurissimum principium emanationis omnis ita explicat^d: *SS. Trinitas immutabilis, est substantia triumphans, scaturiens, mobilis, in qua omnes virtutes sunt, vt sunt in natura. Haec enim aeterna mater naturae est, ex qua coelum, terra, sidera, elementa, angeli, diaboli, homines, animalia, et quaecunque facta sunt, originem atque essentiam acceperunt. Si quis coelum, terram, stellas, elementa et quaecunque sunt vel sub coelis vel super coelos nominat, hoc ipso totum Deum nominat, qui virtute sua ex se procedente essentiam suam ita corpoream fecit.* Quae multis quidem impudentissimum atheismi genus visa sunt, reuera autem systema emanatium aperte produnt, secundum quod Deus mundus expansus est. Non ignoramus, fuisse, qui castiores sensus his et similibus Boehmii verbis tribuant; ast eos audiendos non esse, vel haec vna ratio euincit, quia abiecto emanationis ordine et principio totum Boehmianum systema corrui. Nos Lectorem potius, si patientia gaudet hisce deliriis immorandi, hoc doctrinae aedificium cum Cabbalistico comparare iubemus^e, certi, multis, quae obscurissima in Boehmio videntur lucem affulsuram inexpectatam. Non enim principia tantum inter se conueniunt, sed et termini vocesque ex hac schola desumptae videntur. Vnum dogma de Adam Kadmon et Sephiris siue scaturiginibus lucis diuinae in eo fulgentibus et ex eo diuersis gradibus emanationibus, reuolutionibus procedentibus si cum doctrina Boehmii in *Aurora* allata confertur, rem mirifice illustrabit. Simili prorsus modo enim de Filio Dei ex Deo genito, de origine angelorum ex eo, de profluentibus ex eo spiritibus fontanis, siue Sephiris (*Quallgeister*) de reuolutione, proportionemutatione et ascensu qualitatuum in diuina natura, de tribus principiatis in diuinis,

a) In directione fundamenti Boehmiani.
b) § 26. p. 30.
c) §. 30.

d) c. IV. §. 32. 33.
e) Conf. H. MORI Iudicium de Boehmio.

uinis, et septem spiritibus naturae, de anima hominis diuina, fiderea et elementari differit. Quae si non probant, multa eum vel, qui materiam illi subministrarunt, a Cabbalisticis accepisse, id tamen euincunt, simile de eius placitis iudicium esse ferendum, eaque eodem modo intelligenda, vt illa. Nisi enim secundum significationem systematis emanatiui theosophiam Boehmianam explices, sensum prorsus nullum, lucem nullam in eius praecipis inuenies. Plura ex ipsis eius scriptis haurienda sunt, multoties editis, et vno fasce anno 1691 Amstelodami vulgatis, quibus diutius cum taedio Lectoris inhaerere non licet.

§. XXIV. Habuit Boehmius sectatores multos, vt obscura et intellectu difficilia plerumque admiratores haud paucos inueniunt. Qui tamen *Sectatores Boehmii.* cum plerumque ad theologiam, cui mysteria Boehmiana intulerunt, respexerint, non hoc loco omnes enarrari possunt, sed in annalibus ecclesiasticis producendi sunt: consuli autem debent, quos cumulauit virorum praestantissimorum CASP. SAGITTARII ^f, MATTH. CHR. PFAFFII ^{ff}, COLBERGII ^g, ARNOLDI ^h, WALCHII ⁱ aliorumque diligentia. Quamuis Paracelsi quoque et Fluddi sequaces huc trahi possint, qui seculo XVII prodierunt. Paracelso enim haud pauca debere Boehmii supra obseruauimus, a Fluddo autem non pauciora eum accepisse quorundam, et nuper demum, cel. MOSHEMII ^k coniectura fuit. Fate-mur tamen, posterius nobis non verisimile videri; eo enim tempore, quo Boehmius Auroram scripsit, libros suos vel nondum vulgauerat Fluddus, vel in Germania tamen innotescere et in manus futuri Gorlicensis peruenire non potuerunt, Boehmius quoque ante Fluddum fati functus est, et ipsa, nisi fallimur, vtriusque principia dissident. Quaecumque autem schola Boehmio affinis fuerit, illud certum, concurrisse ad factionem Boehmianam, quotquot ingenium exagitauit *ἑτερόκλιτον*, et delectauere principia vaga, et dogmata tritam viam deferentia: quos nosse omnes et in scenam adducere, esset otio lectoris atque patientia abuti. Nos paucos et celebriores tantum confiderabimus.

§. XXV. Fuit vehementer Boehmio Silesia ^l, et complures Boehmii produxit asseclas. Inter quos praecipue notandus est Balthasar Waltherus, Glogauensis, Doctor medicinae, artisque chemicae consultissimus. *Medici Boehmii parastae.* Is enim amplissime Boehmio fauisse, et, inter amicos eius primum locum obtinuisse dicitur. Memorabile est, quod de eo narrat FRANKENBERGIVS ^m, sexennio eum per Syriam, Aegyptum, Arabiam, Per-

f) Introduct. in Hist. Eccl. p. 899. SCHMIDTIVS Supplem. p. 671.
ff) Hist. lit. theol. P. II. p. 348. 364.
g) Christianism. Platonico-Hermet. P. I. p. 107.
h) loc. cit. p. 651. Descript. theol. myst. p. 592.
i) Introd. in Hist. Controu. Theol. P. I. p. 646.

k) Hist. Christ. rec. Sec. XVII. c. f. I. c. 4 §. 28.

l) p. 399.

m) Vid. WERNSDORF. Disp. de Fanaticis Silesiorum.

n) In Vita Boehmii §. 18.

Perfiam iter fecisse, iactareque solitum a Chaldaeis et Arabibus astronomicam, chemiam, magiam, cabbalam se didicisse. Qui cum domum redisset, percepta fama de Boehmii noua sapientia, ad eum Gorlicium venit, et trimestre apud eum commoratus est. Verisimilitudine ergo non destituuntur, qui contendunt, ab hoc viro Boehmium, hominem cetera *ιδίωτην*, notiones et principia Paracelsica, chemica, magica, quorum tot vestigia in eius scriptis extant, didicisse, et fortean illum quoque manus emendatrices eius scriptis admouisse. Illud sane tradit ERASMVVS FRANCISCIⁿ, nescio qua fide, Boehmium sua scripta emendanda Walthero Dresdam misisse, quo loco illi officinae chemicae, quam elector instruxerat, praeerat. Et hic ille *Mysteriophilus* est, ad cuius *Quaestiones de animae origine, essentia, natura, facultatibus et statu* respondit BOEHMIVS, vt supra dictum. Praeter hunc medicum alius quoque artis salutaris custos, Tobias Koberus familiaritate Boehmio innotuit. Is enim Gorlicii medicinam fecit, et intima familiaritate futuri Gorlicensi iunctus fuit, vt ex epistolis eius nonnullis, *Epistolis Boehmii theosophicis* insertis liquet^o. Sed et Cornelium Weifnerum et Fridericum Krausium, medicos inter familiares Boehmii fuisse, nonnullis obseruatum est. Id quod ideo notandum, vt constet, quo canali ad Boehmium opinionones, voces, termini Paracelsici, chemici, magici, profluxerint, licet artis medicae chemicaeque esset imperitus. Multum vero inter amicos Boehmius debuit Abrahamo a Franckenberg, Oelfnenfi, equiti Silesio, anno 1610 nato. Qui cum satis ingenio valeret, et eruditionis copiam possideret haud contemnendam, sectarum Christianarum diffidiis offensus totum se Boehmio tradidit, et non eius modo scriptis obtetricatus^p est, sed et secundum principia Boehmiana librum *de Fundamento sapientiae; viam veterum sapientum; triadem mysticam, et gemmam magicam* edidit, vt alia taceamus, enarrata CASP. SAGITTARIO^q. Apologiam autem pro Boehmio scripsit Io. Theodorus a Tschesch, Friderico Palatino principi, et post hunc Ioanni Christiano, duci a consiliis, de cuius itineribus, fatis et vitae historia, videndus praeter G. ARNOLDVM^r, GOTTL. WERENSDORFIVS^s. Obit post vitam vagam et exulem medio seculo XVII, apud Elbingenses in Borussia, et edita quoque HENRICI PRVNII *Introductione in notitiam scriptorum viri theosophi Iacobi Boehmii*^t, de hac factione pulchre mereri conatus est.

§. XXVI. Nemo tamen Boehmianae factionis, nomen suum magis fecit memorabile, quam QVIRINVS KVHLMANNVS, infelici tragicoque vitae exitu notissimus, cuius res prolixè narrant ARNOLDVS^r.

n) In contractis telis calumniae Leui p. 223.

o) Vid. ARNOLD. l. c. p. 652.

p) ARNOLD. Hist. Eccl. Vol. III. pag. 92.
WERENSDORF. l. c. §. 18. CALO loc. cit. c. 2. §. 3.

q) loc. cit. p. 902.

r) P. III. c. 9. p. 93.

s) loc. cit. §. 17.

t) Amstelod. 1684. 8. lingua Germ.

NOLDVS^v, WERNSDORFIUS^x, BENTHEMIUS^y, BAYLE^z, alii-
que a SAGITTARIO^a laudati. Natus in celebri Silesiae metropoli Vra-
tislaviae anno cło I O C L I I, parentibus honestis, adolescens ingenium prodi-
dit praecox, ac singulare, paradoxum et a via declinare promptum. In len-
nensi academia Themidis sacra amplexus, ab aliorum conuersatione vit-
tae singularis affectatione abhorruit. Tum ad Batauos abiit, Lugduni-
que fummos in iure honores affectans de emendando corpore iuris cogi-
tauit: morbo vero grauissimo correptus ad reformandum restituendum-
que regnum Dei animum adiecit, et vt huic animi instinctui pareret, in
Britanniam, Galliam, ipsasque ditiones imperii Turcici excurrit, male
tamen mulctatus anno cło I O C L X X X V I Vratilauiam rediit. Vbi cum
quiescere eum vel animi impotentia, vel fatorum iniquitas non fineret,
nouum iter ad Sarmatas suscepit, et in Moscouiam tandem venit, adeoque
si non impie, imprudenter tamen res suas egit, vt blasphemiae accusatus
exitiali tandem rogo anno cło I O C L X X X I X, IV. Non. Octobr. deleretur.
Hunc ad extremum furorem seduxisse imaginationis ferociam fatendum
est, si vera sunt, quae de eo narrantur. Nihil enim tam paradoxum,
vagum, absonum, quod non miris coloribus pingere auderet. Mirum
itaque non est, artem Lullianam, combinatoriam et similes nugas vehe-
menter illi placuisse, et pro Boehmio quoque eum verba fecisse, acriter-
que pro eius Θεοπνευστα dimicauisse. De quibus tamen eius somniis co-
natibusque deliria mentis aperte prodentibus, ne nimii sumus, hoc loco
plura dici non possunt, adeundus autem est, qui, quantum fatis est, dabit
D. G. MORHOFIUS^b. Verum ne inspirationis diuinae Boehmio testis
ipse inspiratus deesset, ex Anglia prodiit IOANNES PORDAGE, me-
dicinae Doctor, Leadae virginis factioni quoque addictissimus. Qui
cum diuinas reuelationes visionesque iactaret, systematis Boehmiani di-
uinitatem a Deo edoctum se esse testatus est. Quod vt noua luce collu-
straret, vulgauit *Metaphysicam veram et diuinam*, per Lothum Vische-
rum Germanico habitu postea in lucem productam^c, itemque *Sophiam*,
siue *derektionem coelestis sapientiae de mundo interno et externo*; porro
theologiam mysticam, siue arcanam mysticamque doctrinam diuinam de
inuisibilibus aeternis, nempe mundo et globo archetypo, siue mundo mun-
dorum, essentis, centris, elementis et creationibus, non rationali arte
sed cognitione intuitiua descriptam. Concedenda laus Pordagio, et ordi-
nis et claritatis paulo meliorem eum curam, quantum argumenti natura et
indoles patiuntur, habuisse, quam Boehmium, et systema theosophicum
luculentius exornasse. Ipsa tamen dogmata cum mysteriis Boehmianis
concordant, et eiusdem commatis sunt. Statuit enim: spiritum aeterni-

to. Pordage.

V V V 2

tatis

v) P. III. c. 19.

x) loc. cit.

a) l. c. p. 902.

y) Sratu Eccles. et Schol. apud Batauos P. II.

b) Polyhist. T. I. L. II. c. 5. §. 63. p. 361. seqq.

P. 344.

c) Francofurti 1715. 8. vid. Relat. Innoc. 1715.

z) Di& T. III. art. Kuhlmann, add. Relat. In-
noc. 1711. p. 755.

p. III. P F A E F. Hist. Lit. P. II. p. 322.

tatis esse essentiam essentiarum et causam causarum; Patrem esse monadem, Filium dyadem, Spiritum S. triadem; mundum primum et aeternum a Deo creatum haud esse, sed genitum exclusumque ex Deo, adeoque substantiam esse purissimam. In hoc mundo aeterno esse millies millia spirituum simplicissimorum, ab angelis diuersorum, cum hi ex formis naturae aeternae facti sint: illos enim esse purissimos, supernaturales et abstractos spiritus, exeuntes a patre, vnitatem summa fonteque spirituum: inter eos autem septem reliquis anteire. Huc autem omnem philosophiam suam reuocat ^d, ut septem illi spiritus archetypi in sophiae vnione, et hinc cum spiritu hominis aeterno resuscitato coniuncti, efficiant magum, philosophum durum, astrologum peritum, chemicum expertum, medicum honore dignum, theologum beatum, verumque Christi discipulum. Cuius sapientiae alumnos tota illa societas, quae Philadelphiensis nomen sibi arrogauit ^e, comprehendit, de quibus videndi, qui res ecclesiae superioris seculi enarrarunt ^f, vel mysticorum historiam literariam exposuerunt, G. ARNOLDVS ^g et PETRVS POIRETVS ^h. Solet etiam inter Boehmii aeternales referri IO. IACOBVS ZIMMERMANNVS, pastor ecclesiae Bietighemensis, in agro Wurtembergico, qui ob dogmata Paracelsica, Boehmiana, et similia munere exutus strenue pro causa Boehmii pugnavit, tandemque cum familia ad Batauos recessit, apud quos ipse Roterodami obiit, reliqui in Pensyluaniam transfretarunt, de cuius scriptis fatisque inter se comparandi FRIDERICVS BRECKLINGIVS ⁱ, ANDREAS CAROLVS ^k, Cl. FISCHLINVS ^l, aliique.

To. Iac. Zimmermann.

Aduersarii Boehmii.

§. XXVII. Quemadmodum amicis et sectatoribus Boehmius non caruit, ita magnus quoque eorum numerus est, qui inimicis in eum signis insurrexerunt, et fanaticismi, enthusiasmi, ipsiusque atheismi eum accusarunt. Quos enumerare eo minus opus est, quo minus plerique in hunc campum possunt adduci, eo quod theologicis armis contra illum in aciem processerint. Multos nominant ARNOLDVS ^m et PFAFFIVS ⁿ, qui consulendi. Inter hos sunt, qui praeter enthusiasmi notam atheismum Boehmio obiiciunt, eo quod Deum esse mundum expansum, exque Deo emanare omnia statuerit, sicque mundum in Deum conuerterit. Id quod tam impium visum B. VDDDEO ^o, ut Spinozismi eum reum ageret, in quo praeuentem habuit ABR. HINCKELMANNVM ^p. Recte tamen et distincte de hac accusatione statuendum est. Et ipsum quidem, quod ei obiicitur, dogma, omnia ex Deo emanare, omnium rerum essentias in Deo consistere, redire omnia in Deum, toties ingeminavit commendauitque Boehmius, ut laterem lauare cen-

d) l. c. p. 506.
 e) Vid. LAEGER, pec. Diff. de Societate Phil. adelpiensis inserta Hist. Eccl. Sec. XVII.
 f) ARNOLD: l. c. p. 652. P. IV. p. 377. WEIS-
 MANN Hist. Eccl. T. II. p. 1106.
 g) Descript. theol. myst. p. 385.
 h) Bibl. myst. select. p. 174. 176.

j) Apud ARNOLDVM l. c. P. III. p. 775.
 k) Innocentia Wurtembergica p. 50.
 l) Memor. Theol. Wurtemberg. Suppl. p. 230.
 m) l. c. p. 650.
 n) l. c. P. II. p. 361.
 o) Isagog. Bibl. theol. p. 1371.
 p) In detect. fundam. Boehm.

cenfendi fint, qui verbis eius fenfum magis commodum affingunt. Supra enim obferuat, totius fystematis Boehmiani fundamentum id effe, et fine eo confiftere non poffe. Aft qui Spinozifmum ex emanatio Systemate exculpunt, nimii funt. Ille enim vnam tantum fubftantiam certis tantummodo modificationibus diftinctam, nempe rerum vniuerfitatem, Dei loco agnofcit, hoc pofita diuinitate, res omnes ex ea emanationis lege effluxiffe ftatuit. Quo pacto licet res omnes ex effentia diuina participent, fua tamen fubftantia peculiari gaudent, et formaliter a fonte fuo differunt, fuos quoque effentiae et perfectionis gradus, et limites diuerfos habent. Et ita quidem Deus cum creatura, cauffa cum effectu non confunditur, nec emanatio fystemati atheifmus poteft obiici: aft parum leuius id errare fatendum quoque eft, cum non minus periculofum deifmum inuoluat, effentiam Dei fimpliciffimam in partes difcindat, et omnia diuinitatis particulis repleat. Quod omni fere aetate maximas veritati diuinae infidias fturxiffe, exempla tot philofophorum emanationis hypothefin admittentium comprobant. Ex quo tandem, nobis non praeuentibus Lector ipfe fenfentiam de fchola Boehmiana dicere poterit.

§. XXVIII. Longe elegantius ornatusque hanc fcenam inftituit *Io. Baptifta*
 IOANNES BAPTISTA VAN HELMONT, toparcha in Me- *Helmontius.*
 rode, Royenborch, Oorfchot, Pellines, medicus fuperiori feculo celeberrimus. Cuius vitae hiftoriam attentione dignam ne ignoraremus, ipfe cauit; duobus enim locis ^q fcriptorum fuorum rerum fuarum circumftantias defcripfit, quae diligenter inter fe comparanda, et quae Filius Francifcus Mercurius Helmontius de vitae eius exitu in literas retulit ^r adicienda funt, quod neglexiffe ARNOLDVM, WITTENIVM, REIMMANNVM ^s, qui res eius attigerunt, merito miramur. Natus eft Ioannes Baptifta Helmontius, ex antiqua generofaque profapia ^t, Bruxellis anno clō 16 LXXVII, fratrum ac fororum poftremus. Puer indolem excitatam, ingeniumque praecox, quodque tritam viam deferere auferet, demonftrauit, triennis autem calamitofiffimo Belgii tempore anno clō 16 LXXX parentem amifit, cumque filiorum poftremus effet, in ftudiis educatus eft. Quibus tanta alacritate mentisque contentione infudauit, vt annos natus feptemdecim philofophiae curfum iam abfolueret, eosque doctrinae profectus demonftraret, quibus permoti profeffores medicinae Louanienfes eum elegerunt, qui lectiones chirurgicas in collegio medicorum praelegeret. Quamquam autem fatetur, temerarie fe et incogitante egiffe, ea docere praefumens, quae non intelligeret, ad eius tamen temporis confuetudinem fe attemperauit, qua auctorum opiniones
 VVV V 3 nullo

q) In Confessione T. I. Opp. p. 9. edit. Lugd. vnde reperire WITTENIVS Memor. Med. p. 125. ARNOLDVS H. E. P. III. c. 8. p. 71. REIMMANN. Hift. liter. Germ. Vol. III. p. 437. et tum in Tumulo peftis T. II, Opp. p. 146.

r) In Praefatione Opp. parentis praemiffa.

s) Il. cc. FREHERVS Theatr. p. 1374. qui negligentiffimus hoc loco eft.

t) Arma gentilitia exhibet titulus.

nullo fere delectu habito iuuentuti proponebantur. Erat autem librorum heluo et notabilia cuncta in locos communes redegerat, ita vero diligentia eminebat, vt a paucis superaretur. Mature vero perspexit, quam longe a vera eruditione abesset, cognouitque, quam mire ab arrogantia professorum iuuenes creduli simplicesque deciperentur. Contraxit itaque se in calculum, vt suo iudicio cognosceret, qualis quantusque philosophus esset, et an ad veritatem adspirauisset. Quod examen cum candidè suscepisset, comperit se litera inflatum, et plane nudum, nisi quod artificiose altercari didicisset. Qua re ita aperti sunt Helmontii oculi, vt se nihil scire intelligeret. Et astronomiae quidem haut leuem operam impenderat, quod in argumento physico aliquid scientiae promittere sibi videretur: logicam quoque et algebram, loco oblectationis, quoties tædium lectio adduxerat, coluerat: hisque Euclidis elementa iunxerat, et *Cyclognomonicam* CORNELII GEMMAE. A quo cum Copernicum vnice commendari videret, non destiterat, donec eundem sibi familiarem fecisset. At cognitis eccentricitatibus, coelorumque gyris, cognouisse se, ait, non impenso tempore dignum fuisse, quicquid de coelis acquisiuisse praesumpsisset. Coepit itaque astronomiae quoque studium apud eum vilescere, quod parum certitudinis ac veritatis promitteret, inania vero suppeditaret quam plurima. Indignatus ergo suae ignorantiae, magistri artium titulum recusauit, cum ne vnã quidem artem secundum veritatem, sed secundum apparentiam tantum, didicisset. Hincque factum, vt omnis, quae in scholis tradi solet disciplina Helmontio per omnem vitam valde forderet, isque in illam, quocumque loco posset, inueheretur. Id quod mire quidem placuit G. ARNOLDO eandem vbique tibiam inflanti, recte autem, nisi fallimur, ex intolerabili fastu, quo praeter se atque sua omnem eruditionem Helmontius deprimat atque contemnit, et se solum sapere putat, colligitur, animi typhum eum seduxisse, vt non vanitatem tantum disciplinarum nonnullarum, sed omnem quoque eruditionis orbem fastidioso sperneret animo, ratus se ad excitandas scientias meliores a Deo esse missum. Id quod vidit notauitque in Helmontio HIERONYMVS HIRNHAYM ^{u)}, qui non ineleganter ita de eo pronuntiat: *Plures Helmontium voluerent, nisi stilo tam arroganti et supercilioso scripsisset. Imprimis enim tanquam a Deo ad reformandam philosophiam simul et medicinam, ad penurias vt vocat, scholarum caecitates et credulam ignauiam corrigendam esset vocatus ac delegatus, dicit se veritatem docere compulsus, et nouam condere philosophiam, ac omnia pene rescindere a prioribus tradita.* Sed audiendus porro de vitae suae ratione et studiorum modo Helmontius. Is ad Iesum Dei filium conuersus orauit, ipsum vocaret, quo videretur. Docebant eo tempore Louanii philosophiam Iesuitae, rege licet, proceribus et academiae doctoribus ipsoque pontifice Clemente VIII inuitis. Apud quos cum Marti-
nus

u) De Typho humani generis c. XV. p. 165. probante I. F. BVDDEO Isagog. P. I. p. 22.

nus Delrio disquisitiones magicas exponeret, huic praeceptori adhaesit: at pro messe se solas, ait, stipulas inanes rapsodiaque pauperrima collegisse, iudicio priuatum. Ad moralem itaque philosophiae partem conuersus, cuius illi sensum quandam Seneca et Epictetus iniecerant, hanc esse iudicauit, quam graui silentii iugo redimendam Pythagoras censuisset. Placuit quoque austeritas persuaso, paucis mutatis Capucinum esse Stoicum Christianum, aeternitatis quoque arrisit studium, sed rigidiorum sectam reuultu tenior. Scriptis Thomae Kempisii et Tauleri autem excitatus Dominum rogauit, ut vires daret ad amandam sectandamque veritatem nudam. Mire autem cum se per Stoicam philosophiam in perfectione Christiana profecisse crederet, ecce somnio ab ea reuocatur. Enarrabimus illud ipsis eius verbis, cum memorabile et accuratum de Stoica ethica iudicium suppeditet. *Videbar, scribit, factus bulla inanis, cuius diameter a terra in coelum usque vergeret: superne enim eminebat sarcophagus, inferne vero loco terrae abyssus erat obscuritatis: horruum immensum, simulque excidi extra omnem rerum, meique notitiam. Ad me vero rediens, intellexi unico conceptu, quod in Christo Iesu viuimus; mouemur et sumus, quodque nemo vel nomen Iesu ad salutem dicere, sine peculiari gratia Dei possit; quod continue orandum sit, et ne nos inducas in tentationem. Datus est mihi nimirum intellectus, quod sine peculiari gratia, ad quaslibet actiones, non nisi peccatum nos expectet. Quo conspecto, et saporabiliter cognito, admiratus sum priores meas ignorantias, et cognoui, quod Stoicismus me, inanem, et tumidam belluam; inter abyssum inferni et mortis imminentis necessitatem detineret. Cognoui, inquam, hoc studio, specie mediocritatis fieri me arrogantissimum, quasi libertatis arbitrio fretus, gratiae diuinae renunciarem, ac quasi, quae vellemus, per nosmet ipsos efficeremus. Absit tale nefas, dixi: quapropter istam blasphemiam paganismus quidem indulgendam, at Christianum dedecere censui, adeoque philosophiam Stoicam hoc titulo odibilem censui.* Qui locus eo magis memorabilis esse videtur, quo clarius docet, quid nocumenti afferant *μετέωρα* moralia, et praecepta superba humanae sapientiae, et quo elegantius eos sobrie in argumento morali versari iubet, quibus austeritas philosophiae et virtutis Stoicae etiam in doctrina Christianorum morali est commendatissima, et qui supra humanae naturae conditionem sapiunt. Quales sibi visos esse Taulerum et Kempisium Helmontius haud obscure innuit, quo iure, quae iniuria? Christianis doctoribus definiendum relinquimus. Horum itaque Helmontius pertaesus, ad leuandum lectionis taedium, animum ad herbarum cognitionem aduertit, et Matthioli atque Dioscoridis libros euoluit, qui cum nec usum certum, nec effectuum stabilem causam exponerent, ipsi quoque nauseanti Helmontii animo euiluerunt. Idem sibi in Galeno et Auicenna accidisse fatetur, cum ex eorum lectione didicisset, veram medicinam non ex hominum libris, sed a Deo esse percipiendam. *Medicae artis*

artis incertitudine delusus, ad populorum mores, principum placita, iusque atque leges animum traducere cupiens, miris omnia fluctibus iactari vidit, et tam difficilem aliorum gubernationem, ut suae vix sufficeret. Animi tamen inclinatione propendens in rerum naturalium placidissimam cognitionem, medendi institutiones apud veteres Graecos et Arabes, et apud recentiores obuios legit, examinavit, et notabiliora per locos communes annotavit. At relegendi omnem thesauri collecti copiam, suae se egestatis puduisse, infumtisque laboris piguisse ait. Idem illi accidit, cum medicum artis salutaris praxin facientem comitaretur; nec enim certi quicquam se de morbis statuere nouisse, ait, et regulas medicorum fallacissimas deprehendisse. Conuersus itaque ad preces, doluit, primum se, renitentibus suis ad incertissimam vanamque medendi artem animum adiecisse, rogauitque Deum, ad eam vocationem se duceret, quae ipsi placeret, obsecurum se pro possibili, quocumque vocaret. Haereditate vero inter viuos distributa, et ex parte forori inscripta, cum se vbiq̄ frustra et inutiliter egisse deprehenderet, medicinam deserere et peregre proficisci statuit, excitatus somnio quodam, quo totum vniuersum, tanquam informe aliquod chaos et merum nihil vidit, addita voce, monente, ut, cum omnia nihil sint, apud Deum veram sapientiam quaereret. Iter ingressus, quo magis medicinam detestabatur, ac velut imposturam a se abiiciebat, eo maior illi se suppeditabat medendi occasio. Nempe ab homine idiota quodam, qui se illi sociauerat, pyrotechniae, id est, chemiae quaedam manualia discebat, et ut erat acumine praeditus, mox penetrale quorundam corporum per ignem inspexit, comprehenditque multorum separationes in libris nondum traditas, quo pacto valde creuit discendi auiditas. Comparata vero supellectile chemica, abdicauit libros omnes, sensitque, ut scribit ipse, se per ignem plus proficere, in conceptis orando acquisitis, quam libris quibuslibet, tantum semper cuculi eundem canentibus. Ita factus philosophus per ignem, quo nomine se ipse appellare solebat, totus in hanc artem incubuit, nec obstaculis, quae innumera apparebant, absterreri se passus est, nec laborem, aetatem, vigilias, nummorum dispendia pertimuit. Neque symposia, neque Venus ullam ei horam subtraxerunt, quo minus totus dies noctesque huic operae inuigilaret. Ut vero diuinae benevolentiae successus fauentiores experiretur, pauperes et mediocris fortunae homines lubens sine mercede sanauit, tanta pertinacia, ut eum confessionarius, quem vocant, cogere cuiusuis offerentis pecuniam admittere, ne fecus faciendo fores illis praeccluderet, qui pudore praepediti non auderent auxilium eius ulterius inuocare, iuberetque ea, quae medendo acquisuisset, inter pauperes distribuere. Auaritiae tamen furculum in diuitum sanationibus non sine pugna euellere se potuisse fatetur, eamque ob causam Deum implorauisse, eum autem media ipsi praescidisse, ita, ut licet in aula Rudolphi imperatoris amplae fortunae illi promitterentur, ea res in vanum abiret. Aliter autem

autem ipsi prospexit diuina prouidentia, vxorem enim piam atque nobilem ei dedit, cum qua Viluordiam se subduxit et totum se arti chemicae, (pyrotechniam vocat) immolauit, pauperumque calamitatibus subuenit. Quod facile ab eo fieri potuit, cum ex vxoris haereditate amplissima ad eum facultates accessissent, licet non nisi litibus intercedentibus earum possessionem recuperauisset. Conqueritur autem praepotentes ad infamiam et occultam necem sub pietatis inuolucro eum fuisse persecutos ^x. Nec a vero absimile, cum sine mercede curationes institueret, multos ad eum concurrisse, morborum remedia implorantes, at, annon arrogantius scripserit: *Se quotannis aliquot myriades infirmorum sanare suis remediis non desistere, nec proinde minui sua pharmaca*, Lectori expendendum relinquimus. Ita vero et arti et proximo feruens mortem sibi acciuit ^y. Ab aegrotis enim aliquando in nebula gelida domum reuersus, pleuritidem sibi contraxit, suis tamen medicaminibus incolumem se restituit. Sensit tamen imbecillitatem vitae viriumque ex febris recrudescentis insultu, adeo vt pridie exitus sui erectus adhuc amico Parisios scriberet, conicere se, non ultra viginti quatuor horarum spatium, vitam suppetiturum. Id quod factum; ereptus enim est rebus mortalium III. Cal. Ian. anno clo Iocxliv. Ex qua narratione filii liquet, falsum esse PATINVM ^z asserentem, Helmontium, qui venaesectionem improbat, cum pleuritide infestaretur, ea neglecta phreneticum obiisse. Magnas fuisse Helmontio patri ingenii dotes, acumen insolitum, experientiam multam, nemo negauerit, qui res eius nouit, nec aduersarii hanc ei gloriam denegare audent: communis autem medentium plausus multifariam eius eruditionem extulit ^a. Qui si parcius veteres castigasset, si a satyra scribenda et inuectiuis in alios, partes suas non sequentes abstinuisset, si modestius sua laudasset, longe maiorem famam ab omnibus retulisset. Inerat enim ei vis ingenii acerrima, et artis chemicae peritia singularis, nec a literarum ornatu destituebatur, ea vero felicitate medendi fruebatur, vt miraculosas curationes instituisse dicatur illis, qui hominem nouerant. Id quod agnouerunt viri docti, etiam ex medicorum filiis, qui licet haud pauca in eo reprehenderint, eum tamen ob doctrinam atque experientiam mirifice extulerunt, et Verulamio, Boyleo, Galilaeo, Cartesio aliisque seculi XVII heroibus iunxerunt ^b, quorum loca, ne nimii simus, hic non adducimus, legi autem apud THOM. POPE-PLOUNTIVM ^c et G. ARNOLDVM ^d possunt. Maxime vero inter laudes eius extollitur, quod arcani *χευσοποιου* particeps fuerit, id quod tot viri docti asserue-

x) Multa de sua constantia in contemnendis persecutionum imbribus ab academiis excitatis gloriatur, de Lithiasi c. 8. §. 2. T. II. Opp. p. 45.

y) Filius in Praef.
z) Lettr. III. p. 12.

a) THOM. BARTHOLIN. Epist. med. cent. IV. Ep. 73. p. 429.

b) RAPIN Reflexions sur la philosophie p. 54.

c) Cenf. cel. auct. p. 955.

d) loc. cit.

asseruerunt, vt crederet *BVDDEVS* ^e, Helmontium, licet lapidis parandi mysterium non intellexerit, puluerem tamen hunc effectum producentem, habuisse. Hanc vero artis suae felicitatem liquori Alcahesti adscripsit Helmontius. Quem primaevum illud principium esse putat, ex quo omnia orta sint, et sal summum esse praedicat, ignem et aquam, cunctaque ait corpora penetrare, et subtilia reddere atque transmutare, separare lumen a vegetabili, hocque in distillabilem succum mutare, carbonem in liquores diaphanos vertere, et sophiae processu parari posse. Quae quamvis satis certe visa sint Helmontianis sectatoribus, valde tamen suspecta sunt *D. G. MORHOFIO* ^f, eo quod liquor ille nemini mortalium, qui cognitus quidem sit, fuerit ostensus, immo ne ipsi quidem filio Francisco Mercurio, vnquam visus sit: ignotus autem fuerit veterum scholae chemicae, primusque memoratus Paracelso, ita tamen, vt si rem ipsam consideres, repugnare omnino rerum naturae videatur. Vnde illorum sententiae accedit, qui hoc sophisma putant medicum, quo novae doctrinae suae gratiam aliquam conciliare voluerint, tam Paracelsus quam Helmontius, longe isto speciosior in adstruendis liquoris sui Alcahestici dotibus. Qua de re medicorum filiis iudicium relinquimus. Quanquam autem minime proletaria eruditionis copia et lectione haud contemnenda abundabat, adeo tamen omnem, quae in scholis addiscitur doctrinam contemnebat, vt ne conuiciis quidem parceret, magnoque supercilio omnia despiceret, quae non diuina quaedam illi philosophia suggessisset. Inde factum, vt nouum sibi systema tum philosophico-medicum tum theologicum effingeret, quod nouis paradoxis, et insolitis dogmatibus scateat. In eo multa quidem a Paracelso accepit, eum tamen in haud paucis deseruit, ratus, vidisse eum multa, at in ipsa naturae adyta non fuisse admissum. Singularia autem et inaudita cum sequeretur, mirum haud est, innumeras eum contradictiones fuisse passum, et imprimis medicos plerosque eius hypothesebus fuisse offensos ^g. Ita v. g. ferre non potuerunt, damnari ab eo venaesectiones ^h, tribuique inter viscera duumviratum ⁱ ventriculo et lieni. Vt alia taceamus medicis ignota et suspecta, Helmontio vero laudatissima, de quibus videtis *REIMMANNVM* ^j. Eundem se in theologia praestitit, licet enim totus pietatem spiraret, vetera tamen illi omnia forduerunt, et ne doctrinam quidem Christianam ita probavit, vt non nouum illi vultum effingeret: de quibus tamen eius placitis hoc loco plura dicere nihil attinet; enumerat autem ea *E. D. COLBERGIUS* ^k, qui adeundus, et comparandus cum *G. ARNOLDO* ^l. Quo tamen facile conce-

e) *Diff. an Alchymistae in Rep. sint tolerandi* §. 14.

f) *Polyhist. T. II. L. II. P. I. c. 10. §. 2. p. 201.*

g) Vid. *BARTHOLIN. de Pulmon. sect. III. p. 20. filius Cent. I. Epp. med. 79. p. 311. P. AMMANN. Medicina crit. Praef. p. 8.*

h) *Io. MAVRIT. HOFMANN. de Venae- sect. necessit. th. 30. 37.*

i) *CONRING. Introd. in art. med. c. II. §. 23. SCHELHAMMER ad h. l.*

j) *loc. cit.*

k) *Christ. Plat. Herm. P. I. p. 197. 201. add. FECHT. Noct. Christ. p. 926.*

l) *loc. cit.*

concedimus, verum esse, quod de Helmontio narrat Io. CARAMVEL LOBKOWITZ ^m his verbis: *Noui hominem, fuit pius, doctus et celebris: Galeni et Aristotelis iuratus hostis, sub quo aegri non laborabant diu, nam secunda aut tertia die carebant vita aut morbo. Vocabatur praecipue ad illos, qui ab aliis medicis deserebantur, e quibus non paucos restituit, vel freudentibus illis, a quibus fuerant condemnati.* Nam nec nostra aetate desunt, qui Helmontianis medicaminibus mirificas virtutes tribuunt ⁿ. Collegit scripta Helmontii filius Franciscus Mercurius, quae diuersis locis prodire ^o, Germanico quoque habitu, curata ab amico filii et Helmontianae disciplinae admiratore CHRISTIANO KNORRIO A ROSENROTH ^p.

§. XXIX. Helmontiana physiologia tota, vt omnis eius disciplina, *Physiologia Helmontii patris.* paradoxa est, paucis autem thesibus vix comprehendi potest, et lectorem poscit valde attentum, ob rerum difficultatem, et dictionis obscuritatem. Vidit id ipse Helmontius, et excusauit, timens ne taedium lectori suboriat, si forte noua atque paradoxa infestent magis, quam vera oblectent. Ne tamen abeamus ἀσύμβολοι praecipua Helmontianae physicae dogmata paucis, qua licet breuitate enarrabimus. Statuit autem ita:

I. Omnis causa efficiens physica, non est externa, sed interna, essentialis, in natura ^q.

II. Constitutum, efficienter instituens, causans intrinsece, perfectiue atque per se est archeus.

III. Omne corpus naturale non alia requirit, quam corporea initia, plerumque mutationi ac vicissitudini dierum obnoxia, non autem natura constat hyle indefinita, ac impossibili, nec priuatione.

IV. Sunt itaque causae rerum tantum duae, vna efficiens, altera materialis.

V. Res singulae in natura succum aliquem genericum desiderant pro materia, ac denique feminine, efficiens, dispositiuum, dirigens principium internum generationis, ex harum duarum causarum connexionem defumenda est definitio.

VI. Materia ex qua, aqua est, initium autem per quod, fermentum feminine dispositiuum, vnde mox producitur semen in materia.

VII. Materia acquisito semine, fit eo ipso vita siue materia illius entis media, discurrens in rei vtriusque periodum, siue materiam vltimam.

VIII. Est autem fermentum, ens creatum, formale quod neque substantia, neque accidens, sed neutrum, per modum lucis, ignis, magnalis, formae

Xxx x 2

m) In Catalogo operum apud DE VISCH Bibl. Ordin. Cisterciens. p. 187.

n) Pertinet huc Io. HENR. COHAYSEN Archeus febrium faber, Amst. 1731. itemque Helmontius ecstasticus, siue visa medicaminum pote-

tas ab Helmontio somnante. Vid. Journal literaire T. XVII. P. I.

o) Amstelod. 1648. 1652. 4. Venet. 1651. f. Lugd. 1667. f. qua nos vtimur.

p) Vid. MERCKLINI Lind. renou. p. 558.

q) Opp. T. I. p. II. seqq.

formarum etc. conditum a mundi principio in locis suae monarchiae, vt femina praeparet, excitet et praecedat.

IX. Haec fermenta dona et radices sunt a creatore domino stabilitae in saeculorum consummationem continua propagatione sufficientes, atque durabiles, quae ex aqua femina sibi propria excitent atque faciant.

X. Inest locis ordo quidam diuinitus inditus ratio quaedam et radix immutabilis producendi statutos quosdam effectus siue fructus ^r.

XI. Aqua est vnica rerum causa materialis, quatenus initii naturam in se habet, in modo, puritate, simplicitate ac progressu initiandi, prout et in termino dissolutionis, ad quem cuncta corpora per materiae vltimae reductionem redeunt ^s.

XII. Ignis non ad generationem, sed ad destructionem datus est, nec eius origo feminalis est, sed peculiaris, estque res inter creata singularis vna et impar.

XIII. Causarum efficientium in natura aliae sunt efficienter efficientes, aliae effectiue: prioris classis sunt ipsa femina, horumque dispensatores spiritus; posterioris sunt ipsa hospitia atque organa feminum proxima, qualia sunt fermenta externa materiae dispositiua, in alteritatem transmigrationses.

XIV. Omne agentis naturalis consilium non alio fine agit, quam vt disponat materiam sibi substratam ad scopos sibi cognitos saltem determinatos pro generatione.

XV. Singula vtut dura et opaca tamen ante sui istam soliditatem claudunt in se auram, quae ante generationem femini haecenus foecundo internam futuram generationem adumbrat, et generatum ad finem vsque scenae comitatur. Et haec causa efficiens interna archeus vocatur ^t.

XVI. Constat archeus ex connexione vitalis aurae velut materiae, cum imagine seminali, quae est interior nucleus spiritualis, foecunditatem feminis continens: semen visibile autem huius tantum est filiqua.

XVII. Archeus generationis faber ac rector se ipsum vestit statim corporali amictu: in animatis enim perambulat sui feminis latebras omnes ac recessus, incipitque materiam transformare iuxta imaginis sui entelechiam; praefes demum manet curator rectorque internus finium in obitum vsque ^u.

XVIII. Omnis conclusio opinionem duntaxat inducit, non demonstrationem.

XIX. Necessario in nobis praeeexistit cognitio conformitatis terminorum in syllogismo ante conclusionem, adeo vt in generali praesciuerim id, quod in conclusione demonstratur, et tantum in apricum producitur.

XX. Co-

r) p. 23. seq.

s) Notum, Thaletem hanc sententiam primum

affirmauisse, conf. MORHOF. Polyhist. T. II. p. 362. 401.

t) p. 25.

u) p. 26.

XX. Cognitio quam per demonstrationem haurimus, iam prius in nobis erat, et tantum per syllogismum fit paulo distinctior, sed tamen remanet, ut ante, dubio annexa, quia conclusio sequitur debiliorem partem praemissarum.

XXI. Cum scientia lateat sub cinere in intellectu, hic potest eum discutere, nec opus ad hoc habet modis et formis syllogisticis.

XXII. In praemissis non clauditur necessario conclusionis cognitio.

XXIII. Syllogismus non potest inuenire scientias, sed eas tantum clariores facit.

XXIV. Verae scientiae sunt indemonstrabiles, id est, non possunt proficisci a demonstratione.

XXV. Logica inuentio mera est resumtio eius, quod prius erat scitum.

XXVI. Logicae ergo usus est tantum, ut docens queat suam opinionem imprimere distincte in audiente, et ut audiens per connexionem reminiscentiam excitet.

XXVII. Physica Aristotelis et Galeni ignara est, sed quaerenda sunt praecepta solidiora.

XXVIII. Initio rerum coelum, terra et aqua omnium corporum deinceps nascendorum materia creata est: aqua autem in coelo continebatur, quod auram simul complectitur *.

XXIX. Ignis ex elementorum numero relegandus est, nusquam enim creatus legitur.

XXX. Terra non est pars mixti, nec mater corporum sed matrix.

XXXI. Aqua et aer nihil quicquam aliud in se conuertunt.

XXXII. Terra initio fuit continua et indiuisa et vnico fonte irrigabatur: in diluuiio demum in varias sectiones hifcebat y.

XXXIII. Aer et aqua inter se nunquam permutantur.

XXXIV. Globus ex terra et aqua compositus, rotundus quidem est, ab ortu per occasum in ortum, sed teres siue oualis figurae.

XXXV. Inter initia physica gas et blas, veteribus incognita, necessario obtinent. Gas exhalatio aquae est, a frigore Mercurii eleuata, magis magisque subtilis reddita exsiccante sulphure z. Blas autem est motus localis et alteratiuus stellarum a. Et haec duo initia meteororum sunt.

XXXVI. Datur vacuum in aere, ex demonstratione mechanica per ignem.

XXXVII. Aeris porositates, utcumque sint actualiter omni materia expertes, habent nihilominus in se ens creatum, reale, non locum nudum, sed quod est inter materiam et spiritum incorporeum plane medium, adeoque nec substantia nec accidens, sed neutrum: idque magnale vocatur.

XXXVIII. Magnale non quidem lux est, sed forma quaedam assistens aeri, eiusque velut socia et connubio certo coniugalis.

XXXIX. Corpora, quae mista dicuntur, solius aquae fructus materialiter

Xxx x 3

x) pag. 32.

y) p. 35.

z) p. 46.

a) p. 50.

liter sunt, nec alio elemento opus habent. In solam enim aquam inspidam, sublato femine mercurius ille resoluitur.

XL. Concretorum corporum femina partes similes in sal, sulphur, et mercurium remigrant, et in iis pro illorum exigentia latent, non tamen sensu Paracelsico.

XLI. Nulla rerum feminalis vicissitudo fit citra fermentum, quod massam femine impraegnat ^b.

XLII. Sunt autem duplicia fermenta in natura, vnum quidem in se continet auram fluxibilem, archeum feminalem, qui suo fluxu in animam viuentem adspirat; alterum vero solum continet initium motus siue generationis rei in rem.

XLIII. Ille, qui res omnes ex nihilo fecit, hodie quoque cunctorum viam, originem, vitam, et perfectionem creat, licet causae secundae operentur velut partiales ^c: hinc formae ex nihilo a Deo creantur.

XLIV. Deus est vera, perfecta et actualiter omnis omnium essentia, esse autem, quod res habent est entis, non autem Deus ^d.

XLV. Initio generationis archeus nondum est luminosus, sed est aura, in quam forma, vita vel anima sensitua generantis parumper nituit, donec sufficienter sui fulgoris sigillum aliquod umbratile impressisset ^e.

XLVI. Aura haec, auida splendoris sensati in generante semel ac umbratiler in se concepti, intendit via omni sibi possibili, corpus organizare, ad receptionem illius luminis et actionum ab illo lumine dependentium.

XLVII. Huc ergo anhelans desiderando, se ipsum magis magisque accendit, curritque perfectissime, vt suscipiat istud lumen formam siue vitam. Quam tandem non aliunde acquirit, quam ab eo, qui vita est, veritas ac lumen vitale: sicque formas accipit a patre luminum, postquam plene est fructus suis muniis. Et sic Christiana philosophia dicitur.

XLVIII. Archeus iam conceptus vbique vitae custos, et transmutationum promotor manet, eiusque mutationem illico vitae suae mutatio a prima ad vltimam sequitur ^f.

XLIX. Consonant quidem archei, quatenus vitales splendorem aliquem possident: attamen non se mutuo recipiunt, ne illorum turbetur regimen et ordo.

L. Vicissitudo in natura non ex materiae appetitu, sed ex potestate efficientis Vulcani est ^g.

LI. Corruptio est dispositio quaedam materiae, a fatiscente rectore Vulcano derelictae, adeoque non priuatio est, sed causis constat posituius.

LII. Fermenta aliena praeficiuntur corruptionibus cunctis perque fermentorum alteritates omnis inchoat corruptio ad gradum sensim ac fastigium ascendit, ac tandem adepta periodum terminatur. Alia enim distillato naturae balsamo pereunt, alia non nisi prius excitata putredine.

LIII.

b) pag. 69. seqq. c) p. 81. d) p. 85. e) p. 87. f) p. 93. g) p. 95.

LIII. Natura nescit, nec admittit suo voto contraria ^b.

LIV. Duplex blas est in homine, vnum, quod naturali motu, alterum vero voluntarium, quod per internum velle sibi motor existit. Hoc primum mouens voluntas est ⁱ.

LV. Calor efficienter non digerit, sed tantum excitatiue, adeoque non est proprium digestionis organum, sed fermentum stomachicum ^k.

LVI. Timor domini initium, finis vltimus sapientiae autem caritas ^l.

LVII. Anima nequit se ipsam apprehendere per rationem, neque per imagines. Veritas essentiae enim, et veritas intellectus se penetrant in vnitatem et identitate, ideoque intellectus res immortalis est.

LVIII. Cum luminum vitalium sint plura genera, lumen mentis est substantia spiritualis, vitalis et luminosa creatura ^m.

LIX. Qui identitatem nostram cum Deo immenso fingunt, aut nos partem illius totius dicunt, athei sunt.

LX. Intellectus habet sibi coequaliter atque substantialiter colligatam et vnitam voluntatem intellectiuam, non quidem quae sit potestas vel accidens, sed ipsum lumen intellectuale, substantia spiritualis essentia simplex indiuisa, ab intellectu separata per suppositionalitatem sui esse, incomprehensibili modo et non in essentia ⁿ.

LXI. In mente pariter tertium est amor, seu desiderium amandi et complacendi, illis aequale, et simplex in vnitatem substantiae. Non autem ille amor est actus quidam voluntatis, sed procedit simul ab intellectu et voluntate substantialibus tanquam distinctus et gloriosus actus.

LXII. Mens est actus vnus purus simplex, formalis homogeneus, indiuisus et immortalis, in quo proxime Dei imago incomprehensibilis, incomprehensibiliter essentialiterque consistit, mentemque format, adeo vt in ista imagine omnes potestates nedum deponant naturam attributorum, verum suas suppositionalitates colligant in vnitatem indistinctam.

LXIII. Intellectus est ita lux mentis, vt ipsa mens sit intellectus merus, lucidus, adeoque a corpore separata videt et sine cerebro intelligit.

LXIV. In corpore intellectus corporalibus organibus obligatus et per suam sedem animae sensitivae in profundum corruptae naturae demersus vim qualificatiuam assumit, quae imaginatio dicitur.

LXV. Imaginatio non habet species intellectiuas, quas non haufit ab obiectis sensibilibus.

LXVI. Ideo vis intellectiua, quae cum animae sensitivae functione phantastica concurrat, sequitur organi indolem, atque vitae sensitivae arbitrium ^o.

LXVII. Ordinaria fabrica discursuum est circa os stomachi anima enim cogitat in praecordiis.

LXVIII. In cerebro est sedes memoriae, ab anima impressa.

LXIX.

h) p. 100. i) p. 112. k) p. 124. l) p. 164. m) p. 165. n) 167. o) p. 171.

LXIX. Intellectus est de essentia animae, voluntas et memoria sunt facultates caducae et vitae sensitivae.

LXX. Intellectus radiat luminaliter in caput, medio tamen corporalis connexionis, per spiritum aëreum.

LXXI. Intellectio orta per inventionem atque iudicium fit in cerebro per affluxum radii e praecordiis ^p.

LXXII. Nempe sedes animae est in stomacho, praesertim eius orificio, tanquam centrali puncto atque radice ^q.

LXXIII. Quia mens proxima diuinitatis imago est, ideo nihil proprie principaliter atque intime cogitat, contemplaturque, nisi primam illam unitatem, et reliqua cuncta propter eandem: quamdiu autem quippiam cogitatur, quod sensibus vel ratione percipi potest, nondum est pura abstractaque mentis notio ^r.

LXXIV. Modus autem eo perueniendi est procul remotus, propter omnimodam abstractionem et proscriptionem omnium rerum creatarum, immo et increati considerationem: fit autem per abnegationem ex sequestratione progredientem, usque ad omnem mentis actiuitatem, quae nempe proin excludit mentis omnem cogitationem et contemplationem, expectatque superne influum lumen gratuitum, nihil agendo, sed tantum tolerando post exhaustam omnem egoitatem ^s.

LXXV. Non propinquius agendo scanditur ad supereminentem solius mentis et abstractam lucis idealis denudationem, quam per orationem silentii in spiritu, in quo deliciae Dei sunt adorari.

LXXVI. Vt autem exercitia prodant quidditatem mentis, id potentius non aliunde haberi potest, quam ab exercitiis spiritualibus, quibus ipsa mens sese extricata connexis conceptibus rerum creatarum, cognitarumque sensuum ministerio.

LXXVII. Desiderium optatusque animae, qui est absque omni egoitate in anima amorosa feruenter desiderante, fit per liquationem mentis desiderantis in amore Dei: vnde dependet totalis resignatio sui totius, quod Deo offert, quo excluduntur omnes cogitationes praeter nudum amoris optatum.

Haec ex innumeris, quae coaceruat Helmontius ipsis eius verbis barbariem haud raro prodentibus selegimus, ut de summa philosophiae eius, cum rationalis tum naturalis, tum moralis Lectori constaret. Quae licet theosophicum aliquod systema prae se ferunt, ut ex ultimis assertionibus totaque de mente humana doctrina luculenter patet, scholarum tamen methodum propius seruant, eosdemque vultus exprimunt. Nec errabimus magnopere a vero, affirmaturi. Helmontium licet magno Scholasticae et Galenicae sectae odio duceretur, attamen philosophiam nobis scholasticam nouo habitu indutam in scenam reduxisse. Certe, eadem dicendi barbaries, eadem notionum nihili, vagarum, et sensu carentium figmenta, ea-

p) pag. 182.

q) p. 176.

r) p. 190.

s) p. 194.

ta, eadem distinctionum inanum diligentia, eadem disputandi licentia, et quae alia Scholasticae philosophiae vitia sunt, in Helmontianis philosophematis vbique reperiuntur. Et licet ad experientiam multoties pro-uocet, nec negandum sit, multa eum ignis beneficio detexisse latentia, infeliciter tamen plerumque et ἀνακολούθως ex iis dogmata deriuat. Maxime vero in Helmontio reprehendendum est, quod ingenio vehementer luxurianti et nonnunquam deliranti totam suam philosophiam inaedificauerit. Cuius manifesta indicia sunt, quod ex somniis animo, post meditationes profundas oblato et ecstasibus, quas se passum esse dicit, principia sua philosophica desumeret; totam autem psychologiam suam statui animi ex gustato Napello deliranti eiusque experientiae inaedificauerit. Quis enim quaeſo a delirante, et suo regimine orbato cerebro sanum aliquid expectauerit? Reliqua, si pauca quaedam experientia magistra asserta excipias, studium contradicendi scholarum placitis auctori dictauit, quae tamen suppositionalitatibus, quidditatibus, haecceitatibus, egoismis et similibus scholasticorum laruis ipse quoque incrustat. Studium autem nouitatis dum ad abstractas et cerebrinas notiones eum adduxit, huiusmodi principia excogitauit, quae nullibi nisi in febricitantis Helmontii ingenio inueniuntur, qualia sunt Gas et Blas eius, quibus tamen inuentionibus mire gaudet, licet nec perspicuitatem gignant, nec solidi quid dicant, nec distinctam notionem faciant. Cuius generis quoque archeus luminosus Helmontii est, quem tamen tot viri docti adamarunt, nempe quod facilius licet incertis, obscurisque principiis admissis, ignorantiam tegere, et de ignotis multa garrere. Qui autem accuratam ratiocinationis seriem postulat, sitiens abibat ab Helmontio, apud quem innumera falsorum ratiociniorum genera sunt, quae satis probant, ipsum accuratis et perspicuis distinctisque rerum, quas afferebat, notionibus non fuisse usum. Quae nobis monentibus, sufficiunt, vt sententiam Lector ferre queat, quo loco habenda sit Helmontiana sapientia.

§. XXX. Patrem non imitatus modo est, sed coniecturis assertisque paradoxis superauit, eruditione non fuit inferior, filius FRANCISCVS Fr. Mercu- MERCVRIVS HELMONTIVS, philosophus per vnum in quo vius Helmon- omnia, eremita peregrinans. Hoc enim epitheto ipse vsus est, vt chara- tius.cterem philosophi eo certius dignoscas. Natus est anno cdo lccc xviii parentique et philosophanti et naturae recessus igne tentanti gnauus adstitit, eadem autem theosophicae doctrinae principia theologica, philosophica et medica asseruit, in haud paucis longius progressus est. Paternarum curationum felicitate vero, et arcanorum chemicorum notitia magnam famae celebritatem nactus est, suntque qui tradant, artis χημικοποιου non notitiam modo sed facilem quoque usum habuisse, eiusque specimina in aula

d) p. 170.

u) Conf. STORLIUS Introd. in hist. liter. P. I. c. 2. §. 8. p. 79.

Hist. philos. Tom. IV.

la imperatoris ostendisse. Quod vtrum verum sit, hic disquiri non potest, eo quod testium fides examinanda sit, quod huc non pertinet. Et magna quidem ingenii extraordinarii vi et foecunditate gauisum esse Helmontium filium, omnino fatendum est, vnde illa nominis celebritas extitit, quamne summi quidem viri illi denegant *. Accessit linguae Hebraicae insolita cognitio per arcanos quoque libros Iudaeorum volutata, vnde factum, vt Cabbalisticae philosophiae maximum pretium statuerit, et Cabbalae denudatae editionem consilio et re cum Knorrio admodum iuuerit. De qua re cum *Tomo tertio* quaedam iam dixerimus, ea repetere hoc loco nolumus. Non mirum autem Cabbalisticam philosophiam Helmontium deperiisse, eam enim cum theosophica mire conuenire, ex supra dictis est manifestissimum, facileque illi intelligent, qui ideam metaphysicae Cabbalisticae Helmontianae, a nobis *Tomo tertio* enarratam attento considerauerint animo, et cum theosophicis placitis comparauerint. Ea vero eruditio Cabbalistica valde eum commendauit principi Palatino Solisbaciensi, qui his potissimum cupediis delectabatur, et Knorrii atque Helmontii conatus valde adiuuabat. Ex aula Palatina autem Amstelodamum, indeque Berolinum secessit, ibique anno 1691 obiit. Animi vero temperamento gaudebat atra bile referto subtristi et feuro, quod cum imaginationis foecundissimae feruore accenderetur, ad singularia, paradoxa insolita quaeuis dilabebatur. Non id ignorauit Helmontius, qui in his paradoxis haud exiguam sapientiae partem repositam esse censebat. Id quod prodidit editis *Dissertationibus paradoxicis de Macrocosmo et microcosmo, et vtriusque vnione, in quibus de sole, luna, stellisque earumque influxu et operatione, deque hominibus, brutis, mineralibus, lapidibus* etc. profunda multa afferuntur, vt ex dicendis constabit. Nec luculentius forte huius characteris ingenii Helmontiani testimonium est, quam *Delineatio alphabeti vere naturalis Hebraici Solisbaci anno 1691 edita* ^z, in qua alphabeti Hebraici signa, significationem, mysteria, et tandem quid non? in homine mira imaginandi felicitate inuenit. Quibus an in omni philosophiae et literarum historia leuius quid inueniatur, dubii haeremus. Ipsa sane inextricabilis obscuritas viri, tantam meditationum profunditatem sectantis, vt atra ipse nocte se cingeret, fatis dicta probat, ac omnino probandum est, iudicium serenissimae cuiusdam principis et summo de rebus philosophicis iudicandi acumine instructae, et Helmontium intus et in cute noscentis ^a, quae virum nimia imaginum insolitarum et male cohaerentium subtilitate se ipsum non intellexisse, eleganter et ex vero censuit. Hunc enim totius scholae theosophicae characterem esse, ea quae haecenus dicta sunt, fatis comprobant, re-

cteque

x) Vid. LEIBNIZ. Hist. crit. de la Rep. des lettres T. X. p. 317. Pertinet huc quod opificiorum fere omnium peritus fuerit, Leibniziana p. 226.

y) Lingua Anglicana, Germanice prodiit Hamburgi 1691. 8.

z) Conf. STOLL. l. c. p. 79. MORHOV. Pelyh. T. I. L. IV. c. 3. §. 1. p. 734.

a) Leibniziana p. 230.

steque hanc anomaliam ingenii Helmontiani notauit magnus LEIBNIZIUS^b. Nec errabimus a verisimilitudine, si ad confirmandam quam de eius ingenio dedimus imaginem ipsam eius religionem aduocemus. Quamuis enim cum parente Romanae ecclesiae professioni esset addictus, ab ea tamen ad Quackeros secessit, eorumque vitae rationem indolem habitu quoque simplici et plebeio expressit. Nihil autem dicta manifestioribus speciminibus probat, quam placita *παράδοξάτατα*, quae illi in mentem venerunt. Vt enim Cabbalistica eius somnia taceamus, quae tamen verum Cabbalistarum systema peruertere suo loco demonstrauiamus, philosophia illa Mosaica, quam in *quibusdam praemeditatis et consideratis cogitationibus super quatuor priora capita libri Geneseos*^c exposuit, adeo vaganti extra ordinem orbitamque imaginationi habenas laxat, vt

Diruat, aedificet, mutet quadrata rotundis.

Nec aliud iudicium meretur, *Seder olam, siue ordo seculorum, id est, Principia philosophiae antiquissimae et recentissimae*; qui liber quidem a PETERSENIO^d foeminae cuidam illustri apud Anglos tribuitur, ex Leibnizii autem testimonio, Ven REIMMANNVS^e affirmat, Helmontium verum et genuinum eius auctorem esse; licet non magnopere repugnauerimus GER. CROESIO^f afferenti, comitissam quandam Anglicanam easdem cum Helmontio hypotheses amplexam illi in hoc foetu excludendo obstetricatam fuisse. Ita vero *παράδοξοφιλίαν* in eo libro auctor secutus est, vt recte affirmatum laudato REIMMANNO, *animi se pendere, an a natis literis vnquam scriptum in lucem prodierit, quod plura comprehenderit paradoxa, et tot ac tanta in theologia iuxta ac philosophia sparserit semina contra opinionem omnium*. Non enarrabimus peregrina auctoris placita, quae in isto libro incrustauit, cum ab aliis facili negotio hauriri possint, sed verbo tantum monemus, totum in eo esse Helmontium, vt animarum euolutiones, emanationesque ex fonte diuino earumque reuolutiones per varios gradus et stas periodos explicet, vnde nec a *μετενσοματώσεως* dogmate sibi temperauit, re ipsa vero Cabbalistarum deliria expressit, quorum nihil fere est, quod non adulteratum et suis commentis intermixtum in horrea sua receperit. Scripsit autem hunc librum Helmontius vt a Spinozismo, Cartesianismo et Hobbefianismo, quae eo tempore inuisa inter Batauos Anglosque erant nomina, suam philosophiam distingueret; quod qua ratione fecerit, illi, quibus libellus rarissimus ad manus non est, ex REIMMANNI^g narratione discent, cuius liber cum in omnium manibus sit, eum hoc loco non exscribimus. Sed ne arrogantius nos sine allatis rationibus de Helmontio iudicasse videamur, ecce

Yyy y 2

paucas

b) Conf. FELLERI Monumenta inedita P. VI. n. 4. vbi exhibentur Excerpta ex literis Leibnizii de ingenio F. M. Helmontii.

c) Amstelod. 1697. 12.

d) *Im Geheimnis vom Erstgebohrten aller Creaturen*. p. 27.

e) In *Histor. Atheismi* S. III. c. 10. p. 521.

f) In *Histor. Quackeror.* L. II. p. 282.

g) CROESVS l. c. *Relat. Ianoc.* 1704. pag. 650. 753.

h) loc. cit.

paucas ex quamplurimis, theses et assertiones, ex *discursibus* eius *paradoxis de macrocosmo et microcosmo* haustas, quae ingenii Helmontiani indolem mire exprimunt, et quae diximus abunde probant. Ita nempe statuit:

- I. Luminaria coeli aut masculina sunt et calida, aut foeminina et frigida ⁱ.
- II. Calor et frigus non accidens sunt, sed substantia realis, vera et spiritalis ^k.
- III. Calor siue lumen solis pater est rerum comprehensibilem, qui foetum essentialem ex aqua progenerat ^l.
- IV. Omnis vnio fit modo spiritali.
- V. Frigus lunae est res spiritalis pariter atque corporalis, qua mediante spiritali vnione cum calore solis spiritali res omnes comprehensibiles, producuntur et reducuntur in vnum. Grauida itaque luna est ex sole.
- VI. Luminaria nocturna, luna puta et stellae magna cupiditate interdum propter vitam suam solem attrahunt, eiusque calorem in naturam suam conuertunt, noctu vero eum iterum edunt, qui ita transmutatus in lunae centro colligitur, fitque aqua aetherea subtilissima et spiritalis ^m.
- VII. Principium vnians spiritus est, siue substantia realis spiritalis. Et hic spiritus mundi maximus, in quavis parte creaturarum habitat, et perpetuas reuolutiones operatur ⁿ.
- VIII. Et macrocosmus et microcosmus suum in se creatorem comprehendit, ideo vterque etiam in eo ad suam perfectionem redit ^o.
- IX. Fit autem ea vnio in filio primogenito et ab vno perfectionis et gloriae gradu ad alterum promouetur ^p.
- X. Et hac quidem ratione per multas reuolutiones ad Dei gloriam redit homo ^q.
- XI. Quicquid est, principio carere debet, adeoque aeternam naturam essentiali in se habet, quae sine fine continuo operatur, et se expandit, vt post suam originem ad maiorem perfectionis gradum eleuetur, ita tamen, vt quamuis semper fiat propinquior et familiarior Deo, nunquam in Deum ipsum mutetur ^r.
- XII. Effluere ex homine perpetuo et sine fine iusta proportione homo integer idealis, redireque in eum debet. Haec vero sunt corpora spiritalia, et spiritus corporei, qui originem ex spiritu hominis centrali capiunt ^s.
- XIII. In coitu coniugali emanat spiritus idealis, et semen vtrumque spiritali iungit, ex quo foetus dein corporeus nascitur ^t.

Sufficiunt pauca haec, vt de singulis, quibus scetet liber, iudicium ferre Lector prudens queat. Quae omnia miram quidem imaginandi vim et foecunditatem produunt, at iudicio eo magis destituuntur, quo magis nec funda-

i) p. 2.
k) p. 4.

l) p. 5.
m) p. 12.

n) p. 22. 24.
o) p. 149. 150.

p) ibid.
q) p. 152.

r) p. 153.
s) p. 155.

t) p. 166.

fundamento quodam rationali nituntur, nec recte inter se cohaerent. *Πρώτον ψεύδος* autem emanationis doctrina est, ex male intellecto axioma: ex nihilo nihil fit, enata, quam ubi cum parentis placitis cum Cabalistarum deliriis et notionibus atque regulis quibusdam chemicis sociasset, mirabile hoc doctrinae aedificium inde emerfit. Quod totum theosophiam quandam spirare, ex Helmontii *Praefatione operibus parentis praemissa* est manifestissimum.

§. XXXI. Omnium tamen, qui ex theosophicorum schola prodierunt acumen vicit, et *Φιλοσοφώτατος* in hac via incessit PETRVS POIRETVS, philosophorum nostrae aetatis haut postremus. Cuius vitae historiam, praeter G. ARNOLDVM^u, L. H. BENTHEMIVM^x, NICERONIVM^y aliosque auctor commentarioli *de vita et scriptis Petri Poireti*^z persecutus est, qui tamen elogium magis quam biographiam Poiretianam condidit. Ipse vero Poiretus, de vita sua narrationem cum amicis communicavit, quae cum *Bibliothecae Bremensi*^a inserta sit, hunc in exponendis rebus eius ducem omnium tutissime sequemur, et reliqua suo loco attexamus. Natus et Poiretus Metis XVII Cal. Mai anno cło Io c XLVI, parentibus pauperibus quidem, at honestis, qui cum acumen iudicii in puero mature vigere et ingenio eum commendari cernebant, scholae urbanae eum tradiderunt, ipse vero tredecim annorum adolescens, totum se Latino sermoni reliquisque humanitatis disciplinis addiscendis addixit. Cumque anno cło Io c LXI a praetore Hanouienfi, qui comitatui Lichtensteinensi in Alsatia praeerat, ad instituendos lingua Gallica filios aduocaretur, studium istud non deseruit, sed ea alacritate cucurrit, ut anno cło Io c LXIV academiam Basileensem adire posset, quo loco fautorum commendatione in collegium Augustinianum receptus est. Triennium in hac Musarum sede commoratus est Poiretus, cum autem valetudine valde infirma affligeretur, ab ore doctorum pendere, et divinae atque humanae sapientiae praecepta ab eis haurire impeditus est. Suo Marte itaque in disciplinarum recessus penetrare, et musei parietibus affixus, a mortuis ea discere fategit, quae a viuis accipere non poterat. Quo factum, ut suo genio in eligenda studiorum via indulgeret, cum ab aliorum opinione et iudicio pendere opus haut haberet. Ignota tum quidem in acroateriis philosophorum erat philosophia Cartesii, quam cum valde commendari a viris doctis observauisset, summa diligentia in eam addiscendam incubuit, cumque acumine iudicii gauderet, ita in eius mysteria penetrauit, ut intimi recessus paterent, ipse vero totus ad Cartesianismum raperetur. Sacram vero doctrinam, typum Salmurienfium theologorum atque Piscatoris secutus didicisse, illi dicitur, qui biographiam eius *Bibliothecae Bremensi* inseruit, eamque ab ipso Poireto se accepisse

Petrus Poiretus.

Yyy y 3 testa-

u) Hist. eccl. P. III. p. 162.

x) Stat. eccl. et schol. Holl. P. II. p. 420.

y) Memoires de Lit. T. IV.

z) Praefixus est POIRETI Opusculis posthumis.

a) Class. III. Fasc. I. m. 4. p. 75.

testatus est. Ast narratum nobis ab amico fide dignissimo est, qui Poiretum paucis ante obitum diebus anno c^lo l^o c^o c^o xix conuenit, et de eius studiorum ratione multa ab eo accepit, factum sibi esse Poiretum, se nunquam integrum aliquod theologiae systema legisse, exceptis *Institutionibus theologicis* MARESII, neque tamen has absoluisse. Multa tamen se didicisse a Io. Ludouico Fabricio, Palatino theologo, quem Heidelbergae audiuerit, neque ipsi Vitringam patrem displicuisse. Ex qua narratione de fide ARNOLDI iudicandum est, qui ad relationem ipsius Poireti prouocat, testaturque, quamuis inuitus sacrarum literarum studio a parentibus destinatus sit, nunquam tamen receptis dogmatibus animum adiecisse, et hanc causam fuisse, cur tandem litibus, et contradictionibus implicatus fuerit. Paulo tamen aliter ipse Poiretus, in *Epistola ad auctorem bibliothecae vniuersalis* ^b, disserit, quo loco fatetur, se more hominum literatorum communi φιλαυτον et sibi placentem loco doctrinae sacrae, quae detecta mentis miseria ad veram sapientiam ducit, inutilibus atque stultis speculationibus tempus operamque impendisse, laudatum autem ob eam rem ab illis fuisse, quorum magna tum fuerit auctoritas. Superficiariam enim vulgaremque eruditionem velut vestimentum aliquod splendidum se induisse et a praeceptorum ore, decretis et opinionibus acerrime a se defensis pependisse, et non quidem scientiarum maxime philologicarum omnium insatiabilem fouisse famem, cum eas despiceret, at maioribus et altioribus inhiasse, ideoque ad inutiles metaphysicae chimae-ras nugaeque inanes diuertisse, quo tamen pacto animae desiderium et insatiabilis sciendi cupiditas extincta non sit. Tandem miserante diuino Numine, ad Tauleri, Kempfii et similium scripta delatum, cum animae suae miseriam sordesque agnouisset, deque purgationis necessitate fuisset conuictus, omnem sibi sectariam doctrinam forduisse, et concordiam dissentientium toto animo praeoptasse: donec ad Burignoniam delatus haec omnia vicerit, et theosophiae se totum tradiderit. Ex quibus narrationibus tribus, quae omnes ab ipso Poireto profectae sunt, sole meridiano clarius patet, Poiretum in exponenda studiorum suorum philosophicorum et theologicorum historia non in omnibus sibi constitisse, et mox eclecticum se in iuuentute iam fuisse, mox auctoritatis praeiudicio fascinatam doctorum suorum opiniones fuisse secutum, tradidisse. Illud tamen dubio caret, Poiretum, cui ingenii adfuit vigor insolitus et iudicandi vis acris, sibi magis suisque meditationibus, quam praeceptorum institutioni eruditionem suam debuisse. Anno c^lo l^o c^o l^o xvii paucos dies, antequam pestifera lues inualesceret, Basileam deseruit, et Hanouiam secessit, ineunte vere anni c^lo l^o c^o l^o xviii autem Heidelbergensem scholam adiit, vt sacro se muneri, cui se destinauerat, praeparet. Ibi Fabricium virum doctissimum, vt dictum, audiuit, et ordinis quoque ecclesiastici axioma accepit, vt vicariam in exercendo munere ecclesiastico operam praestare posset,

^b) p. 449.

posset, qua ratione aliquandiu ecclesiae inseruiit, anno c^{lo} Io c^{lxxii} autem ordinarium ecclesiae munus in ducatu Bipontino accepit. Eo loco positus cum morbo vehementi corripere, edito voto contra atheos et religionis hostes, restituta sanitate scribendi, ad id exsoluendum se accinxit, et religionem naturalem conscriptis *cogitationibus rationalibus de Deo, anima et malo*, vñus Cartesianis *Φιλοσοφούμενοις* defendere aggressus est. De quo tamen eius labore, quo famam sibi haud contemnendam inter philosophos comparauit, infra magis commodo loco dicemus. Belli calamitatibus autem et munere et domo pulsus est, quae occasionem ei suppeditarunt, totam vitae et fidei scenam commutandi. Et ipse quidem in tumultus bellicos, quibus exilium eligere coactus sit, causam transfert; BENTHEMIVS ^c autem, qui Poiretum aliquoties conuenit, et vitae circumstantias ex eius ore didicit, narrat, ideo eum munus deseruisse, quod intellexisset, nec suam, nec gregis commissi vitam cum doctrina ab ipso tradita conspirare. Conciliari autem haec possunt, si G. ARNOLDI ^d narrationem sequamur, qui ipse quoque a Poireto eam accepit. Is enim refert, cum vidisset, suspectum a Marefio factum esse Voëtium, quod Thomam Kempisium legendum commendauisset, cupiditatem se incessisse librum hunc inspiciendi: eius tandem cum alio a Burignonia conscripto compotem factum, magno desiderio accensum fuisse dictam virginem conueniendi: quorum amicitiam epistolis nonnullis ambauerit. Cum autem anno c^{lo} Io c^{lxxvi} irruptionibus Gallorum loco et munere moueretur, adeo non deiectum animo fuisse, vt potius gratulatus sibi id exilium sit, cum difficultates muneris grauissimas, et virium imbecillitatem diu intellexisset, hancque ideo causam Deo commendauisset. Qua narratione admissa, omnia cohaerent; constat enim ex ea, Poiretum munus quidem non deseruisse, at eiectum furore hostium exilium non modo patienter tulisse, sed gratissimum quoque habuisse, quod occasionem nactus esset commodam ad eas partes transeundi, quae mirifice illi placere coeperant. Exutus itaque munere ad Batauos fecessit, indeque Hamburgum, vbi conuenit Antoniettam Burignoniam, (cuius vitam ipse POIRETVS scripsit, eiusque *Operibus* ^e praefixit, quam enarrauit quoque more suo P. BAYLE ^f, vehementi idcirco controuersiae cum Poireto implicatus, vt supra dictum). Quae ita suis dogmatibus placitisque cepit Poiretum, vt et aliquandiu eius lateri affixus eam comitaretur, et adoptato systemate paradoxo ex Cartesiano fieret *μυσικάτος*. Quod nomen quidem refugit, quoad vixit Poiretus, et more suo valde indignatus est B. laegero ^g, cum is locum illi inter mysticos assignauisset: licet enim non negaret, *se theologiam mysticam cum innumeris viris maximis ita magni facere, vt nihil supra, nec se illius theologiae vere diuinae*

nae

e) l. c. p. 421.

d) l. c. p. 162.

f) Dict. T. I. p. 646.

e) Edidit eas Poiretus Gallice, et Germanice Amstelod. 1684. Vol. 19. 2.

g) Opp. posthum. p. 252.

nae pudere; pati tamen se non posse, ait, quod malo sine inter mysticos referatur, quia nunquam de ea theologia ex professo scripserit, neque de ea scribendi se capacem crediderit, multo minus se inter illuminatos immediate et adeptos adnumerari, aut aliis regentium credi legemque impleuisse voluerit. Si tamen verum fatendum, et non de nomine, sed de re ipsa sermo est, totum, quod abiecto Cartesiano, elegit systema ita comparatum est, ut mysticorum placitis ut ouum ovo sit simillimum. Quod enim de Burignonia ipse obseruat: *Quamuis nequidquam arte aut studio confectetur argumenta aut dictiones mysticorum auctorum, tamen eius scripta passim eorum substantiam et solida fundamenta comprehendere, eorundemque sensum mire detegere;* id de Poireto quoque pronuntiandum est, cuius scripta medullam mystici systematis exhibere, non modo *oeconomia eius diuina*, sed tractatio quoque *de Eruditione triplici*, immo noua quoque *Cogitationum rationalium* editio sole meridiano clarius testantur. Nec alio teste opus est, nisi ipso Poireto, qui haud vno loco ^b mysticorum doctrinam velut diuinam commendauit, et suis meditationibus assertum iuit: nec alia caussa est, cur Iaegero atque Christiano Thomasio mysticorum primipilis eum adnumerantibus tam graui indignatione succensuerit, quam, quod nosset, eos rationis contemptum, et somniantis imaginationis imperium illis obiecit; quam ignominiam ferre noluit, licet rationis operam omnem multo labore ex eruditionis solidae circulis eiecisset. Sane ita ubique vrget illuminationem passiuam in fundo animae sacro silentio admittendam, ut contradicendi studio se ipsum nesciuisse Poiretus censendus sit, cum se mysticum exprimere velle negaret. Quemadmodum autem ad Burignoniae partes vehementer erat pertractus, ita deserta factione Cartesiana, quam ante haut parum orauerat atque roborauerat, non modo eius decreta abiicit, sed acerrime quoque in eam infurrexit, naeuosque eius philosophiae detegere, quibus poterat modis, annis est. Neque deneganda laus Poireto, eum, qua erat iudicandi acrimonia, si praecudiciis se exuisset, errores et *πρώται ψευδή* Cartesiani systematis acute detexisse, et in quibus deficiat, quid in eo culpandum sit, luculenter ostendisse ⁱ. Ast ferri non potest, virum doctum et acutum, cum se Burignoniae auctoritate fascinari passus esset, et theosophiam quandam miris dogmatibus paradoxis refertam esset amplexus, non sectariam modo philosophiam, sed omnem rationem eiusque scientiam iisdem telis iugulauisse. Quod cum obiecisset Poireto Christianus Thomasius, qui prius vehementer Poireti consilia probauerat ^k, at melius re inspecta, consideratoque damno et *ἀσοφία* rei ineptum sapientiae genus more suo critico obelo confixerat, valde eo nomine in hunc aduersarium Poiretus coepit insurgere, negando sibi rationem in-

uifam

h) Vid. Defensio methodi inueniendi rerum Opp. posthum. t. 5. p. 167.

§. 8. Cogit. rat. p. 115. 140. 145. 146. ed. recentiss.

i) Vid. Method. inueniendi rerum P. I.

k) In priori praefatione Tr. de eruditione triplici.

vifam et contemnendam cenferi, fed intra limites fe fuos illam tantummodo cogere. Nec negari poteft, non tam impotenter ftolideque in omnem rationis vsum debacchari Poiretum, quemadmodum ab aliis theofophiae feftatoribus factum, fed idealem eum illi cognitionem et eruditionem superficialiam relinquere. At fi res ipfa confideretur, et fundamenta Poiretiana excutiantur, patebit, verum effe, quod illi obiecit Thomafius ^l, eum, cum obferuauiffet, Cartefianos aliosque vsum rationis nimis extollere in inquirenda veritate, in alterum extremum effe prolapfum, vt lumen rationis plane deprimeret; et tanquam inutile et damnofum abiiciendum effe ftatueret. Re ipfa enim huc omnia confpirant, quae de eruditione rationis superficialia commentatur ^m: „Effe rationem in „mente facultatem eam veluti pictoriam et vmbrailem, eamque naturam „habere, vt ob idearum proprietatem non nifi superficialia cognitio inde „exfurgere poffit, nec reales obieftorum affectionumque proprietates in- „telligantur: effe rationem facultatem corruptam, limitatam, vmbrailem, „mereque accidentariam, et actiuitate fua ideas fuas fine Dei amico „curfu debito modo excitare non poffe: ratiocinandi actum ipfa ratione „ideisque imperfectiorem effe, ob attentionem minorem, memoriae an- „guftiam, idearum abfentiam, latentem propenfionem animi, praedi- „cia, etc. adeoque ex tribus illis putridis atque corruptis fulcris, ideis „fcilicet, fuisque affectionibus tantopere euanidis ac imperfectis, intelle- „ctu actiuo aegro, et ratiocinatione incerta patere, quam parum illi co- „gnitioni fit deferendum; immo ne vigiliam quidem huiusque a fomno „diftinctionis certitudinem a ratione expectari poffe, certitudinem meta- „phyficam nec firmam effe, et tenuem effe, et pauci vsum; rerum na- „turalium cognitionem folidam nec a ratione, nec in ratione effe poffe; „mathefin non nifi externa quaedam palpare velut coecum, nec habere „rationis oculos, immo principia de maximis et minimis omnis quanti „mathematica, omnem vim rationis humanae transcendere, aut fi quasdam „de his efformare voles, contradictorias vnus eiusdemque rei efformare „poffe, quarum vnaquaeque demonftretur vera effe, non obftante con- „tradictione persistente.“ Haec enim et complura alia, quae magno mo- „limine afferit, ita comparata funt, vt rationem aut plane eiurandam abi- „ciendamque; aut myfticorum et theofophorum placitis, quae demonft- „rationem omnem refugiunt, nudo obfequio fubiiciendam et captiuandam effe, inde fequatur. Quo pacto nihil tam absurdum delirumque eft in cerebri „humani theofophiam et coeleftem illuminationem affectantis iactantisque „cogitationibus, quod non de ratione triumphet, quam ita deprimit Poire- „tus, vt altiora vulnera a nullo fceptico vnquam acceperit, nec ab Arce- „filao vel Carneade proficifci potuerit in hoc lumen a Deo nobis conceffum „accenfumque aliquid contumeliofius.

§. XXXII.

l) In noua Praefat. §. 23. p. 23.
Hift. philof. Tom. IV.

m) Sect. II. c. 5. p. 391. feqq.
Z z z z

Poireti vlti-
ma fata et
scripta.

§. XXXII. Sed vt in viam reuertamur, paucis reliqua vitae Poiretianaē absoluiamus. Ad Burignoniam delatus dici non potest, quanta diligentia et insigni feruore eius placita defenderit et disseminauerit. Per Frisiam orientalem autem in Hollandiam delatus, Rheno burgi confedit, quo loco tolerabantur, quicumque a communi ecclesiae sententia discesserant, modo tranquillitatem publicam non laederent. Ibi quietus ad obitum illuminationi passivae atque libris scribendis vacans et ab omni munere abhorrens, sibi vixit, et familiam aluit, ex nonnullis, quibus vulgaria fordebant, collectam. Neque tamen sectam vnquam instituit, neque conuentus sacros, immo ne domo quidem ad cultum diuinum publicum aut sacram synaxin egressus est, facile autem passus, vt, quamcunque familiares sibi religionem sequendam putarent sequerentur, aut suo ingenio et placitis obsecundarent ⁿ. Ita corruptam enim ciuitatem totius mundi credebat, vt illi interesse, eiusque partem esse Christiano conscientiae integritatem seruare cupienti sit impossibile. Et hac quidem ratione vsque ad annum aetatis LXXIII vixit, vltimis vitae temporibus doloribus haemorrhoidalibus vehementer excruciat, deposuitque mortalem sarcinam XII Cal. Iun. anno dō 1600 XIX, febre catarrhali extinctus. Concedenda laus acuminis et ingenii Poireto est, quo alte in rem penetrare, errores detegere, naeuos luculenter demonstrare, cunctaque apte et concinne enarrare poterat. Nec diffitendum, quamplurima bona, pulchra et egregia in eius libris, illis praecipue, quos ante Burignoniae factionis electionem scripsit, deprehendi. Agnouerunt id viri docti passim, non illi tantum, qui mysticis fauent ^o, sed et illi, qui multa in Poireto desiderarunt, et in his CHR. THOMASIVS ^p, qui, licet insignes, quas Poireto tribuerat laudes, suo modo retractasset, fatetur tamen etiamnum, *in libris eius de eruditione triplici multa egregie bona deprehendi, multos errores eruditionis falsae detegi, non solum antiquioris philosophiae scholasticae, sed et nouioris Cartesianae, adeoque eos valde commendandos esse studiosae iuuentuti, ne illecebris doctrinae illius communis vel antiquioris vel nouioris decipiantur.* Laudanda quoque Poireti perspicuitas, qua concinne et luculenter difficillimum argumentum enodare, et tum subtilissimas quaestiones metaphysicas explicare, tum theosophica quoque principia in se obscurissima mira luce perfundere valebat. Animo autem adeo pacifico regebatur, vt omnium sectarum, religionum hominum concordiam meditaretur, et *Irenico vniuersali* ^q. Iurio opposito, hanc pacem Christianam, non sine eloquentia commendaret. Extollunt quoque, qui cum Poireto congressi sunt, animi humilitatem, modestiam, moresque ad pietatem compositos, et humanitatem cunctis beneuolam facilemque; quam tamen, quod mireris, moderatio-

nem

n) BENTHEM. l. c.

o) Vid. quae collegit ARNOLD. l. c. p. 162. et ipse Apologeticus IV. p. 432.

p) l. c. p. 22.

q) Prodiit primo Gallice, hoc titulo: La paix des bonnes ames, dans tout les partis du Christianisme 1687. Germanice 1702.

nem animi in scriptis eius polemicis desideres, in quibus aduersariis magna vehementia respondit, ratus scilicet, se pro causa Dei pugnare. Eius enim aduersus impios quoscunque, maxime atheos et religionis irrifores strenue defendendae studio laudabili totus ardebat, cuius exemplum esse possunt quae contra Clericum et P. Baylium, Spinozam aliosque maxima contentione zeloque disputauit. Dolendum itaque, virum nec iudicio nec eruditionis cultura destitutum adeo in amplectendis Burignoniae deliriis insaniuisse, vt, si quis *Nouam oeconomiam diuinam* ^r, quam eius principiis superstruxit, et singulare atque paradoxum sanctioris disciplinae aedificium inaedificauit, legat, vix oculis suis fidem habeat, huiusmodi foetum a Poireto proficisci potuisse, qua de re, ne nimii simus, doctorem ecclesiasticorum ^s censurae consulendae sunt. Neque in hac sphaera se continuit, sed nouam sapientiam diuinitus edocendam philosophiae non tam intulit, quam illa eiecta perditaque furrogauit. Fecit id in tractatione *de Eruditione triplici solida, superficiali et falsa, in qua ostensa veritatum solidarum via et origine, cognitionum scientiarumque humanarum et in specie Cartesianismi fundamenta, valor, defectus et errores deteguntur, praemittitur tr. de vera methodo inueniendi verum.* Qui cum prima vice *Amstelodami* anno c1o 1o c x c x i i prodiisset, adeo placuit Christiano Thomasio, valde eo tempore theosophos depereunti, quod corruptam voluntatem, eos sanare posse crederet, vt anno c1o 1o c x c x v i eam tractationem *Halae* recudi curaret, praefixa *Praefatione*, in qua laudes innumerae, in philosophiam mysticam et theosophicam, maxime Poirretianam cumulantur. Non tamen diu in eo errore haesit vir acerrimi iudicii, et hypothesei pertinaciter non addictus, sed perspecta confusione principiorum a mysticis et theosophis admissa, illas partes deseruit, probe animaduertens, viam illam passiuam a Poireto commendatam, ad enthusiasmum ducere. Cum autem ob detectos in eo sectariae philosophiae naeuos librum manibus iuuenum excutiendum non putaret, noua *Praefatione critica*, de vero eruditionis solidae, superficialis falsaeque discrimine accurate egit, et quam periculosum sit abiecto neglectoque intellectu actiuo, passiuam quandam illuminationem in centro animae sacro silentio admittendam expectare, distincte demonstrare studuit, quam editionem, iuxta illam, quam Poiretus auctam et emendatam anno c1o 1o c c c v i i vulgauerat, expressam luci publicae anno c1o 1o c c c v i i i ^t commisit. In qua editione tamen omissa appendix a Poireto editioni Batauae adiecta, qua *Defensio contra Titium, Apologia pro tr. de Educatione liberorum contra ministerium Hamburgense; Irenicum vniuersale, Idea theologiae mysticae eiusque auctorum, et Epistolae apologeticae duae aduersus Io. Clericum* continentur. Valde offendit haec dissertatio Thomasiana Poi-

Z z z z 2

retum

r) Historiam libri dat BVDDERS Isagog. in hist. theol. L. II. c. 7. p. 1374.

s) B. IAEGERI et Cel. I. IOACH. LAN-
GII Antipoiretiana scripta.

t) Lips. et Francof. 2.

retum, contradictionis paulo impatientiorem, qui in *peculiari Defensione methodi inueniendi verum* non sine aculeis ad eam respondit, edere tamen fati vltimis impeditus eam apologiam non potuit, vnde inter *Opera posthuma* apparuit, quibus similis generis responfionem in *Praefatione generali* editor adiecit. Licet autem fluctus in simpulo, quod aiunt, Poiretus plurimos mouisset, parum tamen operosis istis apologiis profecit, cum contra rationes Thomafii a Titio quoque strenue Poireto oppositas, nihil vrgere potuerit, nisi suam, et sibi similitum hominum experientiam, quam deceptam fuisse imaginationis lusu ex opposita vtriusque luminis rationis et reuelationis indole scopoque inuictis demonstrationibus probabant: vnde negatis assertis Poiretianis eorumque confirmatione desiderata totum corrui theosophiae, id est eruditionis istius verae, diuinae, internae et realis aedificium. Interim, praeter ea, quibus naeuos sectariae philosophiae detexit, hoc tamen laudandum est, quod perspicue ordinateque theosophicum systema more philosophico exposuit. Idem, quod mireris, in emendatione *Cogitationum rationalium de Deo, anima et malo* suscepit. Eas cum prima vice anno cło 10 c l x x v i i edidisset, in plerisque Cartesium secutus est, ita tamen, vt suas quoque meditationes interdum afferret. Ast cum alteram editionem anno cło 10 c l x x x v vulgaret, quo tempore iam theosophico mysticoque systemati aperte adhaerebat, relictis notionibus et definitionibus Cartesianis de Deo menteque humana, nouas dare mysticorum dogmatibus conuenientes contendit. Nempe supposito „ „ Deo placere, vt se ipse viuide quaerat, inueniat „ et contempletur, seque sentiat, quantum fieri potest deliciosissime, extra statum solitudinis diuinae essentiae suae, atque inde posito, dari entia extra „ essentiam Dei, in quibus se Deus tanquam principium agens et actuosum re „ praesentare velit, conclusit inde, mentis essentiam debere esse cogita „ tionem cupidam luminis et laetae acquiescentiae, quibus scilicet proprietatibus diuinae essentiae imaginem referat. Inde porro afferit, nihil „ menti essentialius et intimius esse, quam cupiditatem obiecti, hancque „ ferri essentialiter in lucem et acquiescentiam, siue in verum et bonum „ infinitum, non posse autem producere illam lucem et acquiescentiam, „ cuius indistinctius cupida est: ex quo sequi putat, ad explendam istam „ cupiditatem opus esse illuminatione fidei, qua desiderium luminosae ac „ quiescentiae infinitae expletur, mensque suarum tenebrarum et impotentiae ad acquiescentiam conscia, denegatis ideis omnibus et figmentis „ propriis ad determinationem a Deo ita transfertur, vt esuriens Deum „ cum ineffabili et intensissimo ardore atque anxia expectans pabulum desiderii, Dei luce et acquiescentia tota lucide et tranquille repleatur, ea „ que Deum luminosum et tranquillantem reuera possideat, cumuis ipsa, „ quamdiu mortali onere grauatur et tegitur, lumen eius relecta non ad „ spiciat facie. Ex quo actu mentis illuminatio mentis acquiescentiam „ nasci

u) Prolixe haec et acute persequitur in Diff. praeliminari,

„nasci ait tranquillissimam, et coniunctionem ardentissimam siue amorem „Dei.“ Et hoc quidem fundamentum illud est, quod a mysticis et theosophis acceptum, qua potuit perspicuitate et acumine philosophico ornauit roborauitque, quod deinde in tr. de *Eruditione triplici* prolixè deduxit. Diuersissima haec esse a Cartesiano demonstrationis Dei modo et theologia naturali, quilibet videt. Cum itaque in prima editione contra atheos, de Deo, trinitate, anima, malo acute secundum Cartesii principia disputasset, ea omnia in adiectis annotationibus secundum principium istud mysticum emendauit, et singulis fere paginis illud inculcauit. Quod qua causae Dei felicitate et victoria factum sit, licet cetera acutissime pro ea pugnaverit, illorum iudicium esto, qui norunt, quam male res Dei hostibus eius prodantur, si principia assumantur precario excogitata, cerebrina, saltem hypothetica et quorum negatione tota causa diuina cadit. Tacemus intellectum illum passiuum et otiosum silentium, naturae humanae mentis aduersum, et S. Scripturae ignotum, ad quaeuis somnia decipientis imaginationis recipienda esse aptissimum, vnde recte monuit Cel. STOLLIVS^x, libros hos Poireti caute legendos, et otiosi animi hominibus tradendos non esse. Idem institutum in tertia editione, paucis ante obitum annis^y seruaui Poiretus, cui nouam dissertationem *de duplici discendi methodo deque simulato P. Baylii contra Spinozae atheismum certamine* adiecit, de qua in Baylii vita, quantum fatis, dictum. Viderunt deuia in quae seduxit lectorem Poiretus, viri docti beneque monuerunt, recta via ad entusiasmum duci animum; id quod primus, nisi fallimur, Poireto obiecit IOANNES CLERICVS^z. Cui *peculiaris epistola*, alteri volumini tr. de *Eruditione triplici adiecta* non sine aculeo Poiretus respondit, iniuriam sibi fieri clamans, eo quod diserte affirmauisset, rationem et sensus in vnionem Dei peruenire non posse, in *Oeconomia diuina* autem ab entusiasmo fanatico Christianam doctrinam luculenter vindicasset. Ast probe obseruatum viris eruditus est, ludere definitionum varietate Poiretum, et id tantum entusiasmum vocare, quando ratio corrupta illuminationem diuinam iactat, quam intellectui hominis passiuo in fundo centroque animae vindicauit. Vnde cum de habitu disciplinae generalis differeret vir acerrimi iudicii GOTTL. GERHARDVS TITIVS^a, et totam Poireti ideam eruditionis verae, falsae et superficialiae depingeret, examinaretque, ita de eo pronunciauit: *Entusiasmum fanaticum, id est, aegrae mentis deliria esse illam eruditionem solidam, notitiam humanam seu naturalem ad entusiasmum duci aptam, eruditionem superficialem, ab entusiasmo alienam eruditionem falsam.* Quae censura adeo vulnerauit animum Poireti, vt cum non haberet, quae accurate responderet, ad inuectiuas descenderet, et concionando magis, quam refellendo, aduersarium repellere conaretur, vt recte obseruatum Cl.

Zzz z 3

STOL-

x) Hist. lit. P. II, c. 2. §. 7. p. 447.

y) Amstelod. 1715. 4.

z) Bibl. vniuers. T. VI.

a) Art. cogit. c. 19. p. 475.

STOLLIO ^b. Attamen pulchre rem suam egisse Poiretum, iudicauit ARNOLDVS ^c, in eodem luto haerens, qui vtrum rem acu tetigerit, Lectoris arbitrio definiendum relinquimus. Cum autem ex hoc principio admissio innumera dogmatum paradoxorum seges effloresceret, et studium placitorum Burignoniae, quaecunque paradoxa et a sensu, ratione et scriptura aliena illa dixerat, Poireto ita commendauisset, vt ornare ea, defendere, et hederam illis suspendere auderet, aduersarios quamplurimos expertus est, quibuscum vsque ad finem vitae illi dimicandum fuit. Nam praeter Clericum et Titium, quorum iam mentionem fecimus, illustrem quoque virum V. L. SECKENDORFIUM aduersus se concitauit, cum is scripta Burignoniae in *Actis Eruditorum Lipsiensibus* ^d recensuisset; illi enim fecus, quam Poiretus, de eius placitis statuenti *Monitum necessarium* opposuit, cui tamen vir celeberrimus *peculiari scheda ἀπορίμωσ* respondit. Sed Iurium quoque, laegerum, *Theologiam Anti-Poiretianam* edentem, Thomafium Bayliumque aduersarios expertum fuisse, ex supra dictis repetendum est. Idem celeberrimo Halensium theologo Io. IOACHIMO LANGIO accidit, cuius *Dissertationes Anti-Poiretianas* ante mortem refutauit, vulgavit *Responsonem* eamque *Prologo galeato* muniuit editor. Cumque ob POIRETI libellum *de Educatione liberorum* graues motus in ecclesia Hamburgensi fuissent concitati, Pfeiffero eum reprehendenti more suo vehementi *Apologia* ^e respondit. In his autem scriptis polemicis, quae omnia fere partim nouae editioni tr. de Eruditione triplici adiecta sunt, partim in *Operibus posthumis* comprehenduntur, prodidit Poiretus, hominem se fuisse, isto tranquillissimo quem tantopere commendabat statu nondum potitum. Tanta enim in aduersarios, et praecipue in Clericum, Baylium, Titium et Pfeifferum acerbitate et dicendi vehementia inuectus est, vt nisi certam virorum doctorum fidem sciremus, qui humanitatem et morum facilitatem eius experti laudant, minime credi posset, talem eum in conuersatione se exhibuisse, qui pugnando amorem et modestiam neglexerat ^f. Adeo verum est, contradictionis impatientes animos cancellis contineri non posse, et mystico quoque atque theosophico philosopho suam bilem esse. Feliciori pugna et laetiori victoria contra Spinozae impietatem et Balthasaris BEKKERI nugas dimicauit. Et illum quidem in *Fundamentis atheismi euersis, siue specimine absurditatis atheismi Spinoziani, Cogitationibus rationalibus* ^g adiectis haud infeliciter aggressus est, quanquam nonnulla in eo specimine desideret Ven. IAC. STALKOPPEIUS ^h: Bekkerum autem ita profligauit, vt quid reponeret: non haberet, et licet ab amicis exstimularetur, respondere

b) loc. cit. p. 447.

c) loc. cit.

d) 1686. p. 9.

e) T. II. Operis de Erud. triplici.

f) Vid. BVDDEVS. Hsag. L. II. c. 7. p. 1375.

STOLLIVS l. c. p. 485. Act. erud. Germ. P. LXXXI. art. 2.

g) p. 829.

h) In Animaduersionibus succinctis in definitionem II, Part. II. Ethices Ben. Spinozae, nec non illius confutationem a P. Poireto scriptam.

dere tamen Poireto minime auderet. Cum autem Burignoniae partibus se addixisset, non modo iudicium, quo pollebat, amisisset, sed quem toto animo detestabatur spiritum sectarium admisisset visus est; certe ferre non potuit eius visiones et praecepta improbantia. Scripsit praeter laudatas tractationes plura alia, quae tamen huc non pertinent^k, omnia enim, excepta dissertatione *de natura idearum ex origine sua repetita, siue, vera et cognita prima adu. Cl. Abrab. Pungelerum*^l, theologica sunt: ista vero dissertatio ea suis domesticis innixa hypothesebus repetit, quae in noua *Cogitationum rationalium* editione prolixè iam differuerat. Cum autem mysticis impense faueret, multa scripta theosophica aliorum in lucem produxit, praefationibus, auctariis, animaduersionibus illustrauit^m, hancque scholam sibi, quo posset modo, habuit commendatissimam.

§. XXXIII. Praeter hos, quos ex ingenti theosophorum numero adduximus philosophos, non omittenda est integra Rosaecrucianorum societas, quae ineunte seculo XVII magnum strepitum in ecclesia orbeque literario excitauit, et diuersissima eruditorum iudicia meruit. Tanta autem prolixitate famosae societatis historia diffunditur, et cum ecclesiae tum artis salutaris fata ingreditur, ut integram hoc loco enarrare, et iudicium interponere non liceat, paginae angustia et tractationis limitibus obstantibus. Accedit difficultas rei, quae coniecturis tantum definiri potest, quae prout lectorem offendunt, ita momentum vel leue et graue habere videntur. Ipse autem libri huius societatis symbolici, quales sunt *Fama et Confessio*, et qui reliqui sunt, consulendi sunt, in quibus colligendis diligentissimus fuit G. ARNOLDVSⁿ, licet in eius tractatione ordo et accuratio desideretur. Multos quoque nominant STRVVIVS^o, LIPENIVS^p, COLBERGIUS^q, quibus tantum non omnes addi possunt, qui historiam ecclesiasticam recentiore attigerunt. Nos summam rei, prout lectis et comparatis inter se libellis hoc nomen gerentibus^r nobis apparuit, enarrabimus, et nostram sententiam modeste subiiciemus.

Rosaecrucianae fraternitatis historia unde petenda?

XXXIV. Percrebuit fama societatis Rosaecrucianae exoriente seculo XVII, de anno autem, quo primo innotuit, incerti scriptores haerent. Quidam ad annum seculi decimi sexti septuagesimum recurrunt, non audiendi, cum vestigium huius societatis nullum eo tempore compareat.

Summa Historiae Rosaecruciani sodalitati.

PA-

i) Vid. LEIBNIZ. Reflexions sur l'esprit sectaire, in FELLERI Monumentis ineditis T. IX. art. 7.

k) Catalogus scriptorum Poireti omnium adiectus est in calce Cogit. rar. et in Bibl. Bremensi l. c. itemque in Opp. posthumis.

l) Amstelod. 1715. 8.

m) Pertinet huc Theologia Germanica, Gallice edita, cum d. ff. apologetica adu. Iurium 1700. 12. praefationem quoque praemisit refutationi libri LOCKII Fides et ratio collata, quam secun-

dum principia sua edidit discipulus quidam eius. De aliis vid. BYDDERVS l. c. p. 910.

n) Hist. Eccles. et Haer. P. II. c. 18. p. 613. seqq.

o) Introd. in Hist. Lit. c. IX. §. 29. p. 466. collata Biblioth. philos. c. II. §. 13. et quae viri docti ad haec loca annotarunt.

p) In Biblioth. theol. P. II. p. 684. 685.

q) Christianism. Platonico-Hermet. P. I. c. 6. p. 265.

r) Nominauimus nonnullos in Germ. Hist. phil. opere T. VI. p. 1236. seq. plures autem ARNOLDVS l. c. quos plerosque euoluimus.

PASCHIVS inter *Inuenta nou-antiqua* huius quoque societatis mentionem faciens eius origines in annum *clolccxvii* refert, sed falsum hoc esse libelli illi demonstrant, qui de hac societate ante annum istum in vulgus exierunt. Nobis verisimile est, anno *clolccx* primum de ea rumorem sparsum esse. Nam non scribit modo personatus IULIANVS DE CAMPIS, in *Epistola ad omnes, qui de noua societate ordinis de cruce rosea aliquid vel legerunt, vel differendo de re ista aliquid audiuerunt*, anno *clolccxv* edita: *Non ignotum esse plurimis, quam fortunam sinistram excursus de reformatione totius mundi in aestate elapsi anni clolccxiv expertus sit, et quam male excepta sit adiecta narratio de fama fraternitatis roseae crucis.* Sed et DANIEL MEDERVS in *Iudicio theologico de Fama et Confessione fraternitatis R. C.* anno *clolccxvi* edita, Praef. ait, *ante quinquennium Famam fraternitatis in quinque linguis diuersis prodiisse.* Ex his enim verbis clarum est, anno hoc famam de ista fraternitate primum esse sparsam. Ipsam vero istius sodalitiū historiam verisimili iudicio eruere est difficillimum. Cum enim sparsa semel Fama de hac fraternitate, quicquid erat theosophorum Paracelsitarum, adeptorum, alchemistarum, et huius furfuris aliorum, sodalitiū hoc sibi vindicaret, eo quod ad arcanas istas artes et scientias chemicas, magicas, Cabbalisticas alluderet, factum inde est, vt sua ex hoc grege quilibet somnia Roseae crucis sodalibus accepta referret, sicque incertis rumoribus totum fere orbem Christianum repletet; id quod Fluddi, Sperberi similibusque, qui hoc sibi axioma vindicarunt, scripta de hoc sodalitiū fatis superque comprobant. Quod ita exacerbauit viros doctos, puritatis fidei custodes, vt ipsam hanc societatem, de cuius tamen existentia certi sciebant plane nihil, multis accusationibus et suspicionibus onerarent. Quae omnia nisi accurate ab ipsius fabulae originibus distinguantur, numquam inuenietur, quid verisimili ratione de hac re statui possit. Ad hanc itaque cautelam attenti, rem primo quidem, prout fama ferebat, enarrabimus, et tum demum modeste nostram sententiam subiungemus. Ita vero publico rumore, primo Germaniam, mox per omnem fere Europam sparsa tradebatur: Prodiisse Sodalitiū haecenus latens, cuius origines ad Christianum Rosencreuz referendae sint: Natum illum esse in Germania anno *clccccxxxviii*, susceptoque itinere sacro ad sepulchrum Saluatoris ex Palaestina Damascum peruenisse, ibique cum sapientibus Chaldaeorum fuisse congressum, arcanasque eorum disciplinas, magiam puta Cabbalamque didicisse. Tum in Aegyptum et Libyae regiones delatum, mysteria ista multis thesauris auxisse. Reuersum autem in patriam emendationem scientiarum omnium animo concepisse, et ad obtinendum hunc scopum laudabilem arcanam fraternitatem instituisse, paucis membris constantem, huicque amicorum sacro sibi fidei et silentii symbolo iunctorum collegio sua mysteria aperuisse, et diuinam hanc eos sapientiam docuisse, praecipiendo, vt ad posteritatem simili modo methodoque arcana propa-

propagaretur. Tandem annos natum centum atque viginti sine morbo vigentem pie obiisse. Sublato tribus huius auctore, eam inter fidissimos quosque arcanam seruata et ad posteros pari modo propagatam fuisse; donec tandem istud sodalitiū detectum sit. Quod vt specioso atque verisimili titulo orbi persuaderetur, libelli prodierunt duo, in quibus, res omnis enarrata et mysterium hoc siue verum siue fictum, detectum est. Vnus *Famae fraternitatis* rubrum gerit, id est, *Detectionis fraternitatis laudabilis ordinis Roseae crucis*; alteri *Confessionis fraternitatis* titulus praefixus est, et Germanica atque Latina lingua prodit. In his libellis, qui primam totius fabulae scenam confinxerunt, haec sodalitiū isti tribuuntur I. Singularem a diuina beneuolentia reuelationem sodales accepisse, eiusque beneficio maximorum et plurimorum mysteriorum notitiam acquisiuisse, ea quoque velut veros theosophos explicare posse, cum mediante lumine gratiae, ad collustrandum naturae lumen sint maxime idonei. Ideo praeter sacra oracula, scripta Tauleri et theologiam Teutonicam commendabant. II. Vniuersalem eruditionis omnis per quoscunque status et vitae genera emendationem eos moliri, et ad emendandos naeuos doctorum, maxime medicorum et philosophorum, se accingere. III. Possidere eos lapidem philosophorum, eoque parario tincturam siue medicinam vniuersalem, artemque mutandorum metallorum, arcanamque notitiam vitae prolongandae fuisse adeptos. IV. Scire eos et praedicere, instare seculum aureum omni felicitate exoptatissimum. His quatuor scenis primus fabulae actus comprehendebatur. Cum autem ea diuulgata, tota Paracelsicorum, Theosophorum, et Chemicorum turba res suas agi crederet, et vtraque manu hanc sibi sodalitatē vindicaret, nihil tam absonum delirumque fuit, nihil adeo noua et inaudita mysteria prae se tulit, quod non ad hanc tribum referretur, quae vero omnia, et a quibus auctorebus profecta sint, et quo fundamento isti societati tribuantur expendenda, et cum ipsis fabulae originibus et dogmatibus, quae simulabat, non commiscenda sunt. Enarrari satis non potest, quantos motus in ecclesia pariter atque orbe literario rumor iste, vbi semel percrebuisse, excitauerit. Nempe prout quilibet aut animo erat affectus, aut hypothese peculiari addictus, aut sectae cuiusdam praepudicio occupatus, ita obscurissimi aenigmatis interpretationem fingebat, et se Oedipum esse putabat. Et theologorum quidem plerique, quos Paracelsica schola, et chemicorum atque theosophorum factio simili clamore dudum offenderat, valde fidei puritati metuebant, ac fanaticam quandam cohortem sub hac larua latere suspicabantur; CHRISTOPHORVS NIGRINVS autem Caluini affectas ista fabula tegi, prolixa commentatione demonstrare voluit. Obstabant tamen vtrique coniecturae loca nonnulla in laudatis libellis occurren-

s) HORNBECK. Summa Controuers. p. m. 426. IO. OLEAR. Synopf. Controu. p. 461.

r) In Sphynce rosacea Francof. 1619. 8.

currentia, quae fatis prodebant, societatis huius sodales, ecclesiae Euangelicae esse addictos, nec communionem eos cum Fanaticis affectare. Id ipsum Rosae crucis nomen nonnullis prodere videbatur, quod ab insignibus B. Lutheri defutum esse suspicabantur. Et hinc prodiit vnus et alter ex Lutheranae ecclesiae gremio, qui pro fraternitatis orthodoxia pugnavit ^u. Alii, et imprimis medicorum natio collegium aliquod chemicum hanc fabulam condidisse, coniciebant, qua in opinione valde confirmabat eos et nomen societatis, et iactatae artes chemicae et Paracelsicae, quas cum emendandae promouendaeque pietatis studio sodalium illud prae se ferebat. Et nomen quidem chemicum esse, et compositum ex vocabulo ros et crux coniciebant, quae vocabula sint chemica, eo quod ros sit omnium corporum potentissimum ad soluenda metalla, crux vero idem significet quod lux, quia signum crucis tres illas literas L V X exhibeat, lux autem sit semen, siue crassum illud et corporeum lumen, quo coaecto auri mutatio perficitur; vnde Rosaecrucianum esse philosophum *Χηροσποιοῦντα* suspicatus est PETRVS GASSENDVS ^x, cuius coniecturam latius deduxit EVSEBIVS RENAUDOTIVS ^y, probauitque nuper praestantissimus MOSHEMIVS ^z. Paracelsi autem partes ideo iuuari commendarique credebant, quod medicina Galenica valde contemneretur. Plurimum autem auxit hanc suspensionem, quod Paracelsitarum et Theosophorum Chemicorum celeberrimi FLVDDVS ^a atque Sperberus aliique nonnulli fraternitatis huius patrocinium suscepissent, et de eius profectibus admirandis in philosophia adepta, magia, cabbala, chemia nescio quae miracula confinxissent, et splendide essent mentiti. Quae eo magis verisimilitudinem prae se ferebant, quod primi totius comoediae auctores de huiusmodi artibus multa promississent, vt eo occultius laterent, et laetior emergeret insperata fabulae catastrophe. Adeo vero haec se medicis nonnullis probauit opinio, vt cum Galenicae scholae essent addictissimi, irarum pleni in Rosaecrucianos insurgerent, in quo certamine alios vehementia vicit ANDREAS LIBAVIVS ^b. Tandem inuenti quoque sunt, qui singularem ex diuina misericordia viris quibusdam piis contigisse reuelationem credebant, vt emendarentur scientiae, et pietas atque mysteria hactenus ignota ingenti humani generis emolumento panderentur, et hi quidem reuera existere eiusmodi societatem, et vera esse, si non omnia, attamen, quae de ea narrabantur, pleraque crediderunt. Quas partes statim sub exordium fabulae arripuit DAVID MEDERVS ^c, antistes ecclesiarum comitatus Hohenloici MICHAEL MAIERVS ^d, et ipse ROBERTVS FLVDDVS ^e, aliique. Hi instare nouum felixque seculum,

u) MEDERVS l. c. et Vindiciae rhodostauroticae.

x) In Examine philosophiae Fluddanae §. 15. T. III opp. p. 261.

y) Conférences publiques T. IV. p. 87.

z) Hist. Christ. recent. Sec. XVII, S. I. c. 4. §. 28. p. 398.

a) In Tr. Apologetico, integritatem societatis de Rosae Crucis defendente contra Libanum 1617. et in Apologia compendiaria.

b) Vid. ARNOLD. l. c. p. 625, seqq.

c) loc. cit.

d) In Themide aurea,

e) loc. cit.

culum, et regni naturae et gratiae fines amplissime dilatatum iri sibi persuadebant. Quanquam autem ubique locorum sodalitiū Rosaecruciani fama percubuerat, adeo ut lippis quoque et tonforibus nota esset, nemo tamen dicere poterat, quo loco illud inueniri posset, et non deprehendebatur, qui conuinci posset, quod illi esset addictus. Certe, Renatum Cartesium, ubicūque in itinere longo esset moratus Rosaecrucianos quaesivisse, nullum autem inuenisse, testatur HADRIANVS BAILLETVS *f*. Attamen leges et statuta fraternitatis in vulgus comparebant, et ubique satis curiosè perquirebantur sodales, ut, quod ecclesiae metuebatur, damnum arceretur, et imposturae poena irrogaretur. Ipsa quoque Paracelsitarum, theosophorum, philosophorumque per ignem turba, fabulae incertitudine decepta, dum hanc sibi sodalitatē asserit, eiusque mysteria mire crepat et defendit, acerbè autem in eos inuehitur, qui in eam insurrexerant, mire rem turbavit, et nouis suspitionibus orbem repleuit. Fuerunt enim ex hoc numero, qui non modo dogmata inaudita et ab omni fide et opinione remota Rosaecruciano collegio tribuebant, sed ipsam quoque magiam huc transferebant, et quid ista societas in euocandis numerorum potentia spiritibus posset, iactabant *g*. Quos dum pro veris tribulibus potentia habent, pessime apud plerosque sodalitas ista audire coepit. Sagacioribus autem nonnullis mature subolebat, fabulam quandam vel aenigma aliquod symbolicum artificiosè et non sine ingenio confictum latere, vixque prodierat *Fama et Confessio fraternitatis*, cum iudicarent nonnulli viri docti, aenigmaticum et figuratum scriptum esse *h*, nec extitisse vnquam huiusmodi collegium secretum vel vixisse eius auctorem. Ast quae sub hac larua facies lateret, coniecturis nonnulli assequi tentabant, et alii quidem chemicorum quorundam lusum esse, suspicabantur *i*, alii, vnionem inter Lutheranam et Reformatam ecclesiam magnis moliminibus studiose eo tempore quaesitam exoptatamque sibi deprehendisse in eo aenigmate videbantur *k*. Qui vero omnium cautissime iudicium faciebant, in eam opinionem discedebant, viros quosdam ingenii excelsi, et acuti totam ideo fabulam excogitauisse, ut otiosos homines naso suspensio ducerent, et credulitati simpliciorum illuderent, aut philosophos medicosque exagitando curioso figmento expiscarentur, quid de emendatione artium et scientiarum, de mysteriis Paracelsicis et chemicis et similibus crederent. Immo anno clo Iocxx ausus est scribere MICHAEL BRELERVS: *Laterem lauare, qui in detegenda fraternitate, ista operam ponant suam; famam fraternitatis enim auctores agnoscere trigam virorum clarissimorum, qui ingenioso hoc aenigmate alios, quos philosophorum lapidem adeptos esse fama ferebat, ita prouocare tentauerint, ut suo se indicio proderent: et hanc quidem non coniecturam nudam esse,*

Aaa aa 2

sed

f) In Vita Cartesii T. I. p. 90. Synopses.
 g) Vid. MORHOF. Polyhist. T. I. p. 137.
 h) Vid. MEDERVS in Praef. l. c.
 i) Ibid.

k) NIGRINVS loc. cit.
 l) In Mysterio iniquitatis Pseudo-Euang. c. 3: p. 100.

sed veritatem certissimam, reliquos clamores autem omnes inter mendacia esse referenda. Nec defuit fabulae catastrophe; euanuere enim et societas ista et omnes illi, quos edidit strepitus, cum auctores eius filerent, nec agere eam editis porro scriptis, ut haecenus factum, pergerent. Qui ideo scribere desiisse videntur, vel quod crederent, satis iam esse commentorum, et abunde prodidisse orbem literatum animi sensa et multorum stoliditatem, ut pii prudentesque viri inde emendationis causam quaerere possent; vel quod obseruarent, abuti ingenia fanatica, et paradoxa ista sodalitiis secreta fama, et metuendum esse doctrinae puriori periculum: vel quod ipsi sibi timerent, ne, qui laruato Rosaecrucianorum nomine abutentes, vehementes satyras et acerbas inuectiuas vulgauerant^m, innocentibus tandem fabulae auctoribus molestiam crearent. Et haec quidem isto tempore facta sunt; ubi vero fama contigit, valde confirmata est opinio, viros nonnullos pios atque doctos, et ingenio atque eruditione non carentes hanc ideo fabulam exorsos fuisse, ut et emendandi orbis eruditi desideria, aenigmatica scriptione, proponerent, et sectarium, quod vehementer illo tempore regnabat, studium exagitant, et vitia atque naeuos eruditorum symbolica satyra corrigerent, latere tamen in argumento delicato possent, et seculi sui supra modum acerbi et contentiosi dicacitatem personati eluderent. Quam coniecturam verisimilitudine summa gaudere, ipsa *Famae fraternitatis praefatio* satis innuit, et tota fabula loquitur. Quanquam autem impossibile est, viros illos pios et cordatos detegere, qui hoc societatis Rosaecrucianae symbolo orbem eruditum tentare ausi sunt, fatemur tamen, magna nobis verisimilitudine se commendauisse GOTTFREDI ARNOLDIⁿ coniecturam, qui Ioannem Valentinum Andreae, virum doctissimum et elegantissimi ingenii, theologum Wurtembergicum, si non primum comoediae auctorem, actorem tamen cum nonnullis viris doctis fuisse suspicatur. Non ignoramus B. IAEGERVVM^o, quem secuti sunt alii^p, multum in eo fuisse, ut hanc suspicionem ab eo depelleret, narrat enim: rogatum virum doctissimum a senatu ecclesiastico ducatus Wurtembergici, respondisse, semper se, audita fabula Rosaecruciana risisse, et curiosos fratres pati non potuisse. Verum tantum abest, ut haec coniecturam istam infirmet, ut potius magnum ei pondus addant, cum satis luculenter innuant, habuisse eum totum sodalitiis pro fabula ideo excogitata, ut curiosi deluderentur. Sane ex viri praestantissimi, et praeter iudicii acrimoniam et elegantiam ingenii summo candore et pietate laudabilis verbis et circumstantiis omnibus, maximum haec coniectura verisimilitudinis gradum obtinet. Erat enim illi ingenium satyricum, et naeuorum in ecclesia atque orbe docto perspicax, quos haud vno scriptionum genere iugulauit; ex quibus

m) Tales edidit Iaruuatus Irenaeus Agnostus.

n) loc. cit.

o) In Hist. Eccles. Sec. XVII, p. 58.

p) Auctor Reprehensionum God. Arnoldi pag. 132. SERPILIVS Epitaph, theol. Sucu. p. 12.

bus intelligitur, emendandis illis animum magno cum studio adiecisse. Accedit scribendi ratio illi propria eiusque characterem mire referens, ipsaque arma eius gentilitia, et quae alia sunt, quae hanc coniecturam magnopere firmant. Talia autem scriptorum Andreae loca ab Arnol- do allata sunt ⁹, ex quibus, nisi omnia fallimur, inuictis rationibus constat, eum, si non ipse primus fabulae auctor fuit, actorem ta- men cum aliis fuisse; claris enim verbis indicauit, actam eam esse, et depositam personam, euanuisse comoediae laruas, nec expe- ctanda esse fraternitatis fata alia, sed pudore suffuso resipiscendum esse eruditis, quod naso se ducere et expiscari auctores eius passi sint. Neque magnopere huic coniecturae opponi potest, Paracelsitas, chemicos, ade- ptos, et inter eos, qui magna nominis claritate innotuerunt, Fluddum at- que Sperberum huic sodalitis nomen dedisse. Ipse enim VALENTINVS ANDREAE monuit, adeptos, medicastro, theosophos huiusque gene- ris alios, occasionem istius fabulae arripientes de suo emolumento cogi- tauisse, et spes suarum fortunarum amplas inde hausisse. Qui cum eius catastrophe tandem prodeunte et cessante isto collegio, attamen duraue- rint, et suas res porro vrgere perrexerint, manifestum inde esse putamus, ipsas eius sodalitis rationes cum Paracelsica et theosophica factione non cohaesisse. Quia tamen ingenia haec anomala et fanatica, hoc nomine ad commendandum peregrinum philosophiae habitum valde abusi sunt, ratio inde patet, cur in theosophorum historia memoria Rosaecrucianae tribus omitti non potuerit.

§. XXXV. Sufficiunt dicta, vt intelligatur, qualis secta theosopho- rum fuerit, qua indole fuerit gauisa, quibus characteribus ab aliis distin- guatur. Colligemus iam sparsim dicta in vnum, et quid de ea statuen- dum sit, postcentibus tractationis nostrae legibus strictim exponemus. *Observatio- nes de philo- sophia scho- lae theoso- phicae.* Cuncta autem, re accurate pensata, huc redeunt.

I. Non conspirat haec secta placitis, decretis, et fundamentis, sed vt quisque ingenio magis promptus et imaginationis oestro percitus est, eo magis sententiis paradoxis variat. Frustra itaque agunt, qui horum ho- minum philosophiam vno typo posse exprimi sperant. Cuius ratio ipsa a cognoscendi principio, quod reiecta rationis luce elegerunt, deriuanda est. Cum enim non certas leges, et principia sibi delegissent, sed intel- lectu passiuo sacroque silentio in centro fundoue animae illuminationem diuinam quaerent, non potuit non tota theosophicae gentis schola ad diuersissima placita deferri. Quicquid enim suggerebat istud principium internum, imaginarium, et incerto sensu fallax, id pro diuino, et vero habitum est. Et haec causa est, cur tot systemata (si modo nomen hoc mereantur male cohaerentia animi aegri somnia) theosophica sint, quot sunt theosophorum capita.

Aaa aa 3

II. Sunt

⁹) Alethaea exul, p. 329. Turrus Babel c. 25. p. 69.

II. Sunt tamen dogmata nonnulla, quae characteristica recte appellaeris, eo quod non communia tantum toti factioni isti sunt, sed eam quoque ab aliis sectis discriminant. Inter ista autem illuminatio passiva primum locum occupat, et fundamentale dogma est. Nempe magno hi homines odio rationis homini connatae lumen prosequuntur, idque fallax esse et incertum, ac superficialiam tantum atque idealem cognitionem scientiae et certitudinis expertem et sapientia vacuam gignere clamant: hac ducente errare hominem et in devia delabi a felicitatis tramite, magnis profundisque suspiriis conqueruntur. Eam itaque aut plane abiiciendam negligendamque, aut e philosophiae verae, diuinae et ad felicitatem atque tranquillitatem hominis facientis circulis eiiciendam esse contendunt. Licet autem diuinorum oraculorum auctoritatem aperte contemnere non audeant, ne impietatis suspecti sibi ipsis apud alios officiant, minusue tolerentur, contempta tamen literae significatione, non tam oraculorum factorum dictamina pro principiis assumunt, quam allegoariarum insularum machinis nonnulla in partes suas rapiunt, ipsum doctrinae Christianae systema Scripturae S. innixum magno supercilio velut commenta scholarum et humanarum speculationum spernentes. Dumque omnem intellectus actiuitatem proscribunt, nouum et a mentis humanae natura atque indole plane abhorrens cognitionis genus passiuum, intrinsecum, immediatum atque diuinum comminiscuntur, quo anima diuinae sapientiae luminisque coelitus infundendi auida, sine vlllo actu suo, quiescens, filensque lucis diuinitus irradiantis illapsum expectat, et hoc suo desiderio tandem cum maxima acquiescentia et gaudio in statu isto luminoso fruitur. Qua illuminatione passiva coelestem atque diuinam prorsus sapientiam, reliquis hominibus ideales rationis nugas sectantibus ignotam se adeptos esse, magnificis orationibus ostendant. Quae adeo ex dictis et allatis testimoniis atque exemplis clara sunt, et omnibus fere paginis in scriptis eorum inculcantur, vt ea prolixius probare opus haut sit. Ita vero suo se indicio hi homines produnt, et quam inepta et a vera philosophiae indole aliena sit theosophia ista, luculenter manifestant. Cum enim et rationis et reuelationis lumen a patre luminum homini sit traditum, nec quae ab vno auctore profecta sunt, repugnare sibi possint, distincti tamen sint naturae gratiaeque circuli; in vtramque eos vehementer peccare, quilibet videt. Nempe rationem deprimendo, et scripturae auctoritatem eleuando ita diuinum vtriusque auctorem laedunt, vt is homines fallere voluisse, (absit blasphemia dictis!) censendus sit, qui istis eos ducibus muniuit in inquirenda felicitatis via, quibus veram animae tranquillitatem et beatitatem assequi et sapientia ornari nequeant. Quamuis enim diuina collostrari luce hominem ad aeternorum cognitionem ipsa sacra oracula dictitent, non tamen vel rationem ea supprimit, vel immediato animum lumine perfundit, vnde longe alia existit illuminatio, quam ab his hominibus vrgetur. Qui dum omne veri criterium, et id distinguendi a falso regulam

regulam atque instrumentum insuper habent et contemnunt, erroribus, somniisque cerebri ab omni veritatis diuinæ et humanæ sensu deuiantibus patulas portas aperiunt, et quodcumque delirantis cerebri nugæ fuggerunt, pro diuino nobis obtrudunt, ea superbia et intolerabili fastu, vt cum criterium veritatis dignoscendæ non habeant, sibi solis suæque experientiae credendum esse postulent, rati, decipi se non posse, licet a febricitantium deliriis rationes eorum parum distent. Quod quam ineptum sit, et humanæ naturæ indecorum, immo ipso creatori benignissimo indignum, quilibet palpat, qui præiudiciis turpissimis non fallitur. Et hoc *πρώτον ψεύδος* huius sectæ et primarius error est, quem recte iugulauit virorum piorum et acutorum diligentia ^r.

III. Fallere autem hos homines et falli, adeoque in omnem sapientiae diuinæ humanæque modum peccare, alterum systematis theosophici dogma characteristicum luculenter prodit. Nempe cuncta ad emanationis systema redeunt, cuncta ex Deo deriuant, Deumque faciunt fontem essentiarum omnium, mundum autem Deum expansum, animam quoque ex ista scaturigine velut diuinæ auræ particulam oriri statuunt, et hunc in finem varios fontes, principiata et emanationes, variosque euolutionum gradus comminiscuntur, reditumque rerum omnium post plurimas reuolutiones in Deum asserunt, vt ex supra dictis est manifestissimum. Qua ratione, si non ipsum Deum cum mundo confundunt, et in Spinozæ castris militant, attamen rebus omnibus, maxime animæ humanæ essentiae diuinæ communicationem ita tribuunt, vt et deismo aperta porta pateat, et ad enthusiasmum, deificationem (veniam verbo exoramus) quandam affectantem seducatur humanus animus. Quam culpam quidem valde deprecantur huius sapientiae diuinæ cultores, et se enthusiasmo quam maxime refragari, magnopere clamant, vt supra Poireti exemplo demonstrauimus: at ludunt vocis ambiguitate, vt inuidiam exosi erroris euitent: hunc enim enthusiasmum vocant, si diuina affectet humana ratio. At hoc pacto suo se telo iugulant, et enthusiasmi reos esse fatentur. Tota enim illa interna et passiuæ illuminatio, quam Deo adscribunt, imaginationis emotæ opus est, quæ cum diuinam collustrationem somniet, *ἐνθουσιασμός* recte dicitur.

IV. Damna haud exigua philosophiæ pariter atque sanctiori disciplinæ ex hac affectata theosophia oriri, nemo non videt. Parit enim hic enthusiasmus superbum rationis atque reuelationis contemptum, ordinaria luminis diuini collustratione, mediisque quibus illa peragitur, non contentum, sed singularia, extraordinaria, immediata desiderantem: quo affectu occupatus animus omnia fastidit, quæcumque via trita et solita homini solent innotescere, siue humana sint, siue diuina. Id quod negant quidem scholæ huius patroni, et vt demonstrent, reuelationi in sacris oraculis factæ ab ea iustum statui pretium, ea loca cumulant, quibus præcla-
rede

^r) Conf. THOMAS, Præf. ad POIRETI tr. de Eruditione triplici, ed. nou.

re de sacris literis loquuntur, eamque miris modis commendant. Ast tametsi negari non potest, pulchra nonnulla, et si verba spectes, omnino probanda ab his hominibus dici, fatendum tamen, neruum eos sacrarum paginarum excidere, vique omniaeas spoliare, asserendo mortuam esse in illis literam, veram sapientiam lucemque salutarem in mentibus accendere minime efficacem, nisi interna et immediata illuminatione, quae in fundo centroque animi obtingat, viua reddatur et operationi suae restituatur. Quo pacto omnis diuina notitia non sacrae, quae in oraculis diuinis continetur, doctrinae tribuitur, sed interno isti principio, quod cum diuinas sibi origines asserat, scripturae literam ad deliria aegri animi torquet rapitque, adeo vt nihil sit tam absonum, tamque insanum, cui non hoc interprete admissio verba diuinorum scriptorum accommodentur, idque in diuinis foliis quaeratur, de quo eorum auctores *θεόπνευστοι* ne somniantes quidem cogitauerunt. Cuius si quis exempla cupiat, eum explicationes cosmogoniae Mosaicae a Fluddo, Sperbero, Gutmanno, Boehmio aliisque datas, et dictante isto lumine interno ex fundo animae illuminatae productas, intueri iubemur, quae tanta nobis cerebri confusi et imaginationis errantis somnia narrant, vt sufficiant ad demonstrandum, quantum inde damnum sanctior disciplina capiat. Quae tamen a diuinioris sapientiae doctoribus latius enarrari solita pluribus heic tangere haud licet. Auget vero hoc malum intolerabilis arrogantia et quae illi iuncta est dicitas horum hominum, qui se solos sapere, sibi que diuinos hos thesauros solis obtigisse, reliquos atra nocte cinctos oberrare, et in tenebris sine duce, sine via palpare sibi persuadent. Nihil enim aut religione sanctum, aut muneris grauitate reuerendum, aut meritorum gloria illustre est, in quod, si placitis suis refragetur, non atrocibus criminationibus inuehantur; nullus vitae status, nullus ordo et humanae societatis membrum nullum est, cui non errores, naeuos, vitia, scelera, et denique quid non? obiiciant, in aliorum maculis perspiciendis adeo lyncei, vt exaggerationibus defectuum aliorum suorum omnino obliuiscantur, vel eos plane coecutientes non videant. Nec his contenti, haud raro, vt omnia infra suam sapientiam posita esse demonstrant, monstra confingunt, et nihil rectum esse statuunt, nisi quod ab ipsorum dictamine regulisque praescribitur atque proficiscitur. Immo in omnem eruditionem humanam inuolant, literas, scholas, doctores, et quodcunque ab interno lumine ab illis iactato profectum haud esse credunt, magnis calumniis onerant, sic vt palam sit, nullum eos cognitionis genus pati posse, quod ferocientis imaginationis deliriis modum ponit, et paucis modeste sapere docet. Quod vt aliqua specie atque colore faciant, hominum, atque temporum vitia, licet non minus illis polluti, quam alii, ipsis disciplinis tribuere, et vbi ferro recidere morbida membra debebant, id in viscera adigere, et corpus ipsum interficere minime erubescunt. Et haec vera causa est, cur tot querelae, inuectiuae, et verba acerbissima in homines ecclesiasticos et acade-

academicos, in scientias humanas et disciplinas sanctiores, in eorum libris cumulentur, in quibus colligendis miram industriam probavit GOD. ARNOLDVS. Quod an stare possit cum caritate et humilitate, quas virtutes ex illuminatione ista immediata et interna oriri iactant, et animi impotentiam ambitionis atque irarum, omnisque affectus vehementiae plenissimam, sapientiae verae autem e diametro contrariam prodat, Lectoris pii et prudentis arbitrio definiendum relinquimus.

V. Plurimum hanc ingenii humani nec legibus subiecti, nec limitibus circumscripti, nec disciplina castigati proteruiam et sapientiae humanae, id est, philosophiae, et diuinae ipsique religioni obesse, facile cogitari potest. Quemadmodum enim illa, pietatis et diuinae originis atque operationis praetextu in contemptum adducitur, vt animis leuibus, vilibus ac ignauis omnino fordescat: ita religionis hostibus, cum vident, deliria nullo modo pingenda, et sano sensu excusanda pro diuina sapientia vendi, sanctissima mysteria deridendi, omnemque reuelationem pro emotae mentis deliriis habendi fauentissima suppeditatur occasio. Ipsa quoque pietas, et quae illam mediante diuina doctrina in animis per Spiritum S. producit veritatis diuinae collustratio atque sapientiae coelestis disciplina, quae nec rationis lumen deprimit, sed suis tantum limitibus circumscribit, nec alia hominem docet, quam quae claro et aperto sensu testantur diuiniore literae, in suspicionem enthusiasmi atque fanaticismi apud eos, qui emendationem animi vitiorumque eradicationem odio persequuntur, adducit. Qua ratione ipsa disciplina IESV CHRISTI, doctoris diuinissimi contemnitur et in periculum maximum adducitur, cum habeat impietas et vitae licentia, quae seueritati praeceptorum Christianorum ipsa philosophia iudice optimorum et verissimorum opponant, et castigationis animi leuis et nondum emendati iugum excutiat.

VI. Dabimus autem id caritati, bene de proximo speranti, vt credamus, non vidisse quosdam huius gregis damna ista, quae paucis enarrauimus; et optima animi intentione vfos, delusosque sectariae philosophiae ineptiis, meliora, sanctiora, diuiniora quaesuisse, quae animum exple-re, et fatiare diuina luce pectus valeant, quo nonnullos animo ad theosophiam querendam fuisse impulsos facile nobis persuademus. Dolemus autem, eos spe sua delusos, cum lucida fidera se duces elegisse crederent, ab ignibus erraticis fuisse deceptos. Abiecto enim rationis iudicio, qua norma verum a falso distinguitur, cum non haberent, quo imaginationis lasciuientis et extra orbitam vagantis operationem a diuina collustratione rite discernere, se ipsos turpiter deceperunt. Temperamento enim gaudentes atrabile referto, austero et subtristi, quod imaginandi facultatem nutrire solet supra modum foecundam, at deliram et ratione carentem, et summa animi commotione, etiam ad corpus, maxime ad cerebri partes pertingente, maiora, insolita et diuina affectantes, extraordinarias, quas imaginationis cerebrique emoti turbatique morbi frequenter sentiunt, com-

motiones spirituum animalium neruorumque passi sunt, quae ad ecstasin vsque et raptus quosdam apud Boehmium fimilesque sunt progressae. Quae cum vehementi agitatione cerebro essent impressae, fixis radicibus altissimis et vestigiis luculentis relictis occasionem praebuerunt his hominibus sibi persuadendi, diuinam sibi atque extraordinariam illuminationem obtigisse, de cuius veritate, licet eam nullo alio colore pingere, nulla alia ratione demonstrare possent, nisi sensu suo, adeo tamen se conuictos putabant, vt nullatenus de ea dubitarent. Nonnulli vero eo vsque progressi sunt, vt noua praedicere et de futuris vaticinari auderent: quae vatum nouorum effata cum temporum euentu refutarentur, et imaginationis fallacia proderetur, loco commiserationis, qua digni erant, risus et dictoria plerorumque retulerunt, et, quam turpiter fallatur animus, rectore ratione excusso et eiecto, luculento declarauerunt specimine.

VII. Mirari quis iure queat, qui obiter rem aspicit, qui fieri potuerit, vt ad tam absona et a mentis humanae indole naturaue abhorrentia delabi viri minime mali potuerint, magis autem, quo pacto euenerit, vt sectatores illis non defuerint, qui has partes probando pro diuiniore sapientia ista deliria habuerint? Ast mirari desinet, cogitans, ita plerumque euenire, vt obscura, ignota, et aegnimata prae se ferentia, quae aures quidem inauditis vocabulis et strepitu insolito implent, vacuum autem dimittunt animum, imperitis et iudicio atque ratiocinatione non subactos plerumque capiant, sic vt omisso examine accurato, cuius difficultatem propter obscuritatem istorum aenigmatum Oedipo opus habentium timent, sibi persuadeant, magna et admiranda latere, et licet ista mysteria fateantur esse incomprehensibilia, et omni rationi aduersa, culpam tamen malint in intellectus sui imbecillitatem, eorum arcanorum incapacem reicere, quam in ipsam nugarum istarum absurditatem transferre. Ineluctabilis autem obscuritas, paulo attentiores conuincere debuit, totam istam diuiniore sapientiae ostentationem vanam esse, atque probari non posse. Recte enim viro cuidam doctissimo^s obseruatum est, abhorrere a diuinae sapientiae ratione et indole regulas viuendi et ad felicitatem nostram perueniendi, quae ita obscurae sunt, et intelligi adeo non possunt, vt quid statuendum, quid sequendum sit, humanus ignoret animus. Praeter hanc obscuritatis admirationem in caussa quoque fuere artes et scientiae mirabiles ab hac schola iactatae, quales sunt cabbala, magia, astrologia alchemia, medicina vniuersalis, et similes, quibus stupenda praestare, totius naturae harmoniam intelligere, gremiumque eius recludere, diuitiis innumeris potiri, morbos desperatissimos curare, et vt verbo dicamus, omni creaturae, ne intelligentiis quidem spiritualibus exceptis imperare se posse strenue mentiti sunt. Quae artes vanissimae omni fundamento et veritate carentes indicio quidem sponte se offerente attentos et paulo castius ratiocinantes conuicerunt, thraconiismum et circulatoriam ambitio-

^s) МѢСЯЦМ. Institut. ethic. Christianae P. I. p. 22.

ambitionem atque praeiudicia hos homines regere, eosque credulis fumos vendere: at qui vel attentione vel iudicio minus valebant, mendaciis se circumueniri passi sunt, cum specimina illis narrarentur stupenda et inaudita, quae istis artibus effecta dicebantur. Quae si prouocata et examinata testium fide ad regulas criticas artis rationalis exigantur, risum magis mouent, quam assensum imperant.

VIII. Nihil autem hanc scholam magis prodidit, et ἀσοφίαν eius detexit, quam audacia de spirituum natura, operationibus, influxuque in sublunaria, de eorum regionibus, sedibus, custodia, deque theosophorum in illos potestate insana et enormia innumera fingendi atque mentiendi. Nulla enim verisimilitudine nititur ista pneumatologia theosophica, adeo ut comprehendi vix queat, potuisse Paracellsum suas nymphas, gnomos, salamandros, sylphas, satyros et reliquam spirituum cateruam hominibus persuadere, quibus sanum tamen synciput fuisse, alia, in quibus minus desipuerunt, nobis persuadent. Verum quid non potest auctoritatis praeiudicium, et cupido insolita et miraculis familia venandi? Quamuis autem ausi sint nonnulli insipido dogmati fundamentum substernere philosophicum, asserta harmonia superioris et inferioris mundi illiusque in hunc influxu, et assumpto spiritu naturae astrali per elementa mundana se diffundente, nullo tamen vel mediocris tantum probabilitatis ratiocinio demonstrarunt, dari eiusmodi spiritum astralem, archaeum, rebus formandis animandisque praefectum, eumque in tot particulas diuisum, quot illi spirituum perfectorum et imperfectorum genera comminiscuntur. Digna itaque doctrina ἀφιλόσοφος est, quae rideatur magis quam refutetur; ita enim vno halitu diffilari potest, ut negato vno isto inepto supposito, si modo placita horum hominum suis depingantur coloribus, omnes simul pateant manibusque palpentur ineptiae. Id quod luculento atque iucundo specimine, in *Dialogis cabbalisticis* ita demonstrauit VILLARSIVS abbas, ut dignas his labris lactucas apposuisse, et iusto remedio eorum insaniam emendauisse censendus sit.

IX. Nihil haec nos dixisse, quod non ipsa scholae huius indoles atque natura probat, ex ipso systematis theosophici habitu est manifestissimum. Quamuis enim nec inter se conspirent doctores isti theosophici, nec ita eorum disciplina cohaereat, ut systematis philosophici nomen tueri eiusque accurationem et nexum referre queat, sunt tamen dogmata nonnulla, quae si ex obscuritatis latebris et relecto allego-
 riarum audacissimarum velo protrahantur, et scriptorum horum praecepta inter se attente comparentur, definiri huicque scholae tribui possunt. Ea paucis huc redeunt: I. Omnia ortum suum ex diuina essentia habere, at ex hoc infinito fonte emanauisse, et hinc res omnes Deum nobis expansum et in creaturis manifestatum per varios euolutionum gradus sistere; II. ideo autem simili reuolutionum ordine et ferie cuncta ad fontem suum redire debere. III. Id vero imprimis de anima humana, spirituae im-

mortali, qui corpori mortali inest, dicendum esse, eum enim velut scintillam ex hoc lucis infinitae oceano proficientem homini infusum, originis suae vestigia et attributa seruare, et ad hanc, ex qua profluxit aeternam diuinitatis scaturiginem esse reuersurum: eius itaque opus esse, vt agnito fonte suo centroque, ex quo emanauit, ad id assurgere tentet, hocque puro et infinito desiderio anxie quaesito tandem cum summa delectatione et acquiescentia potiatur. IV. Ex quo dogmate omnis illa moralis disciplina fluit, quam non sine insignis pietatis specie magnoque strepitu commendant, abiicienda esse carnis vincula, nec seruiendum corporis cupiditatibus, neque ideali rationis discursu vincendum et detinendum animum, sed euacuandum eum esse purgandumque poenitentia, et passiuo obsequio, eiectione omnibus rationis seductricis operationibus, piis precibus et intercessionibus expectandum esse lumen diuinum, eiusque desiderio totum animi fundum esse replendum. Hanc enim veram esse sapientiam eamque non ab Aristotele, non a gentilibus philosophis, sed a Spiritu S. interna et immediata illuminatione intercedente disci posse, eamque in sabbathismo animae, ab omni externa internaque operatione et actiuitate vacuae, esse expectandam. V. Quae vt eo certius affirmare possint, porro statuunt, Deum rerum omnium fontem, imaginem suam essentialem, non in homine modo ita expressisse, vt eam cum omnibus attributis referat, et contueri quoque in animae centro rite praeparatus possit, sed et rebus atque creaturis omnibus ita indidisse, vt cognito semel Deo intuitiua imagine, ab eo ad creaturarum typos et signaturas descendi, intelligique possit, quo vinculo mirabili et concentus mutui operatione atque influxu res omnes cohaereant. VI. Et in hac quidem cognitione connexionis et influxus Dei in res inferioris, atque ordinis et potestatis emanationum ex Deo consistere magiam naturalem, quam qui didicerit, illum posse non elementis modo, sed spiritibus quoque mundanis, eorum praesidiis, imperare, mirabiles effectus producere, arcana latentia detegere, et in ipsam naturae abyssum penetrare. VII. Cum autem emanatio ista diuina et influxus in res inferioris mundi per astrorum irradiationes secundum illos fiat, hinc pars theosophiae haud minima posita est, in cognitione verae astronomiae, et concordiae atque harmoniae siderum cum corporibus humanis, animalibus, terra, mineralibus, plantis. VIII. In quibus cum idem spiritus lateat, et signa quoque in externa facie expressa referat, signaturas rerum ad recludendam internam earum naturam plurimum facere, et a theosopho esse considerandas, adhibendum autem ignem ad referenda naturae adyta, sicque chemiae ope in naturam mineralium, lapidum, metallorum penetrari posse. IX. Qua sapientia mirabili adeptis possibile esse, mutare et ad summam perfectionem metalla perducere, medicinam saluberrimam et insanabilibus morbis superiorem parare, custodire vitam in aeuum, et ad seram immortalitatem conserua-

re.

re. X. Ex his autem colligunt: constare hominem partibus tribus, scintilla, siue particula diuina, spiritu astrali et corpore: et quamdiu quidem corpori seruiat, brutalem statum experiri; ab astrali vero spiritu ad humanitatem reuocari, et a scintilla diuini, quod in ipso est, luminis, ad fontem luminis Deum ascendere. Ita vero mali fomitem in corpore latentem, quo etiam fidereus ille spiritus inquinetur, deferere et ad centrum purissimum et felicitatis terminum perfectissimum euolare animam. XI. Et hanc quidem felicitatem initia sua habitura in hoc aeuo, reflorescentibus scientiis diuinis, et manifestato coelesti Sophiae munere, sibi plerique huius scholae promittunt. Haec essentialia theosophicorum philosophorum dogmata sunt, quae, quantum scimus, a nullo reprobrantur, quamuis in iis explicandis applicandisque mirum in modum dissentiant. Esse vero inter ista dogmata et placita Alexandrinae, siue Platonicae, et quae huic valde affinis est, Cabbalisticae philosophiae magnam affinitatem, ex comparatione vtriusque factionis est manifestissimum: quae causa fuit, cur multi sacrorum doctorum philosophiam Platoniam parentem esse theosophicae scholae affirmauerint. In quo tamen asserto prouide et distincte procedendum est. Nondum enim assertionum opinionumque similitudo demonstrat, vnum philosophandi genus alterius sibi similis fontem esse atque originem. Fatendumque admissum commune emanationis principium potuisse theosophis his omnia illa dogmata persuadere, quae tradiderunt, licet Platonismi ignaris: nec dubitandum est, quin Paracelsus ad hanc scholam minime respexerit, cum veteres tantum non omnes neglexerit: idem de Boehmio aliisque pronuntiare non cunctamur. At certum tamen, doctiores in hac schola et veteris philosophiae haud ignaros, concordiam cum Platonismo iactare, et haud leue causae suae patrocinium in eo consensu quaerere, eo quod vbique locorum, sine respectu externae fidei professionis Deum lumen hoc, siue Sophiam infudisse animis sui cupidis statuunt. Vnde multus in eo est POIRETVS^e, vt demonstrat, Pythagoricam atque Platoniam sectam in eadem via ad veritatem fuisse progressam. Accedit chemicorum iactantia, qui cum veteris philosophiae auctores principesque Zoroastrem, Hermetem, Orpheum arcanorum naturalium peritissimos fuisse, et imprimis artem *χρυσοποιον* exercuisse fama audiissent, vt illi auctoritatem pararent atque fidem, Hermetica sapientia gloriati sunt. Id quod imprimis fecit Paracelsica schola, cuius iactantiam integra tractatione repressit HERMANNVS CONRINGIVSⁿ. Idem de Cabbalistica philosophia censendum, cuius libros arcanos paucissimi, excepto Helmontio filio viderunt, et tamen eam ostentando Cabbalae notitiam, id est arcanam et diuinorem doctrinam iactarunt, cum fando tantum de ea aliquid audiissent. Id quod imprimis Paracelsus prodidit, qui ridicula

Bbb bb 3

affe-

e) De Erud. triplici L. II. p. m. 504.

n) De Hermetica Aegyptiorum veterum et Pa-

racelsicorum noua medicina, ad quem librum saepe prouocauimus.

affectatione cum mysteria Cabbalistica cognouisse videri vellet, ne nomen quidem exprimere potuit, et pro Cabbala Gabalia scripsit. Cuius inscitiam cum sectatorum nonnulli imitati sint, praeclaro inde exemplo discimus, quid valeat auctoritatis praeiudicium.

CAPVT IV.

DE SYNCRETISTIS PHILOSOPHICIS.

§. I.

*Syncretismus
quid sit?*

Superest alia philosophorum classis, quae sectariae philosophiae absurditate detecta sapere quidem constituit, at peruerse egit, sui-que laboris sine frustrata philosophiam magis corrumpit, quam promouit adiuitque. Henoticos intelligimus, siue conciliatores sectarum, qui restituta inter sectas digladiantes dissentientesque pace, conflare ex variis dogmatibus vnum certum doctrinae philosophicae corpus conati sunt: Hi Syncretistae vocari solent, notissima locutione proverbiali, qua appellabantur olim, qui cum modo viderentur hostes acerrimi, repente in concordiam redirent, vt communi malo resisterent. Quod proverbium a Cretensibus desumptum esse PLVTARCHVS^a testatur, qui cum frequenter factionibus et bellis intestinis inter se pugnarent, inuadentibus hostibus coeuntes et conspirantes se opposuerunt. Quamquam autem Syncretismi nomen ad omnem dissentientium conspirationem subitanam solet transferri^b, maxime tamen in annalibus literariis ea significatione vox obtinet, qua sententiae opiniones, dogmata, inter se diuersissima ita in concordiam ire coguntur, vt amice inter se conspirare, et pugna euanescere videri queat. Et isto quidem sensu in hoc capite de Syncretismo, id est malefana dogmatum et sententiarum philosophicarum, toto coelo inter se dissentientium conciliatione agendum est. Qua appellatione philosophorum, et genuina vocis huius notione definita patet, separandos a syncretistis esse illos, qui omnium sectarum systematibus, decretis, opinionibus ea feligunt, quae vera esse videntur, vel cum certis et indubitatis principiis atque conclusionibus inde deductis ea, quae inter omnes sectas occurrunt veritati affinia, coniungunt: quae eclectica philosophandi methodus, dudum viris prudentibus commendata, et a maximi ingenii philosophis culta cum syncretismo confundi non debet. Quod tamen multoties factum est, indeque haud parum damni philosophiae enatum, cum Syncretismi pestis eclecticae philosophiae nomine cohonestata, turpissime magnis quoque viris imponeret. Id quod sectae eclecticae, et philosophiae PP. veterumque Christianorum historiam suo loco enarratam recolenti ignotum esse nequit,

a) De Frat. amore T. V. p. 298.

b) ERASMVS Adag. cent. II. c. 2. p. m. 27.